

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Οι κυρώσεις ως εργαλείο διπλωματίας του εξαναγκασμού του
αντιπάλου. Τα διλήμματα και οι συνέπειες των κυρωτικών μέτρων
εναντίον της Ρωσίας μετά την εισβολή στην Ουκρανία.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Sanctions as a diplomatic tool to coerce the opponent.
The dilemmas and consequences of sanctions against Russia after the
invasion of Ukraine.

DISSERTATION

Στυλιανός Γ. Αγγελόπουλος

Αθήνα, 2024

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Λάβδας, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Δημήτριος Τριανταφύλλου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιά

Copyright © Στυλιανός Γ. Αγγελόπουλος, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Συντομογραφίες

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

NATO: Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΟΑΣΕ: Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη

ΚτΕ: Κοινωνία των Εθνών

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΟΟΣΑ (αγγλ: OECD): Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

ΔΟΕ (αγγλ: IEA): Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας

SWIFT: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

ΕΟΕ (αγγλ: EAEU ή EEU) : Ευρασιατική Οικονομική Ένωση

Ευχαριστίες

Η παρούσα Διατριβή αφιερώνεται στην οικογένειά μου, για την αδιάκοπη υποστήριξη και την αμέριστη αγάπη τους, στους καθηγητές και μέντορές μου, για την καθοδήγηση και τις πολύτιμες γνώσεις που με ενέπνευσαν, και στους ανθρώπους που πλήττονται από τις συνέπειες των κυρώσεων και των διεθνών συγκρούσεων, ως υπενθύμιση ότι πίσω από κάθε πολιτική και απόφαση υπάρχουν ζωές και ιστορίες.

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάση επιστημονικής παράφρασης.

Αθήνα, 2024

Στυλιανός Αγγελόπουλος

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	12
Μεθοδολογία	13
Σκοπός.....	13
Προϋποθέσεις.....	14
Παράγοντες.....	14
Κεφάλαιο Πρώτο	16
Οι Κυρώσεις ως μέσο Διπλωματίας για τον Εξαναγκασμό του αντιπάλου	16
1.1 Ιστορικό πλαίσιο χρήσης κυρώσεων	16
1.2 Αποτελεσματικότητα των κυρώσεων	18
1.3 Εργαλειοποίηση Κυρώσεων	19
Κεφάλαιο Δεύτερο	22
Διλλήματα και Συνέπειες από τα Κυρωτικά Μέτρα Εναντίον της Ρωσίας λόγω της Εισβολής στην Ουκρανία	22
2.1 Ιστορικό Πλαίσιο	22
2.2 Κυρώσεις από 2014 έως 2021.....	30
2.2.1 Κυρώσεις σε πρόσωπα και εταιρείες (2014)	31
2.2.2 Κυρώσεις στον Τραπεζικό Τομέα (2014).....	31
2.2.3 Κυρώσεις στον Εμπορικό και Αμυντικό Τομέα (2014).....	32
2.2.4 Κυρώσεις στο Διπλωματικό Τομέα (2014).....	32
2.2.5 Κυρώσεις την περίοδο 2015-2021	33
2.2.6 Κυρώσεις από την Ρωσία.....	34
2.3. Κυρώσεις έτους 2022.....	34
2.3.1 Κυρώσεις σε πρόσωπα και εταιρείες	35
2.3.2 Κυρώσεις στον Τραπεζικό Τομέα.....	36
2.3.3 Κυρώσεις στον Τομέα Ενέργειας	39
2.3.4 Κυρώσεις στον Εμπορικό και Αμυντικό Τομέα	41
2.4 Συνέπειες των Κυρώσεων για την Ρωσία	42
2.4.1 Συνέπειες των Κυρώσεων για την Ρωσία περιόδου (2014-2021).....	42
2.4.2 Συνέπειες των Κυρώσεων για την Ρωσία 2022	45
2.4.2.1 Οικονομικός Τομέας.....	46
2.4.2.2 Πολιτικός Τομέας	49
Κεφάλαιο Τρίτο	50
Η Δύση και η Στάση των Μεγάλων Ασιατικών Κρατών (Κίνα – Ινδία)	50

3.1	Οι Επιπτώσεις των Κυρώσεων και τα Διλλήματα της Επιβολής τους για την Δύση	
3.1.1	Οικονομικός Τομέας	50
3.1.2	Πολιτικός Τομέας	54
3.2	Οι Θέσεις των Μεγάλων Ασιατικών Κρατών (Κίνα – Ινδία)	56
3.2.1	Η Θέση της Κίνας	57
3.2.2	Η Θέση της Ινδίας	59
	Συμπεράσματα	62
	Πολιτικός Τομέας	62
	Κοινωνικός Τομέας	64
	Σενάρια Τερματισμού του Πολέμου	66
	Επίλογος	67
	ΠΗΓΕΣ- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	69
	ΠΗΓΕΣ	69
	Διαδικτυακές Πηγές (Internet Sites - Blogs)	69
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	77
	Ξενόγλωσση	77
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» ΣΤΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:	82
	Χρονοδιάγραμμα κυρώσεων στη Ρωσία 2023-2024	84

**Οι κυρώσεις ως εργαλείο διπλωματίας του εξαναγκασμού του αντιπάλου.
Τα διλλήματα και οι συνέπειες των κυρωτικών μέτρων εναντίον της Ρωσίας μετά την
εισβολή στην Ουκρανία.**

Στυλιανός Γ. Αγγελόπουλος

Περίληψη

Το αρχικό μέρος της παρούσας διατριβής επικεντρώνεται στον σκοπό, τις προϋποθέσεις και τους παράγοντες συγγραφής, ώστε ο αναγνώστης να κατανοήσει τους περιορισμούς της ανάλυσης και να μπορέσει να διαμορφώσει ασφαλή συμπεράσματα, συνδυάζοντας τις παρεχόμενες πληροφορίες με δεδομένα που ήταν διαθέσιμα μέχρι το τέλος του 2022. Στη συνέχεια, αναλύεται η θεωρητική διάσταση της χρήσης των κυρώσεων ως εργαλείου εξωτερικής πολιτικής, το οποίο εξυπηρετεί τα συμφέροντα του κράτους ή του διεθνούς οργανισμού που τις επιβάλλει, έναντι του κράτους-στόχου. Παρουσιάζονται περιπτώσεις επιβολής κυρώσεων από τον 20ό αιώνα και εξετάζεται η αποτελεσματικότητά τους με βάση τη στόχευσή τους και την διαφορά ισχύος μεταξύ του επιβάλλοντος και του αποδέκτη.

Η ανάλυση των ιδιαίτερων συνθηκών στις σχέσεις Κιέβου και Μόσχας βασίζεται στην παρουσίαση του ιστορικού πλαισίου των ρωσικών δράσεων στην ουκρανική επικράτεια. Αυτό περιλαμβάνει πολιτικές παρεμβάσεις πριν από το 2014, την υβριδική στρατιωτική επιχείρηση και την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας το 2014, καθώς και τη συνεχιζόμενη «ειδική στρατιωτική επιχείρηση» από τον Φεβρουάριο του 2022 μέχρι το τέλος του 2022 που έχουμε πιο ασφαλή συμπεράσματα. Μέσα από αυτό το πλαίσιο, αναδεικνύονται οι λόγοι που οδήγησαν τη Δύση να εμπλακεί σε αυτήν τη σύνθετη εξίσωση περιφερειακής ανακατανομής ισχύος, περιγράφοντας τις κυρώσεις που επέβαλαν τα δυτικά κράτη στη Ρωσία, ανά χρονική περίοδο και τομέα (πολιτικό, οικονομικό, εμπορικό), με σημείο καμπής την εισβολή του 2022. Επιπλέον, εξετάζεται η αντίδραση της Μόσχας, η οποία περιλάμβανε μέτρα προστασίας της οικονομίας της και αντίποινα προς τις ΗΠΑ, την ΕΕ και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στη διαπίστωση ότι οι κυρώσεις κατά της Ρωσίας αποτελούν

μοναδική περίπτωση, όπου οι επιπτώσεις δεν περιορίζονται στο κράτος-στόχο, αλλά επηρεάζουν σοβαρά και αυτούς που τις επιβάλλουν. Αυτό οδήγησε στην ανάλυση των διλημάτων που αντιμετώπισαν οι ηγεσίες των ΗΠΑ και της ΕΕ σχετικά με την ισορροπία κόστους (κυρίως οικονομικού) και οφέλους (πολιτικού/στρατιωτικού) για το βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο διάστημα. Αυτά τα διλήμματα εξετάζονται ξεχωριστά για κάθε δρώντα, ενώ γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην Ελλάδα, λόγω της πολυδιάστατης σχέσης της με τη Ρωσία και της μειωμένης οικονομικής της ανθεκτικότητας σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Επιπλέον, για μια σφαιρική ανάλυση του θέματος, εξετάζονται οι θέσεις της Κίνας και της Ινδίας απέναντι στις κυρώσεις, καθώς και οι δράσεις τους για την προώθηση των συμφερόντων τους.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την εξαγωγή συμπερασμάτων για την ορθότητα των κυρώσεων από τους δυτικούς ηγέτες, υπό την επιφύλαξη του χρονικού διαστήματος που έχει παρέλθει (για αυτό εξετάζονται οι κυρώσεις μέχρι το τέλος του 2022) και της συνεχιζόμενης δυναμικής της κατάστασης. Τέλος, εξετάζονται οι πιθανές διαδικασίες τερματισμού των στρατιωτικών επιχειρήσεων, σε σχέση με τις επιθυμητές τελικές καταστάσεις για τα εμπλεκόμενα μέρη, όπως η πλήρης επικράτηση ενός εκ των δύο, η ανακωχή/παύση των εχθροπραξιών ή μια πολιτική διευθέτηση που να εξυπηρετεί εν μέρει τους σκοπούς της σύγκρουσης.

Sanctions as a diplomatic tool to coerce the opponent.
The dilemmas and consequences of sanctions against Russia after the invasion of
Ukraine.

Stylianos G. Angelopoulos

Abstract

The initial part of this thesis deals with the purpose, conditions and factors of writing, so that the reader knows the limitations of the analysis and can safely draw his own conclusions, combining what is written with official data until the end of 2022. Subsequently, the theoretical dimension of the instrumentalization of sanctions is developed, in order to serve the foreign policy of the state/International Organization that imposes them, vis-à-vis the target state. Cases of sanctions from the 20th century are reported and their effectiveness is examined according to their targeting and the enforcer/receiver power differential.

The delimitation of the special conditions in the bilateral relations between Kyiv and Moscow is derived from the reference to the historical context of Russian operations in the Ukrainian territory, with political interventions (before 2014), with the hybrid military operation, of the illegal annexation of the Crimean peninsula (in 2014) and the ongoing so-called "special operation" (since February 2022) as mentioned in the relevant chapter, leading us to find the causes that forced the West to be part of the considered, intractable equation, regional redistribution of power. In this light, the reader is facilitated to follow the sanctions imposed by the Western states on Russia, reported by time period, with a milestone of the 2022 invasion and by sector (political, economic, commercial). Also highlighted is Moscow's reaction by taking measures to shield its economy and imposing counter-sanctions on the USA, EU and UK.

The finding that the sanctions imposed on Russia are the only ones historically, in which the consequences are not limited to the target state but also have a high price for those who impose them (the West in this case), determined the examination of the dilemmas that were called to answer the leaderships in the USA and the EU, regarding the balance of

costs (economically) and benefits (politically/military), at least for the short and medium term. The dilemmas in question are different for each actor, so they are mentioned separately, while special mention is made of our country, due to the multi-factorial relationship it had developed with Russia and the reduced resilience of the Greek economy in relation to the European average term. In addition, it was considered appropriate for the holistic approach of the subject under consideration, since it goes far beyond the limited West-Russia dipole and is largely influenced by them, to examine the positions taken by China and India, regarding the imposed sanctions and the actions they have developed to promote their interests.

The paper concludes by drawing the conclusions, regarding the correctness of the sanctions taken by the Western leaders, under the serious reservation of the short time that has passed and the living historical time, in the political and social sphere. In addition, the possible procedures for the termination of military operations are also mentioned, in relation to the final desired situation for the two parties involved, in the light of the cases of the complete predominance of one of them, the armistice/cease of hostilities between them and the partial achievement of the political goals of the conflict, with political settlement of disputes, at the highest level.

Εισαγωγή

Στη διπλωματική εργασία εξετάζονται τα κυρωτικά μέτρα που έχει επιβάλει ο Δυτικός κόσμος¹ στη Ρωσία ως μέσο διπλωματικής πίεσης. Η διπλωματία, ως έννοια, δεν διαθέτει έναν καθολικά αποδεκτό ορισμό. Μπορεί να ερμηνευθεί ως μια παγιωμένη πρακτική άσκησης επιρροής, κατά την οποία ένα κράτος ή οργανισμός επηρεάζει τις αποφάσεις και τη γενικότερη στάση ξένων κυβερνήσεων και κοινωνιών, αξιοποιώντας εργαλεία όπως ο διάλογος, οι διαπραγματεύσεις και άλλες ειρηνικές, μη στρατιωτικές μέθοδοι. Οι σύγχρονες μορφές διπλωματίας αναδύθηκαν από το ευρωπαϊκό κρατικό σύστημα μετά την Αναγέννηση, το οποίο διαμορφώθηκε με τη Συνθήκη στην Βεστφαλία (1648). Η διπλωματία, ιστορικά, ταυτίστηκε με τη διαμόρφωση επίσημων και κατά κύριο λόγο διμερών σχέσεων μεταξύ ανεξάρτητων κρατών. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα, οι ευρωπαϊκές διπλωματικές πρακτικές επεκτάθηκαν και υιοθετήθηκαν σε παγκόσμια κλίμακα. Παράλληλα, η έννοια της διπλωματίας διευρύνθηκε, περιλαμβάνοντας συνόδους κορυφής, διεθνή συνέδρια, διπλωματία κοινοβουλευτική και στρατιωτική, δραστηριότητες διεθνείς τόσο υπερεθνικών όσο και υποεθνικών φορέων, αλλά και ανεπίσημες διπλωματικές πρωτοβουλίες από μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Η διπλωματία συχνά εσφαλμένα ταυτίζεται με την εξωτερική πολιτική, γιατί οι δύο έννοιες έχουν κοινά χαρακτηριστικά αλλά δεν είναι ταυτόσημες. Αποτελεί το κυριότερο εργαλείο, αλλά όχι το μοναδικό της εξωτερικής πολιτικής, η οποία δύναται να καθοριστεί από τους εκάστοτε πολιτικούς ηγέτες με τη στήριξη εξειδικευμένων θεσμικών οργάνων. Η εξωτερική πολιτική προσδιορίζει τον επιθυμητό τελικό στόχο, χαράσσει στρατηγικές και καθορίζει τις γενικές μεθόδους για την επίτευξή του. Πέρα από τη διπλωματία, μπορεί να περιλαμβάνει κεκαλυμμένες επιχειρήσεις μυστικών υπηρεσιών, ενέργειες επιρροής, στρατιωτικές επιχειρήσεις ή τη χρήση άλλων μορφών σκληρής ισχύος. Αντίθετα, η διπλωματία λειτουργεί κυρίως ως υποκατάστατο της βίας ή αθέμιτων μεθόδων, αξιοποιώντας το σύνολο της εθνικής ήπιας ισχύος για την ειρηνική επίλυση των διαφορών μεταξύ κρατών. Αν και εμπεριέχει στοιχεία καταναγκασμού, όπως η επιβολή

¹ <https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2016/07/WH-McNeil-What-We-Mean-by-the-West.pdf>

κυρώσεων ή η απειλή βίας, παραμένει ουσιαστικά μη βίαη². Κύρια μέσα της είναι ο διάλογος σε διεθνές επίπεδο και οι διαπραγματεύσεις, που συνήθως πραγματοποιούνται από διαπιστευμένους εκπροσώπους³ και πολιτικούς ηγέτες. Επιπλέον, ενώ η εξωτερική πολιτική είναι γενικά δημόσια διατυπωμένη, η διπλωματία διεξάγεται κατά κύριο λόγο εμπιστευτικά. Ωστόσο, τόσο η έναρξη της διπλωματικής διαδικασίας όσο και τα αποτελέσματά της δημοσιοποιούνται σχεδόν πάντα στο πλαίσιο των σύγχρονων διεθνών σχέσεων.

Στο πλαίσιο του παραπάνω θεωρητικού υπόβαθρου, εφαρμόστηκαν κυρώσεις τόσο από τη Δύση προς τη Ρωσία όσο και από τη Ρωσία προς τη Δύση, στους τομείς της πολιτικής και της οικονομίας. Το όριο μεταξύ της χρήσης στρατιωτικής και μη στρατιωτικής ισχύος⁴, ωστόσο, δεν είναι απόλυτα σαφές. Οι συγκεκριμένες κυρώσεις και οι επιπτώσεις τους θα εξεταστούν αναλυτικά στις επόμενες ενότητες.

Μεθοδολογία

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι, η ανάλυση της σκοπιμότητας των κυρώσεων που επιβλήθηκαν στη Ρωσία, αξιολογώντας την αποτελεσματικότητά τους και τις επιπτώσεις που είχαν σε κάθε εμπλεκόμενο. Εξετάζει τη συμμετοχή της χώρας μας, ως ενεργό μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του NATO, διερευνώντας τις όποιες πιθανές στρατηγικές επιλογές που διαθέτει η Ελλάδα για την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων και την αξιοποίηση πιθανών ωφελημάτων από τη συνεχιζόμενη σύγκρουση. Επιπλέον, επιχειρεί να θέσει έναν ευρύτερο προβληματισμό, βασισμένο στα διαθέσιμα δεδομένα, αναφορικά με τις μελλοντικές εξελίξεις επί των στρατιωτικών επιχειρήσεων στην ευρύτερη περιφέρεια της ευρωπαϊκής ηπείρου.

² <https://diplomacy.state.gov/what-are-the-tools-of-diplomacy/>

³ Χρήση του γαλλικού όρου «*envoyé*», που μεταφράζεται: «αυτός που αποστέλλεται»

⁴ Η Μόσχα υποστηρίζει ότι υπάρχει πολεμική σύγκρουση μεταξύ NATO και Ρωσίας μέσω αντιπροσώπων, επικαλούμενη τον στρατιωτικό εξοπλισμό της Ουκρανίας από το NATO και την παρουσία μισθοφόρων από δυτικές χώρες.

Προϋποθέσεις

Οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Ρωσία, οι οποίες αποτελούν βασικό αντικείμενο της παρούσας διατριβής, αναλύονται βάσει ανακοινώσεων από κρατικές αρχές και διεθνείς οργανισμούς που πρόσκεινται στη Δύση. Δεν έγινε εκτενής αναζήτηση πηγών από τη Ρωσία, καθώς αυτές θεωρούνται πλήρως ελεγχόμενες από το καθεστώς του Κρεμλίνου, με ελάχιστη αξιοπιστία. Παρομοίως, απορρίφθηκαν δεδομένα που δημοσιεύθηκαν από δημοσιογραφικούς οργανισμούς με έδρα ή φανερή χρηματοδότηση από άλλα μη δημοκρατικά κράτη, όπως η Κίνα και η Τουρκία, για λόγους αμφισβήτησης της αντικειμενικότητάς τους.

Παράγοντες

Κατά την εκπόνηση της παρούσας μελέτης εξετάστηκαν οι εξής παράγοντες:

α. Αντικείμενο της παρούσας διατριβής είναι οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Ρωσία και έχουν αναλυθεί με χρονικό ορίζοντα από το 2014, με την πραγματοποίηση της πρώτης υβριδικής επιχείρησης και την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας, έως την 31η Δεκεμβρίου 2022. Επομένως οι κυρώσεις που ανακοινώθηκαν ή επιβλήθηκαν μετά την ημερομηνία αυτή, καθώς και οι επιπτώσεις τους, δεν περιλαμβάνονται στη μελέτη⁵.

β. Για την όσο το δυνατόν πιο ακριβή εξαγωγή συμπερασμάτων, τα κυρωτικά μέτρα εξετάστηκαν ανά μεμονωμένο δρώντα. Αυτή η μεθοδολογική επιλογή έγινε διότι τα διλήμματα που αντιμετώπισαν οι Δυτικοί διαφέρουν σημαντικά μεταξύ κρατών ή οργανισμών. Αν και μια γενικευμένη προσέγγιση για τη Δύση ως σύνολο μπορεί να διευκολύνει την εκάστοτε έρευνα, συχνά οδηγούμαστε σε εσφαλμένα αποτελέσματα, γιατί οι αδυναμίες ενός κράτους ή μιας ένωσης κρατών μπορεί να αποτελούν ισχυρά σημεία του ενός άλλου και αντίστροφα.

γ. Επίσης δεν αναλύθηκαν και εξαιρέθηκαν οι κυρώσεις και οι συνέπειές τους που εφαρμόστηκαν στον Καναδά, την Ιαπωνία, τη Νότια Κορέα, και την Ταϊβάν. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι πολιτικές τους ήταν παραπλήσιες με

⁵ https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/02/04/in-kyiv-eu-leaders-promise-new-sanctions-and-welcome-ukraine-s-progress-toward-membership_6014396_4.html

εκείνες των ΗΠΑ και της ΕΕ και αφετέρου στο σχετικά περιορισμένο ύψος των διμερών συναλλαγών τους με τη Ρωσία.

δ. Επιπλέον, οι επιπτώσεις των εξεταζόμενων κυρώσεων αναζητήθηκαν σε μετρήσιμα δεδομένα. Αποφεύχθηκαν εκτιμήσεις για στοιχεία που δεν μπορούν να ποσοτικοποιηθούν, ώστε να περιοριστεί σε μεγάλο βαθμό το στοιχείο της υποκειμενικότητας.

Κεφάλαιο Πρώτο

Οι Κυρώσεις ως μέσο Διπλωματίας για τον Εξαναγκασμό του αντιπάλου

1.1 Ιστορικό πλαίσιο χρήσης κυρώσεων

Η αποτροπή των κρατών από την παραβίαση διεθνώς αποδεκτών κανόνων για εξωτερικές επεμβάσεις και επιρροές, χωρίς την άμεση χρήση βίας, αποτελούσε και συνεχίζει να αποτελεί μια περίπλοκη πρόκληση. Το ερώτημα σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης κρατών που παραβιάζουν διεθνείς συμφωνίες ή απειλούν την ειρήνη παραμένει άλυτο.⁶ Κατά τον 20ό αιώνα αναπτύχθηκε η αντίληψη ότι η αύξηση του πλούτου και η τεχνολογική πρόοδος, σε συνδυασμό με την υποχώρηση της αποικιοκρατίας και την κατάρρευση αυτοκρατοριών, θα οδηγούσαν σε έναν πιο «ηθικό» κόσμο. Αυτές οι ιδέες συνέβαλαν στην ίδρυση της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ) το 1920, επηρεασμένες από τις οδυνηρές μνήμες των καταστροφών του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ωστόσο, το ξέσπασμα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, λιγότερο από δύο δεκαετίες μετά, προκάλεσε απογοήτευση και ενίσχυσε την άποψη ότι ένα υπερεθνικό όργανο ανώτατης διακυβέρνησης ήταν μια ουτοπική προσπάθεια με δομικές αδυναμίες. Παρ' όλα αυτά, η ΚτΕ εισήγαγε ένα ισχυρό μέσο για την εδραίωση της ειρήνης, το οποίο εξελίχθηκε περαιτέρω από τον διάδοχό της, τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ): τις κυρώσεις⁷.

Ο Αμερικανός Πρόεδρος και πρωτοστάτης της δημιουργίας του ΟΗΕ, Γούντροου Ουίλσον, περιέγραψε τις κυρώσεις ως «ένα μέσο πιο φοβερό από τον ίδιο τον πόλεμο». Τόνισε ότι η επιβολή αυτής της οικονομικής, ειρηνικής, αθόρυβης, αλλά εξαιρετικά καταστροφικής μεθόδου καθιστά περιττή τη χρήση βίας. Την αποκάλυψε «μια δριμεία στρατηγική», η οποία, χωρίς να προκαλεί απώλειες ζωών εκτός του κράτους-στόχου, ασκεί συντριπτική πίεση στο εσωτερικό του, οδηγώντας σε σοβαρές επιπτώσεις⁸.

Η έννοια των κυρώσεων συνδέεται στενά με όρους όπως οι αποκλεισμοί, ταμποϊκοτάζ, τα εμπάργκο, η καραντίνα και ο οικονομικός καταναγκασμός. Αν και οι όροι αυτοί απέκτησαν ευρύτερη σημασία κυρίως κατά τον 20ο αιώνα, υπάρχουν

⁶ Sitt, B. (2010). *Sanctions and Weapons of Mass Destruction in International Relations*. Geneva: Geneva Centre for Security Policy, p. 19.

⁷ Mulder, N. (2022). *The Economic Weapon: The Rise of Sanctions as a Tool of Modern War*. New Haven: Yale University Press, pages 1-2

⁸ Foley, H. (2013). *Woodrow Wilson's Case for the League of Nations*. Princeton: Princeton University Press, pages 67-72

παραδείγματα εφαρμογής κυρώσεων ήδη από τον 19ο αιώνα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Ηπειρωτικός Αποκλεισμός που επέβαλε ο Ναπολέοντας στα Βρετανικά Νησιά. Στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, μέτρα οικονομικής πίεσης εφαρμόστηκαν εναντίον της Γερμανίας και των συμμάχων της στην Ευρώπη. Η επιβολή κυρώσεων αποτέλεσε κεντρικό θέμα συζήτησης, όχι μόνο κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών, αλλά και μετά την ολοκλήρωσή τους, ιδιαίτερα από τις δυνάμεις που επικράτησαν στον πόλεμο. Ο Πίτερ Βαλενστάιν (Peter Wallensteen) σημειώνει ότι η επιβολή κυρώσεων παρουσιάζει έναν κύκλο επαναλαμβανόμενης εμφάνισης κάθε περίπου 30 χρόνια.⁹

Οι κυρώσεις αποτελούν εργαλείο διεθνούς διπλωματίας, σχεδιασμένο να πιέσει τις κυβερνήσεις-στόχους να συμμορφωθούν με την επιδιωκόμενη τελική κατάσταση. Συνήθως εφαρμόζονται όταν ένα ή περισσότερα κράτη επιδιώκουν να επηρεάσουν τις αποφάσεις μιας άλλης κυβέρνησης, αποφεύγοντας την άσκηση στρατιωτικής βίας. Αποτελούν μορφή μιας μονομερούς δράσης που στοχεύει είτε στη συμμόρφωση ενός κράτους με το διεθνές δίκαιο, το οποίο έχει παραβιάσει, είτε στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων των κρατών που τις επιβάλλουν. Οι κυρώσεις μπορεί να περιλαμβάνουν μέτρα όπως την άρνηση διπλωματικής αναγνώρισης, τον αποκλεισμό από αθλητικές ή πολιτιστικές διοργανώσεις, ή ακόμα και την κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων πολιτών του κράτους-στόχου. Από τις διάφορες μορφές κυρώσεων, οι οικονομικές θεωρούνται συχνά οι πιο σημαντικές και αποτελεσματικές, καθώς μπορούν να επηρεάσουν το διεθνές εμπόριο, τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές και την ελεύθερη μετακίνηση πολιτών.¹⁰ Επιφανειακά, οι κυρώσεις φαίνονται ως μια αποδοτική εναλλακτική λύση έναντι στρατιωτικών επεμβάσεων, δεδομένου ότι εφαρμόζονται με χαμηλότερο κόστος. Παρά ταύτα, δεν αποδεικνύονται πάντα τόσο αποτελεσματικές όσο αναμένεται, καθώς συχνά αδυνατούν να επιφέρουν την επιθυμητή αλλαγή συμπεριφοράς του κράτους-στόχου. Επιπλέον, η ανθεκτικότητα στις κυρώσεις διαφέρει μεταξύ ισχυρότερων και πιο αδύναμων οικονομιών, γεγονός που αποκτά ιδιαίτερη σημασία στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον.

⁹ Wallensteen, P. (2000). A Century of Economic Sanctions: A Field Revisited. Uppsala Peace Research Papers No. 1. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University, pages 1-2

¹⁰ Davis, L., & Engerman, S. (2003). "Sanctions: Neither War Nor Peace." *Journal of Economic Perspectives*, pages 187-188.

1.2 Αποτελεσματικότητα των κυρώσεων

Η αποτελεσματικότητα των κυρώσεων εξαρτάται από τη χώρα που τις επιβάλλει, τον στόχο τους και τη χώρα στην οποία εφαρμόζονται. Οι κυρώσεις που επέβαλαν οι ΗΠΑ το 1917 στην Ιαπωνία την περίοδο 1940-1941 είχαν ως στόχο να αποτρέψουν στην Ιαπωνία να επεκταθούν στρατιωτικά. Παρόμοιοι ήταν και οι στόχοι των κυρώσεων που επέβαλε το Ηνωμένο Βασίλειο στη Γερμανία την περίοδο 1914-1918 και στην Ιταλία την περίοδο 1936-1937. Ιστορικά, όμως, αυτές οι κυρώσεις δεν πέτυχαν και τα κράτη-στόχοι τις ερμήνευσαν ως πράξεις πολέμου¹¹.

Στη σύγχρονη διεθνή πολιτική, οι οικονομικές κυρώσεις χρησιμοποιούνται ως μέσο για την επίτευξη διάφορων στόχων που σχετίζονται με γενικά αποδεκτές διεθνείς αξίες, όπως η αποτροπή πολέμου, η υποστήριξη δημοκρατικών καθεστώτων, η διαχείριση περιβαλλοντικών ζητημάτων, η διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο περιορισμός των όπλων μαζικής καταστροφής και η αποκατάσταση παράνομα καταληφθέντων εδαφών. Οι κυρώσεις έχουν καταστεί κοινό εργαλείο για την άσκηση εξωτερικής πολιτικής, με σκοπό την αλλαγή της συμπεριφοράς των κρατών-στόχων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, χρησιμοποιούνται και για τη διαμόρφωση των εσωτερικών πολιτικών ενός κράτους¹², μια πρακτική που συχνά αγγίζει τα όρια του διεθνούς δικαίου ή το παραβιάζει¹³. Χώρες όπως οι ΗΠΑ έχουν επιβάλει κυρώσεις πολλές φορές —117 συνολικά μεταξύ 1970 και 1998—μονομερώς ή σε συνεργασία με άλλες χώρες. Μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, η χρήση οικονομικών κυρώσεων από τις ΗΠΑ, την ΕΕ, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Κίνα και τον ΟΗΕ αυξήθηκε για να επιτευχθούν ποικίλοι στόχοι εξωτερικής πολιτικής. Από την έναρξη του 21ου αιώνα, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν εφαρμόσει περιοριστικά μέτρα εναντίον περισσότερων από 25 κρατών, καθώς και

¹¹ Iana Dreyer and Jose Luengo-Cabrera, (2015) "Sanctions against Aggressors: Seven Lessons", (from site iss.europa.eu -Alert_23_sanctions.pdf)

¹² Sand, "Desperate Measures: The Effects of Economic Isolation on Warring Powers," p. 19

¹³ Για παράδειγμα, το 2020 οι ΗΠΑ επέβαλαν συγκεκριμένους εμπορικούς περιορισμούς στην επαρχία Xinjiang της Κίνας και κυρώσεις σε Κινέζους αξιωματούχους, οι οποίοι θεωρήθηκαν υπεύθυνοι για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά των Ουιγούρων μουσουλμάνων.

εναντίον μη κρατικών οντοτήτων, όπως ομάδες που χαρακτηρίστηκαν παράνομες ή τρομοκρατικές.

Ωστόσο, η χρήση των κυρώσεων δεν έχουν αποδειχθεί πάντα αποτελεσματικές. Η κεντρική παράμετρος για την αξιολόγησή τους είναι αν το κόστος που προκαλούν στο κράτος-στόχο είναι επαρκώς υψηλό. Άλλες κρίσιμες πτυχές αφορούν την ακρίβεια στον σχεδιασμό των κυρώσεων, δηλαδή την αποτελεσματικότητά τους στο να πλήττουν αποκλειστικά τους στοχευμένους τομείς, καθώς και την ικανότητά τους να μειώνουν τον κίνδυνο αντιπαράθεσης ανάμεσα στο κράτος που τις επιβάλλει και στο κράτος που τις υφίσταται. Τέλος, η ηθική διάσταση των κυρώσεων αξιολογείται επίσης από τη διεθνή κοινότητα, κυρίως όταν επιβάλλονται μονομερώς ή από έναν διεθνή συνασπισμό ή οργανισμό.¹⁴

Σύγχρονες έρευνες που αναλύουν δεδομένα από συστημικές βάσεις δείχνουν ότι οι κυρώσεις μπορούν σε ορισμένες περιπτώσεις να επηρεάσουν τη συμπεριφορά των κρατών που στοχοποιούνται. Επιπλέον, υπάρχουν παραδείγματα χωρών που τροποποίησαν τη δράση τους προτού επιβληθούν κυρώσεις, προβλέποντας τις συνέπειες. Μία μελέτη του 2006 κατέγραψε πάνω από 800 περιστάσεις κυρώσεων κατά την περίοδο 1971-2000¹⁵, περιλαμβάνοντας τόσο απειλές όσο και πραγματικές επιβολές κυρώσεων. Το 1991, με την απειλή των ΗΠΑ για κυρώσεις εναντίον του Ισραήλ για τις ενέργειές του στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη οδήγησε το Τελ Αβίβ να αναθεωρήσει τη δράση του, σταματώντας την ανέγερση νέων οικισμών. Ωστόσο, οι λόγοι για αυτή την απόφαση παραμένουν ασαφείς, αν και μπορεί να αποδοθεί στο οικονομικό κόστος, τους στενούς δεσμούς μεταξύ Ισραήλ και ΗΠΑ ή την εσωτερική πίεση από την κυβέρνηση Μπους¹⁶.

1.3 Εργαλειοποίηση Κυρώσεων

Κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα, διαμορφώθηκαν τρεις βασικές

¹⁴ Bapat, N. A., Heinrich, T., Kobayashi, Y., & Morgan, C. (2013). "Determinants of Sanctions Effectiveness: Sensitivity Analysis Using New Data." *International Interactions*, pages 79-98.

¹⁵ Morgan, C. T. (2014). *Threat and Imposition of Sanctions, 1945-2005: Updating the TIES Dataset*. *Conflict, Management and Peace Science*, p. 542.

¹⁶ Walentek, D. (2021). "Success of Economic Sanctions Threats: Coercion, Information, and Commitment." *International Interactions*, p. 418.

στρατηγικές εφαρμογής κυρώσεων. Η πρώτη έκανε την εμφάνισή της τη δεκαετία του 1930 και επικεντρώθηκε στην αντιμετώπιση αναθεωρητικών ενεργειών, με επίκεντρο τη Γερμανία. Η δεύτερη (δεύτερο κύμα κυρώσεων) αναδύθηκε τη δεκαετία του 1960, επικεντρωμένο στην αποαποικιοποίηση, ενώ η τρίτη στρατηγική καταγράφηκε τη δεκαετία του 1990, όταν κυρώσεις επιβλήθηκαν στο πλαίσιο νέων πολέμων (όπως κατά του καθεστώτος Σαντάμ Χουσεΐν πριν από τον πρώτο πόλεμο του Κόλπου ή στη Σερβία κατά τη διάρκεια του εμφυλίου στην πρώην Γιουγκοσλαβία)¹⁷. Η κατηγοριοποίηση των κυρώσεων έχει γίνει ιδιαίτερα περίπλοκη στον 21ο αιώνα. Η επικράτηση της παγκοσμιοποίησης και η ενίσχυση της αλληλεξάρτησης στα διεθνή οικονομικά συστήματα, σε συνδυασμό με τον συνεχιζόμενο αγώνα για παγκόσμια κυριαρχία, έχουν καταστήσει τις κυρώσεις ιδιαίτερα ελκυστικό εργαλείο. Η απουσία νομικών περιορισμών στην εφαρμογή τους και η δυνατότητα στοχευμένης επιβολής μειώνουν τις οικονομικές ζημιές για τα κράτη που τις εφαρμόζουν. Παραφράζοντας τον Κλαούζεβιτς, οι κυρώσεις έχουν γίνει πλέον η συνέχεια της πολιτικής με άλλους τρόπους, με τον πόλεμο να θεωρείται η τελευταία λύση.

Τα σύγχρονα οικονομικά εργαλεία - όπλα, όταν επιβάλλονται με τη μορφή κυρώσεων σε χώρες οικονομικά αδύναμες, μπορούν να παραλληλιστούν με σύγχρονα όπλα μαζικής καταστροφής. Ωστόσο, οι ισχυρές οικονομίες, όπως διαπιστώνεται από την περίπτωση της Ρωσίας (θα αναλυθεί παρακάτω), διαθέτουν ποικίλους τρόπους για να προστατευθούν, επιφέροντας αντίμετρα και προκαλώντας κόστος στους επιβάλλοντες τις κυρώσεις. Οι κυρώσεις, αν και δεν έχουν άμεσα και καταστροφικά αποτελέσματα όπως τα όπλα μαζικής καταστροφής ή τα συμβατικά μέσα που οδηγούν σε απώλειες ανθρώπινων ζώων και ζημιές σε υποδομές, προκαλούν βαθιές κοινωνικές αναταραχές στα κράτη-στόχους. Αυτές περιλαμβάνουν φτώχεια, υποσιτισμό, ανεργία και πείνα. Ένα ενδεικτικό ιστορικό παράδειγμα είναι η κατάσταση στην Κεντρική Ευρώπη κατά τη διάρκεια του Α'

¹⁷ Wallensteen, P. (2000). A Century of Economic Sanctions: A Field Revisited. Uppsala Peace Research Papers No. 1. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University, pages 1-2

Παγκοσμίου Πολέμου, όπου ο οικονομικός αποκλεισμός από την Αντάντ¹⁸ οδήγησε στον θάνατο περίπου 400.000 ανθρώπων λόγω πείνας και ασθενειών. Οι κυρώσεις δεν περιορίζονται αποκλειστικά στην αναστολή της φυσικής αναπτυξιακής δυναμικής ενός κράτους μέσω της παρεμπόδισης πρόσβασης σε ζωτικής σημασίας πρώτες ύλες και πόρους, αλλά διεισδύουν βαθιά στη συλλογική ψυχολογία της κοινωνίας, προκαλώντας διαρκείς συνέπειες στο μέλλον.

¹⁸ Mulder, N. (2022). *The Economic Weapon: The Rise of Sanctions as a Tool of Modern War*. New Haven: Yale University Press, pages 4-5

Κεφάλαιο Δεύτερο

Διλήμματα και Συνέπειες από τα Κυρωτικά Μέτρα Εναντίον της Ρωσίας λόγω της Εισβολής στην Ουκρανία

Το κεφάλαιο αυτό περιγράφει συνοπτικά το ιστορικό υπόβαθρο και εξετάζει τις κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Ρωσία κατά την περίοδο 2014-2021, μαζί με τις εξαιρετικά αυστηρές κυρώσεις του 2022 και τις επιπτώσεις τους στη χώρα. Παράλληλα, διερευνώνται τα διλήμματα και οι επιδράσεις των κυρώσεων για τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Ευρωπαϊκή Ένωση και ειδικότερα την Ελλάδα, ενώ αναλύονται οι έμμεσες συνέπειες στις σχέσεις της Ρωσίας με σημαντικές ασιατικές δυνάμεις, όπως η Κίνα και η Ινδία.

2.1 Ιστορικό Πλαίσιο

Η Ουκρανία απέκτησε την ανεξαρτησία της το 1991, μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, και έκτοτε βρίσκεται σε μια διαρκή ισορροπία μεταξύ της φιλοδοξίας να ενταχθεί στον Δυτικό κόσμο και της επιρροής της Ρωσίας, η οποία θεωρεί ότι μια φιλοδυτική πορεία του Κιέβου¹⁹ απειλεί τα στρατηγικά της συμφέροντα. Ως το δεύτερο μεγαλύτερο κράτος της Ευρώπης, διαθέτει εκτεταμένες, εύφορες γεωργικές πεδιάδες²⁰, και περιοχές ανατολικά με έντονη συγκέντρωση βαριάς βιομηχανίας. Η Ουκρανία μοιράζεται ιστορικούς δεσμούς με τη Ρωσία, ενώ μεγάλο μέρος του πληθυσμού, ιδιαίτερα στις πόλεις και στις βιομηχανικές ανατολικές περιοχές, χρησιμοποιεί τη ρωσική γλώσσα ως μητρική. Αντίθετα, η δυτική Ουκρανία έχει βαθύτερους πολιτισμικούς και ιστορικούς δεσμούς με ευρωπαϊκά κράτη όπως η Πολωνία και η Ρουμανία.

Στα πρώτα χρόνια μετά την ανεξαρτησία της (1993-2004), η Ουκρανία επιδίωξε να χαράξει μια πορεία προς την ευρωπαϊκή ενσωμάτωση, εμπνεόμενη από το παράδειγμα άλλων χωρών που απομακρύνθηκαν από τον έλεγχο του σοβιετικού μπλοκ. Στη διάρκεια αυτής της περιόδου, η Ρωσία δεν είχε ακόμη ανακτήσει την ισχύ που θα της επέτρεπε να επιβάλλει τα συμφέροντά της πέρα από τα σύνορά της. Οι προεδρικές εκλογές της 31ης Οκτωβρίου 2004 οδήγησαν την Ουκρανία σε κρίσιμο σημείο, προκαλώντας σοβαρές πολιτικές εντάσεις που απείλησαν τη συνοχή της χώρας και την οδήγησαν στα πρόθυρα εμφυλίου σύγκρουσης. Σε αυτήν την εκλογική αναμέτρηση,

¹⁹ <https://www.bbc.com/news/world-europe-18018002>

²⁰ Η Ουκρανία είναι για την Ευρώπη ο σιτοβολώνας της.

αντιπαρατέθηκαν ο τότε Πρωθυπουργός και υποστηριζόμενος από τη Μόσχα, Βίκτορ Γιανουκόβιτς²¹, με τον Βίκτορ Γιουσένκο, υποψήφιο της αντιπολίτευσης που είχε την στήριξη από τις ΗΠΑ²² και την ΕΕ²³. Ο Γιουσένκο, ωστόσο, όχι μόνο απέτυχε να επισκεφθεί τις ρωσόφωνες ανατολικές περιοχές, αλλά αντιμετώπισε και σοβαρή επιδείνωση της υγείας του έναν μήνα πριν από τις εκλογές²⁴. Στον πρώτο γύρο²⁵, οι δύο υποψήφιοι συγκέντρωσαν σχεδόν ισοδύναμα ποσοστά, ενώ στον δεύτερο γύρο ο Γιανουκόβιτς επικράτησε. Οι μαζικές διαδηλώσεις που ξέσπασαν, γνωστές ως Πορτοκαλί Επανάσταση²⁶, οδήγησαν στη διεξαγωγή τρίτου γύρου τον Ιανουάριο του 2005, όπου ο Γιουσένκο αναδείχθηκε νικητής.

Τα πρώτα χρόνια της προεδρίας του Γιουσένκο σημαδεύτηκαν από πολιτική αστάθεια. Το αρχικό υπουργικό συμβούλιο παρέμεινε στη θέση του μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2005, όταν απολύθηκαν όλοι οι υπουργοί, μεταξύ των οποίων και η ισχυρή πολιτικός Γιούλια Τιμοσένκο, πρωθυπουργός και ηγέτης της Πορτοκαλί Επανάστασης. Ο διάδοχος πρωθυπουργός, Γιούρι Γιεκχανούροφ, διατήρησε το αξίωμά του μέχρι τις αρχές του 2006. Στις βουλευτικές εκλογές που διεξήχθησαν το ίδιου έτος, το κόμμα του Γιουσένκο κατέλαβε μόλις την τρίτη θέση²⁷, ενώ ο αντίπαλός του, Γιανουκόβιτς, ανέλαβε τη θέση του Πρωθυπουργού, με ενισχυμένο πολιτικό ρόλο λόγω συνταγματικών αλλαγών που τέθηκαν σε εφαρμογή το 2006. Η έντονη πολιτική αντιπαράθεση οδήγησε σε νέες κοινοβουλευτικές εκλογές το 2007, χωρίς όμως να υπάρξει αλλαγή στον πολιτικό συσχετισμό. Σχηματίστηκε κυβέρνηση από έναν φιλοδυτικό συνασπισμό με πρωθυπουργό την Τιμοσένκο και την υποστήριξη του κόμματος Γιουσένκο. Καθώς η κυβέρνηση συνέχιζε να ισορροπεί ανάμεσα στην ανάγκη

²¹ Aslund, A., & McFaul, M. (2006). Revolution in Orange: The Origins of Ukraine's Democratic Breakthrough. Carnegie Endowment for International Peace.

²² <https://www.theguardian.com/world/2004/nov/26/ukraine.usa>

²³ Virtual Politics - Faking Democracy in the Post-Soviet World, Andrew Wilson, Yale University Press, 2005

²⁴ Τον Σεπτέμβριο του 2004, η υγεία του κ. Γιουσένκο άρχισε να χειροτερεύει και οι ιατρικές εξετάσεις έδειξαν ότι είχε δηλητηριαστεί από διοξίνη. Η δηλητηρίαση αυτή, που αποδίδεται στην Ουκρανική Υπηρεσία Κρατικής Ασφάλειας, προκάλεσε παραμόρφωση του προσώπου του.

²⁵ Σύμφωνα με το σύνταγμα της Ουκρανίας, αν κανένας υποψήφιος για την Προεδρία δεν λάβει την απόλυτη πλειοψηφία στον πρώτο γύρο, πραγματοποιείται δεύτερος γύρος μεταξύ των δύο επικρατέστερων υποψηφίων. (<https://www.eurasian-research.org/publication/geography-of-the-presidential-elections-in-ukraine>)

²⁶ Adrian Karatnycky (March-April 2005) Ukraine's Orange Revolution Foreign Affairs Vol 84, No2

²⁷ Έλαβε λιγότερες ψήφους από τα κόμματα των Γιανουκόβιτς και Τιμοσένκο

διατήρησης θετικών σχέσεων με τη Ρωσία και την επιθυμία ένταξης στην ΕΕ, οι διαφωνίες μεταξύ Τιμοσένκο και Γιουσένκο είχαν ως αποτέλεσμα την κατάρρευση του συνασπισμού το Σεπτέμβριο του 2008. Παρότι είχαν προγραμματιστεί εκλογές για τον Δεκέμβριο, αυτές δεν πραγματοποιήθηκαν, καθώς οι δύο ηγέτες κατέληξαν σε συμφωνία για τη διατήρηση της συνεργασίας τους. Στις προεδρικές εκλογές του Ιανουαρίου 2010, η πολιτική υποστήριξη προς τον Γιουσένκο κατέρρευσε, με τον ίδιο να λαμβάνει ποσοστό μόλις 5%. Αντίθετα, οι κύριοι αντίπαλοι, Γιανουκόβιτς και Τιμοσένκο, εξασφάλισαν ποσοστά περίπου 35% και 25%, αντίστοιχα.

Στον δεύτερο γύρο των εκλογών, έχουμε μια χώρα βαθιά διχασμένη, με τη δυτική Ουκρανία να στηρίζει την Τιμοσένκο και την ανατολική να ευνοεί τον Γιανουκόβιτς. Με διαφορά τριών ποσοστιαίων μονάδων, ο Γιανουκόβιτς κέρδισε την προεδρία, σε ένα αποτέλεσμα που διεθνείς παρατηρητές χαρακτήρισαν δίκαιο. Ωστόσο, η Τιμοσένκο αρνήθηκε να το αποδεχθεί, καταγγέλλοντας εκλογική νοθεία και απέχοντας από την ορκωμοσία του νέου Προέδρου. Μετά την ακύρωση της συνταγματικής μεταρρύθμισης του 2006 από το Συνταγματικό Δικαστήριο το 2010, ο Γιανουκόβιτς ανέκτησε εκτεταμένες προεδρικές εξουσίες. Έπειτα, ανέτρεψε την κυβέρνηση της Τιμοσένκο και διόρισε Πρωθυπουργό τον Μίκολα Αζάροφ. Υπό την επιρροή της Μόσχας, η νέα ηγεσία της Ουκρανίας συμφώνησε τον Απρίλιο του 2010 να επεκτείνει τη μίσθωση του λιμανιού της Σεβαστούπολης στη Ρωσία έως το 2042, σε αντάλλαγμα για μειωμένες τιμές φυσικού αερίου. Η στροφή προς τη Ρωσία συνεχίστηκε, με την κυβέρνηση να εγκαταλείπει τον Ιούνιο του 2010 την επιδίωξη ένταξης στο NATO, υπακούοντας σε μια βασική «κόκκινη γραμμή» της Ρωσίας. Το 2011, η Τιμοσένκο καταδικάστηκε σε επταετή φυλάκιση για κατάχρηση εξουσίας, λόγω μιας αμφιλεγόμενης συμφωνίας φυσικού αερίου με τη Ρωσία το 2009. Στο ίδιο πλαίσιο, τον Φεβρουάριο του 2012, ο πρώην υπουργός Εσωτερικών της Τιμοσένκο φυλακίστηκε για τέσσερα χρόνια με την ίδια κατηγορία. Πολλοί αναλυτές θεώρησαν ότι οι δίκες ήταν σαφώς υποκινούμενες από πολιτικά συμφέροντα.

Στις βουλευτικές εκλογές που διεξήχθησαν τον Οκτώβριο του 2012, το κόμμα του Γιανουκόβιτς κέρδισε 185 έδρες, ενώ το κόμμα της Τιμοσένκο περιορίστηκε σε μόλις 101 έδρες. Παρά το γεγονός ότι η Τιμοσένκο, ως επικεφαλής της αντιπολίτευσης, αμφισβήτησε τη νομιμότητα των αποτελεσμάτων και ξεκίνησε απεργία πείνας, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο χαρακτήρισε τις εκλογές γενικά δίκαιες, ενώ τα υπόλοιπα

κόμματα αποδέχθηκαν το αποτέλεσμα. Τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, ο φιλορώσος Πρωθυπουργός Μίκολα Αζάροφ σχημάτισε νέα κυβέρνηση, με τη στήριξη κομμουνιστών και ανεξάρτητων βουλευτών. Παρότι ο Γιανουκόβιτς διατήρησε στενές σχέσεις με τη Μόσχα, έκανε προσπάθειες να ενισχύσει τη συνεργασία με την ΕΕ, παρέχοντας αμνηστία σε πολιτικούς συμμάχους της Τιμοσένκο. Ωστόσο, η ευρωπαϊκή πορεία της Ουκρανίας ανατράπηκε τον Νοέμβριο του 2013, όταν ο Γιανουκόβιτς, ενδίδοντας στις πιέσεις της Ρωσίας, ακύρωσε την υπογραφή της συμφωνίας σύνδεσης με την ΕΕ λίγες μέρες πριν την επίσημη επικύρωσή της. Η συμφωνία, που στόχευε στην ενίσχυση των πολιτικών και οικονομικών δεσμών με την Ευρώπη, απορρίφθηκε, πυροδοτώντας κύμα μαζικών διαδηλώσεων κατά της κυβέρνησης, κυρίως στις δυτικές περιοχές της χώρας. Η αστυνομία αντέδρασε με βία, διαλύοντας συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας, με πιο emblematicή την καταστολή στην Πλατεία Ανεξαρτησίας του Κιέβου. Οι κινητοποιήσεις αυτές, γνωστές ως Μαϊντάν²⁸, εξελίχθηκαν σε σύμβολο της αντίστασης κατά του καθεστώτος.

Η Ρωσία επιχείρησε να μειώσει τις εντάσεις, προχωρώντας σε μείωση της τιμής του φυσικού αερίου και αγοράζοντας ουκρανικά ομόλογα αξίας 15 δισεκατομμυρίων δολαρίων, παρέχοντας έτσι μια προσωρινή οικονομική ανάσα στην Ουκρανία. Ωστόσο, με την επιδείνωση της κατάστασης και την κλιμάκωση των διαδηλώσεων σε βίαιες συγκρούσεις τον Ιανουάριο του 2014, ο Πρόεδρος Γιανουκόβιτς προχώρησε σε νομοθετικές ρυθμίσεις περιορισμού των συγκεντρώσεων, προκαλώντας μαζικές αντιδράσεις και βγάζοντας εκατοντάδες χιλιάδες πολίτες στους δρόμους. Ακολούθησαν αιματηρές συγκρούσεις, με δεκάδες τραυματίες και στις 22 Ιανουαρίου δύο διαδηλωτές έχασαν τη ζωή τους σε επεισόδια με την αστυνομία. Οι κινητοποιήσεις επεκτάθηκαν ακόμη και στην ανατολική Ουκρανία, περιοχή που αποτελούσε ιστορικά ισχυρό προπύργιο του Γιανουκόβιτς με στενές σχέσεις με τη Ρωσία. Παράλληλα, στο Κιέβο, οι διαδηλωτές κατέλαβαν το υπουργείο Δικαιοσύνης, οδηγώντας το κοινοβούλιο στην κατάργηση των περιοριστικών νόμων.

²⁸ Η πλατεία ονομάζεται «Maidan Nezalezhnosti» και από τότε η κινητοποίηση πήρε το όνομα «εξέγερση του Μάιντεν»

Παρά την παραίτηση του πρωθυπουργού Αζάροφ και τις προσωρινές συμφωνίες, όπως η αμνηστία των συλληφθέντων και η εκκένωση των καταληφθέντων κτιρίων, η ένταση παρέμεινε υψηλή. Στις 18 Φεβρουαρίου, η αστυνομία επιτέθηκε στην Πλατεία Ανεξαρτησίας, σκοτώνοντας τουλάχιστον 20 διαδηλωτές, ενώ σε πολλές πόλεις της δυτικής Ουκρανίας κυβερνητικά κτίρια τέθηκαν υπό τον έλεγχο των διαδηλωτών. Η ΕΕ απείλησε με κυρώσεις, αλλά η προτεινόμενη εκχειρία απέτυχε. Στις 20 Φεβρουαρίου η βία κορυφώθηκε, με την αστυνομία να πυροβολεί εναντίον διαδηλωτών, προκαλώντας δεκάδες θανάτους και εκατοντάδες τραυματισμούς. Οι δυνάμεις της αντιπολίτευσης στη δυτική Ουκρανία προχώρησαν στην κατάληψη αστυνομικών τμημάτων και κυβερνητικών γραφείων, ενώ η ΕΕ μεσολάβησε για τη συγκρότηση προσωρινής κυβέρνησης, την προκήρυξη εκλογών τον Μάιο του 2014 και τη χορήγηση γενικής αμνηστίας.

Ο Γιανουκόβιτς εγκατέλειψε το Κίεβο και κατέφυγε στη Ρωσία, χωρίς επίσημη παραίτηση, αντιμετωπίζοντας κατηγορίες για ηθική ευθύνη στις δολοφονίες διαδηλωτών. Η ουκρανική οικονομία, βυθισμένη σε κρίση, κατέρρευσε πλήρως, με τις διεθνείς αξιολογήσεις να μειώνουν την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας, ενώ το ΔΝΤ επενέβη για να εξασφαλίσει προσωρινή οικονομική σταθερότητα.

Η πολιτική αστάθεια στην πρωτεύουσα απέτρεψε την ουκρανική κεντρική κυβέρνηση από το να αντιληφθεί έγκαιρα τις εξελίξεις στην Κριμαία. Στις αρχές Μαρτίου 2014, παραστρατιωτικές δυνάμεις κατέλαβαν το κτίριο του κοινοβουλίου στην περιοχή, ύψωσαν τη ρωσική σημαία και έθεσαν υπό τον έλεγχό τους τα αεροδρόμια της Συμφερούπολης και της Σεβαστούπολης. Ταυτόχρονα, διακόπηκε η επικοινωνία της Κριμαίας με την υπόλοιπη Ουκρανία, ενώ η Ρωσία αναγνώρισε τη μεταφορά στρατευμάτων στην περιοχή. Στις 6 Μαρτίου, το κοινοβούλιο της Κριμαίας προκήρυξε δημοψήφισμα για τις 16 Μαρτίου 2014, θέτοντας ως ερώτημα την απόσχιση από την Ουκρανία και την ένταξη στη Ρωσία. Αυτή η πρωτοβουλία υποστηρίχθηκε από τη Μόσχα και απορρίφθηκε από τις δυτικές δυνάμεις.

Το δημοψήφισμα χαρακτηρίστηκε από σοβαρές παρατυπίες, ενώ τα επίσημα αποτελέσματα έδειξαν ότι το 97% ψήφισε υπέρ της ένωσης με τη Ρωσία. Η προσωρινή κυβέρνηση του Κιέβου κατήγγειλε το αποτέλεσμα ως παράνομο, και οι

Ηνωμένες Πολιτείες μαζί με την Ευρωπαϊκή Ένωση επέβαλαν στη Ρωσία κυρώσεις. Στις 18 Μαρτίου, ο Βλαντιμίρ Πούτιν επικύρωσε την ενσωμάτωση της Κριμαίας στη Ρωσία μέσω υπογραφής σχετικής συνθήκης. Την ίδια ημέρα, ρωσικές δυνάμεις κατέλαβαν στρατιωτικές βάσεις στη χερσόνησο, συμπεριλαμβανομένης της ναυτικής διοίκησης στη Σεβαστούπολη, ενώ η Ουκρανία ξεκίνησε την αποχώρηση 25.000 στρατιωτών και των οικογενειών τους. Η Ρωσία συνέχισε την επιθετική της στρατηγική, καταλαμβάνοντας κυβερνητικά κτίρια και υποδομές σε πόλεις της ανατολικής Ουκρανίας, όπως το Ντόνετσκ, το Λουχάνσκ, η Χόρλιβκα, το Κραματόρσκ και το Χάρκοβο. Η μοναδική στρατιωτική αντίδραση της Ουκρανίας ήταν η ανακατάληψη του αεροδρομίου στο Κραματόρσκ στις 15 Απριλίου.

Καθώς ξεκινούσαν κρίσιμες διαπραγματεύσεις στη Γενεύη μεταξύ Ουκρανίας, Ηνωμένων Πολιτειών, Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ρωσίας για την αποκλιμάκωση της έντασης στην ανατολική Ουκρανία, οι φιλορώσοι αντάρτες ενίσχυσαν τη δράση τους. Κατέλαβαν επιπλέον κυβερνητικά κτίρια και δημιούργησαν σημεία ελέγχου²⁹, διευρύνοντας τον έλεγχο στις περιοχές. Στις 11 Μαΐου 2014, οι αυτοανακηρυχθείσες αρχές του Λουχάνσκ και του Ντόνετσκ διοργάνωσαν δημοψηφίσματα, ακολουθώντας το παράδειγμα της Κριμαίας, με τα αποτελέσματα να καταδεικνύουν μαζική υποστήριξη για την απόσχιση. Η Δύση κατήγγειλε και απέρριψε κατηγορηματικά τη νομιμότητα αυτών των διαδικασιών. Σε απάντηση, η Ευρωπαϊκή Ένωση ενίσχυσε τις κυρώσεις κατά Ρώσων πολιτών και εταιρειών. Παρότι δέχθηκε έντονη διεθνή πίεση, η ρωσική κυβέρνηση απέφυγε να αναγνωρίσει επίσημα τα αποτελέσματα των δημοψηφισμάτων, διατηρώντας μια προσεκτική στάση.

Στις 25 Μαΐου 2014 πραγματοποιήθηκαν προεδρικές εκλογές στην Ουκρανία, στις οποίες ο επιχειρηματίας Πέτρο Ποροσένκο κέρδισε με απόλυτη πλειοψηφία από τον πρώτο γύρο, εξασφαλίζοντας μια σαφή εντολή. Ο νέος πρόεδρος παρουσίασε άμεσα ένα ειρηνευτικό σχέδιο για τις περιοχές υπό τον έλεγχο των αυτονομιστών, το οποίο εγκρίθηκε στις 20 Ιουνίου, μετά την ανακατάληψη της Μαριούπολης από τον ουκρανικό στρατό. Στις 27 Ιουνίου, παρά τις αντιδράσεις της Ρωσίας, ο Ποροσένκο υπέγραψε

²⁹ Σημειώθηκε μεγάλος αριθμός απαγωγών από ρωσόφιλους πολιτοφύλακες, μεταξύ των οποίων και τεσσάρων παρατηρητών του ΟΑΣΕ <https://www.theguardian.com/world/2014/may/29/east-ukraine-rebel-leader-osce-observers-slovjansk-donetsk>

συμφωνία σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση, επισημοποιώντας την πορεία της χώρας προς στενότερους δεσμούς με την Ευρώπη. Τις επόμενες εβδομάδες, οι ουκρανικές δυνάμεις προέλασαν, ανακτώντας το Σλοβιάνσκ και το Κραματόρσκ, ενώ κατευθύνθηκαν προς τα προπύργια των αυτονομιστών στο Ντόνετσκ και το Λουχάνσκ. Η ένταση κορυφώθηκε στις 17 Ιουλίου, όταν ένα αεροσκάφος των Μαλαισιανών Αερογραμμών³⁰ καταρρίφθηκε, επιδεινώνοντας δραματικά την κρίση.

Στις 5 Σεπτεμβρίου, στο Μινσκ της Λευκορωσίας, εκπρόσωποι της Ουκρανίας, της Ρωσίας και των αυτονομιστών κατέληξαν σε συμφωνία για κατάπαυση του πυρός. Παρότι η συμφωνία μείωσε προσωρινά τη βία, δεν την εξάλειψε. Ο Ποροσένκο προχώρησε με σχέδιο πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων, στοχεύοντας στην υποβολή αίτησης ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση έως το 2020. Η στρατηγική του βρήκε απήχηση στις πρόωρες κοινοβουλευτικές εκλογές της 26ης Οκτωβρίου 2014, όπου τα φιλοευρωπαϊκά κόμματα πέτυχαν σημαντική νίκη. Ωστόσο, η σύγκρουση στα ανατολικά παρέμεινε ανεπίλυτη.

Στις 12 Φεβρουαρίου 2015, οι ηγέτες της Ουκρανίας, της Ρωσίας, της Γερμανίας και της Γαλλίας κατέληξαν σε ένα ειρηνευτικό σχέδιο, γνωστό ως «Συμφωνία του Μινσκ». Η συμφωνία προέβλεπε τον τερματισμό των εχθροπραξιών, την απόσυρση βαρέων οπλικών συστημάτων, την ανταλλαγή αιχμαλώτων και την απομάκρυνση ξένων δυνάμεων από το ουκρανικό έδαφος.³¹ Παρόλο που αποτέλεσε ορόσημο για τις διπλωματικές διαπραγματεύσεις, η εφαρμογή της ήταν περιορισμένη. Η κατάπαυση του πυρός παραβιάστηκε επανειλημμένα, οδηγώντας σε περισσότερους από 9.000 θανάτους και πάνω από 20.000 τραυματισμούς μέχρι το τέλος του 2015, ενώ η κρίση μετατράπηκε σε «παγωμένη σύγκρουση».

Στις προεδρικές εκλογές του 2019, με τον δεύτερο γύρο να διεξάγεται στις 21 Απριλίου, ο ηθοποιός Βολοντίμιρ Ζελένσκι κέρδισε τη νίκη με 73% των ψήφων. Με την ανάληψη των καθηκόντων του, προκήρυξε άμεσα πρόωρες κοινοβουλευτικές εκλογές, διασφαλίζοντας απόλυτη πλειοψηφία στη Βουλή. Η προσέγγιση του Ζελένσκι, σε

³⁰ Από την συντριβή του πολιτικού αεροσκάφους στην περιοχή του Ντόνετσκ, σκοτώθηκαν 298 άτομα. Τόσο οι ουκρανικές όσο και οι φιλορωσικές δυνάμεις έσπευσαν να αρνηθούν την ευθύνη κατάρριψης

³¹ "Ukraine Ceasefire: New Minsk Agreement Key Points", BBC News, February 12, 2015, <https://www.bbc.com/news/world-europe-31436513>

συνδυασμό με την πανδημία COVID-19, συνέβαλε στη μείωση των στρατιωτικών συγκρούσεων για τα επόμενα δύο χρόνια.

Από τον Οκτώβριο έως τον Νοέμβριο του 2021, η Ρωσία συγκέντρωσε μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις και εξοπλισμό στα σύνορα με την Ουκρανία. Στρατεύματα στάλθηκαν επίσης στη Λευκορωσία, την περιοχή της Υπερδνειστερίας στη Μολδαβία και την κατεχόμενη Κριμαία. Μέχρι τον Φεβρουάριο του 2022, εκτιμήσεις δυτικών στρατιωτικών αναλυτών ανέφεραν περίπου 190.000 Ρώσους στρατιώτες γύρω από την Ουκρανία, προειδοποιώντας για επικείμενη εισβολή. Ο Βλαντιμίρ Πούτιν διέψευσε τις κατηγορίες, υποστηρίζοντας ότι η συγκέντρωση ναυτικών δυνάμεων στη Μαύρη Θάλασσα ήταν μέρος τακτικών ασκήσεων.

Καθώς οι δυτικές δυνάμεις επιχειρούσαν μέσω διαπραγματεύσεων να αποτρέψουν μια ρωσική εισβολή, η Μόσχα προέβαλε απαιτήσεις όπως το δικαίωμα βέτο στην επέκταση του NATO και η μείωση της στρατιωτικής παρουσίας της Συμμαχίας στη νοτιοανατολική Ευρώπη και τις χώρες της Βαλτικής. Τα αιτήματα απορρίφθηκαν κατηγορηματικά από τους δυτικούς ηγέτες. Στις 21 Φεβρουαρίου 2022, ο Βλαντιμίρ Πούτιν προχώρησε στην αναγνώριση της ανεξαρτησίας των αποσχιστικών περιοχών του Ντόνετσκ και του Λουχάνσκ, εξουσιοδοτώντας την ανάπτυξη ρωσικών στρατευμάτων στην περιοχή με την πρόφαση της «ειρηνευτικής αποστολής». Σε αντίποινα, η Δύση επέβαλε νέο, αυστηρότερο κύκλο κυρώσεων, στοχεύοντας ρωσικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Στις 24 Φεβρουαρίου, η Ρωσία ξεκίνησε αυτό που χαρακτήρισε «ειδική στρατιωτική επιχείρηση», συνοδευόμενη από μαζικούς βομβαρδισμούς σε μεγάλες ουκρανικές πόλεις. Στους πρώτους δύο μήνες της επίθεσης, οι ρωσικές δυνάμεις κατέλαβαν σημαντικές περιοχές στην ανατολική Ουκρανία και προχώρησαν προς το Κίεβο, επιδιώκοντας την πτώση της κυβέρνησης του Βολοντίμιρ Ζελένσκι. Παρά τις αρχικές απώλειες, οι ουκρανικές ένοπλες δυνάμεις ανασυντάχθηκαν με τη βοήθεια της Δύσης σε εξοπλισμό και πληροφορίες, καταφέροντας να ανακόψουν την προέλαση και να απωθήσουν τους Ρώσους από την περιοχή γύρω από την πρωτεύουσα.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες ανέλαβαν τον ηγετικό ρόλο στη στρατιωτική υποστήριξη, παρέχοντας στην Ουκρανία βοήθεια ύψους περίπου 12,9

δισεκατομμυρίων δολαρίων έως τον Αύγουστο του 2022³². Τον Σεπτέμβριο, οι ουκρανικές δυνάμεις εξαπέλυσαν μια ευρεία αντεπίθεση στα ανατολικά, ενώ τον Νοέμβριο ανακατέλαβαν τη Χερσώνα, αναγκάζοντας τους Ρώσους να υποχωρήσουν πέρα από τον ποταμό Δνείπερο. Έκτοτε, το μέτωπο σταθεροποιήθηκε, με τις δύο πλευρές να αναδιοργανώνονται και να προετοιμάζονται για νέες στρατιωτικές επιχειρήσεις την καλοκαιρινή περίοδο.

2.2 Κυρώσεις από 2014 έως 2021

Τον Μάρτιο του 2014, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησαν στην επιβολή οικονομικών κυρώσεων κατά της Ρωσίας, αντιδρώντας στην παράνομη ενσωμάτωση της Κριμαίας και τη στρατιωτική εμπλοκή στην ανατολική Ουκρανία. Αρχικά, οι κυρώσεις επικεντρώθηκαν σε οικονομικές δραστηριότητες που σχετίζονταν με την περιοχή της ανατολικής Ουκρανίας, αλλά αργότερα επεκτάθηκαν για να καλύψουν κρίσιμους τομείς της ρωσικής οικονομίας. Οι συντονισμένες δράσεις ΗΠΑ και ΕΕ στόχευσαν πρόσωπα και εταιρείες που συνδέονταν με τη χρηματοοικονομική, ενεργειακή (πετρέλαιο και φυσικό αέριο), στρατιωτική και τεχνολογική βιομηχανία της Ρωσίας. Οι κυρώσεις αποσκοπούσαν στην πρόκληση σοβαρών οικονομικών πιέσεων στη ρωσική οικονομία, μειώνοντας τα έσοδά της και αυξάνοντας τις δαπάνες της. Παράλληλα, καταβλήθηκε προσπάθεια να περιοριστούν οι επιπτώσεις στις οικονομίες της ΕΕ και των ΗΠΑ, ιδίως για την ΕΕ, δεδομένων των στενών εμπορικών και χρηματοοικονομικών σχέσεων με τη Ρωσία. Το 2013, το 53% των ρωσικών εξαγωγών και το 46% των εισαγωγών προέρχονταν από συναλλαγές με την ΕΕ, ενώ το 75% των δανείων των ρωσικών τραπεζών εξασφαλιζόνταν από ευρωπαϊκές τράπεζες³³.

Η ιδιαιτερότητα αυτών των κυρώσεων έγκειται στο ότι, για πρώτη φορά εδώ και δεκαετίες, στοχοποιήθηκε μια οικονομία μεγάλης κλίμακας, βαθιά ενσωματωμένη στις παγκόσμιες αγορές. Η ανάγκη αποφυγής παράπλευρων απωλειών για τις χώρες που

³² Alice Speri, "U.S. Military Aid to Ukraine Grows to Historic Proportions — along with Risks," The Intercept, September 10, 2022, <https://theintercept.com/2022/09/10/ukraine-military-aid-weapons-oversight/>

³³ The Economic Sanctions against Russia: Impact and Prospects of Success, Swedish Defence Research agency, FOI-R-4097, 2015, https://www.researchgate.net/publication/281619387_The_economic_sanctions_against_Russia

επέβαλαν τις κυρώσεις ήταν καθοριστικής σημασίας. Παρά την αποτυχία επιβολής κυρώσεων μέσω του ΟΗΕ, λόγω του ρωσικού βέτο στο Συμβούλιο Ασφαλείας, η Γενική Συνέλευση επιβεβαίωσε με ψήφισμα την εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας και καλούσε τα κράτη να μην αποδεχθούν την προσάρτηση της Κριμαίας.³⁴ Ακολουθούν οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν το 2014:

2.2.1 Κυρώσεις σε πρόσωπα και εταιρείες (2014)

Τον Μάρτιο, οι Ηνωμένες Πολιτείες εισήγαγαν κυρώσεις που περιλάμβαναν απαγόρευση εισόδου και δέσμευση περιουσιακών στοιχείων για 27 Ρώσους αξιωματούχους εντός της αμερικανικής επικράτειας. Μέχρι τον Ιούλιο, ο αριθμός αυτός αυξήθηκε, με την προσθήκη 44 νέων προσώπων, συμπεριλαμβανομένων Ρώσων και Κριμαίων αξιωματούχων, καθώς και Ρώσων αυτονομιστών. Αντίστοιχα, η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε εφαρμόσει παρόμοια μέτρα σε 61 άτομα έως τον Μάιο, κυρίως Ρώσους, αλλά και Ουκρανούς αξιωματούχους, επεκτείνοντας τον κατάλογο αυτό σε 119 μέχρι τον Ιούλιο της ίδιας χρονιάς.

Τον Απρίλιο, οι ΗΠΑ διεύρυναν περαιτέρω το καθεστώς κυρώσεων, εντάσσοντας σε αυτό 17 επιχειρήσεις που συνδέονταν με τον Βλαντιμίρ Πούτιν. Μεταξύ αυτών ήταν μια πετρελαϊκή εταιρεία και αρκετές ρωσικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στην Κριμαία. Τα μέτρα περιλάμβαναν απαγορεύσεις σε ξένες επενδύσεις, εμπορικούς περιορισμούς και πάγωμα περιουσιακών στοιχείων των εταιρειών στο εξωτερικό. Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε επιβάλει κυρώσεις σε 23 εταιρείες μέχρι τον Ιούλιο του 2014, υιοθετώντας παρόμοια στρατηγική.

2.2.2 Κυρώσεις στον Τραπεζικό Τομέα (2014)

Από τον Μάρτιο, οι Ηνωμένες Πολιτείες τερμάτισαν τις επίσημες διμερείς συνομιλίες με τη Ρωσία, που επικεντρώνονταν στο εμπόριο και στις αμερικανικές επενδύσεις στη ρωσική επικράτεια. Παράλληλα, επέβαλαν περιορισμούς σε δύο μεγάλες ρωσικές τράπεζες, περιορίζοντας την πρόσβασή τους στις αγορές συναλλάγματος και απαγορεύοντας στους Αμερικανούς πολίτες να επενδύουν στις μετοχές τους.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έλαβε πιο εκτεταμένα μέτρα τον Ιούλιο, διακόπτοντας τη

³⁴ United Nations, "General Assembly Adopts Resolution Calling upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region- UN Press," March 27 2014, <https://press.un.org/en/2014/ga11493.doc.htm>

χρηματοδότηση έργων στη Ρωσία μέσω της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων. Παράλληλα, οι κρατικές ρωσικές τράπεζες αποκλείστηκαν από τις ευρωπαϊκές χρηματαγορές και εφαρμόστηκε περιορισμένη απαγόρευση στις επενδύσεις ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στην Κριμαία. Τον Σεπτέμβριο, η ΕΕ ενέτεινε τις πιέσεις, απαγορεύοντας στις ευρωπαϊκές τράπεζες να συμμετέχουν στις εκδόσεις ομολόγων που πραγματοποιούσαν πέντε κρατικές ρωσικές τράπεζες.

2.2.3 Κυρώσεις στον Εμπορικό και Αμυντικό Τομέα (2014)

Τον Ιούλιο, οι Ηνωμένες Πολιτείες επέβαλαν κυρώσεις σε δύο ρωσικές ενεργειακές εταιρείες, ενώ τον Αύγουστο επέβαλαν περιορισμούς στη χρηματοδότηση που σχετιζόταν με τις ρωσικές ενεργειακές εξαγωγές. Τον Σεπτέμβριο, απαγορεύτηκε στις αμερικανικές εταιρείες η εξαγωγή τεχνολογικών υλικών υψηλής ειδίκευσης προς ρωσικές επιχειρήσεις εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου. Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, τον ίδιο μήνα, προχώρησε σε απαγόρευση εξαγωγής «ευαίσθητης τεχνολογίας» για τον πετρελαϊκό τομέα της Ρωσίας. Στον τομέα της άμυνας, οι ΗΠΑ τερμάτισαν τη στρατιωτική συνεργασία με τη Ρωσία ήδη από τον Μάρτιο, ενώ το Κογκρέσο απαγόρευσε στις αμερικανικές αμυντικές εταιρείες να εξάγουν προϊόντα στη χώρα. Τον Απρίλιο, οι εξαγωγικοί περιορισμοί διευρύνθηκαν ώστε να καλύψουν υλικά ιδιωτικής χρήσης με πιθανή στρατιωτική εφαρμογή³⁵. Τον Ιούλιο, οι ΗΠΑ διέκοψαν κάθε συναλλαγή με οκτώ ρωσικές εταιρείες αμυντικού εξοπλισμού, ενώ η ΕΕ επέβαλε αντίστοιχες κυρώσεις σε τρεις εταιρείες, επεκτείνοντας αυτές τις απαγορεύσεις σε ακόμη τρεις τον Αύγουστο.

2.2.4 Κυρώσεις στο Διπλωματικό Τομέα (2014)

Τον Μάρτιο, η προγραμματισμένη Σύνοδος Κορυφής ΕΕ και Ρωσίας ακυρώθηκε, ενώ αποφασίστηκε από τα ευρωπαϊκά κράτη να μη διοργανώνουν διμερείς συνόδους κορυφής με Ρώσους αξιωματούχους³⁶. Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέστειλε τη συμμετοχή της στη Σύνοδο Κορυφής των G8, η οποία επρόκειτο να φιλοξενηθεί στη Ρωσία τον Ιούνιο. Τελικά, η σύνοδος

³⁵ π.χ. τα πολιτικά μη επανδρωμένα οχήματα

³⁶ <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/sanctions-against-russia/#diplomatic>

πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες χωρίς τη ρωσική παρουσία, σηματοδοτώντας την αναμόρφωση του σχήματος από G8 σε G7. Την ίδια χρονιά, η Ρωσία αποσύρθηκε από τις διαδικασίες ένταξής της στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης και τον Διεθνή Οργανισμό Ενέργειας, κλιμακώνοντας την απομόνωσή της από τις δυτικές δομές.

Εν τω μεταξύ, η ΕΕ προχώρησε σε συγκεκριμένες κινήσεις για την αποκλιμάκωση της κρίσης, όπως η υπογραφή συμφωνιών σύνδεσης με την Ουκρανία, τη Γεωργία και τη Μολδαβία, εδραιώνοντας τη συνεργασία με τις χώρες αυτές. Ταυτόχρονα, έδωσε οδηγίες στις διπλωματικές αποστολές της στη Μόσχα και το Κίεβο να αρνούνται την έκδοση θεωρήσεων εισόδου σε κατοίκους της Κριμαίας. Παρόμοια μέτρα εφαρμόστηκαν και από τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες διέκοψαν τις διμερείς επαφές με τη Ρωσία, ενισχύοντας περαιτέρω την πίεση προς τη Μόσχα.

2.2.5 Κυρώσεις την περίοδο 2015-2021

Από το 2015 έως το 2021, οι Ηνωμένες Πολιτείες κλιμάκωσαν σταδιακά τις κυρώσεις που είχαν επιβάλει το 2014, διευρύνοντας το εύρος τους για να περιλάβουν κακόβουλες δραστηριότητες στον κυβερνοχώρο, παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενδεχόμενη ανάπτυξη χημικών όπλων, διάδοση συμβατικών οπλικών συστημάτων, εμπορικές σχέσεις Ρωσίας-Βόρειας Κορέας, καθώς και τις στρατιωτικές επιχειρήσεις της Ρωσίας στη Συρία και τη Βενεζουέλα³⁷. Το 2020, απαγορεύθηκε κάθε εμπορική δραστηριότητα που σχετιζόταν με τη ρωσική τεχνολογία για εξόρυξη σχιστολιθικών κοιτασμάτων σε θαλάσσιες περιοχές της Αρκτικής³⁸. Η ΕΕ τον Φεβρουάριο του 2015, δήλωσε την υποστήριξη της στις Συμφωνίες του Μινσκ, συνδέοντας την εφαρμογή τους με την πιθανή επιβολή πρόσθετων κυρώσεων. Στη συνέχεια, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επέκτεινε και ενίσχυσε τα μέτρα που είχαν αρχικά υιοθετηθεί το 2014. Τον Μάρτιο του 2019, ως απάντηση στην αυξημένη ένταση που προκάλεσε η Ρωσία στα στενά του Κερτς

³⁷ Marcus Lu, "A Recent History of US Sanctions on Russia", Marcus Lu, Visual Capitalist, <https://www.visualcapitalist.com/history-us-sanctions-on-russia/>

³⁸ Vladimir Soldatkin and Oksana Kobzeva, "Expanded U.S. Sanctions May Affect Russia's Foreign Expansion in Oil and Gas," Reuters, November 1, 2017, sec. Integrated Oil & Gas, <https://www.reuters.com/article/russia-usa-energysanctions-idUSL8N1N74IM>

και την Αζοφική Θάλασσα, η ΕΕ προχώρησε στην επιβολή επιπλέον κυρώσεων κατά ρωσικών φυσικών και νομικών προσώπων³⁹.

2.2.6 Κυρώσεις από την Ρωσία

Τον Αύγουστο του 2014, η Ρωσία ανταπέδωσε τις δυτικές κυρώσεις, επιβάλλοντας περιορισμούς στις εισαγωγές συγκεκριμένων τροφίμων και αγροτικών προϊόντων από την ΕΕ και τις ΗΠΑ. Παράλληλα, απαγόρευσε την είσοδο στη χώρα σε ορισμένους δυτικούς πολιτικούς και διπλωμάτες. Ωστόσο, τα ρωσικά αντίμετρα εντάσσονταν σε μια ευρύτερη στρατηγική που στόχευε κυρίως στην ενίσχυση της αυτάρκειας στον αγροτικό τομέα και στη διασφάλιση της επισιτιστικής ασφάλειας, παρά στη δημιουργία σημαντικών επιπτώσεων στις δυτικές χώρες.

2.3. Κυρώσεις έτους 2022

Από το φθινόπωρο του 2021, η προετοιμασία της Ρωσίας για στρατιωτική εισβολή στην Ουκρανία έγινε εμφανής, με τη συνεχή συγκέντρωση στρατευμάτων και τις στρατηγικές διπλωματικές κινήσεις της Μόσχας να υποδεικνύουν ότι η σύγκρουση ήταν αναπόφευκτη. Δυτικοί ηγέτες επιχείρησαν εντατικές συνομιλίες με τον Βλαντίμιρ Πούτιν, με στόχο να αποτρέψουν την κλιμάκωση, αλλά οι προσπάθειές τους απέτυχαν. Στις 25 Ιανουαρίου 2022, οι ΗΠΑ προειδοποίησαν ότι, σε περίπτωση εισβολής, θα εφάρμοζαν «σκληρές» οικονομικές κυρώσεις σε συντονισμό με τους συμμάχους και εταίρους τους, με την πρόθεση να αυξήσουν την πίεση στη Ρωσία⁴⁰. Αυτή η προειδοποίηση επαναλήφθηκε σε διεθνή φόρα, όπως η Διάσκεψη Ασφάλειας του Μονάχου στις 19 Φεβρουαρίου⁴¹. Οι πρώτες κυρώσεις επιβλήθηκαν στις 21 Φεβρουαρίου, αμέσως μετά την απόφαση του Ρώσου Προέδρου να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία του Λουχάνσκ και του Ντόνετσκ. Στις 24 Φεβρουαρίου, ξεκίνησε η ρωσική στρατιωτική εισβολή, σηματοδοτώντας την

³⁹ European Council, "Timeline-EU Restrictive Measures Against Russia Over Ukraine", Council of European Union, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/historyrestrictive-measures-against-russia-over-ukraine>

⁴⁰ Background Press Call by Senior Administration Officials on Russia Ukraine Economic Deterrence Measures, The White House, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/01/25/background-press-call-by-senioradministration-officials-on-russia-ukraine-economic-deterrence-measures>

⁴¹ President von der Leyen, Munich Security Conference February 19, 2022, European Commission, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_1221

κλιμάκωση της κρίσης. Οι δυτικές χώρες απάντησαν με αυστηρά και συντονισμένα μέτρα κυρώσεων, τα οποία ανακοινώθηκαν αμέσως μετά την έναρξη του πολέμου. Επιπλέον κυρώσεις προστέθηκαν σταδιακά, σε αντίδραση στις εξελίξεις. Από την πλευρά της, η Ρωσία υιοθέτησε αντίμετρα για να περιορίσει τις οικονομικές επιπτώσεις των δυτικών κυρώσεων. Οι ενέργειες των δύο πλευρών παρατίθενται αναλυτικά και χρονολογικά παρακάτω:

2.3.1 Κυρώσεις σε πρόσωπα και εταιρείες

Τον Φεβρουάριο, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Ηνωμένες Πολιτείες ανακοίνωσαν ένα νέο κύμα κυρώσεων κατά της Ρωσίας και της Λευκορωσίας. Οι κυρώσεις περιλάμβαναν το πάγωμα περιουσιακών στοιχείων και ταξιδιωτικούς περιορισμούς για επιφανείς προσωπικότητες της επιχειρηματικής ελίτ, ειδικά στους τομείς της ενέργειας, των τραπεζών και της αμυντικής βιομηχανίας. Στόχοι των μέτρων υπήρξαν επίσης κορυφαίοι πολιτικοί, όπως ο Ρώσος Πρόεδρος Βλαντίμιρ Πούτιν και ο Υπουργός Εξωτερικών Σεργκέι Λαβρόφ. Παράλληλα, επιβλήθηκαν περιορισμοί σε ρωσικές εταιρείες και τράπεζες, με το πάγωμα των περιουσιακών τους στοιχείων εντός της ΕΕ και την απαγόρευση πτήσεων ρωσικών πολιτικών αεροσκαφών στον ευρωπαϊκό εναέριο χώρο. Τον Μάρτιο, οι ΗΠΑ ακολούθησαν, επεκτείνοντας την απαγόρευση πτήσεων στον αμερικανικό εναέριο χώρο, ενώ κυρώσεις εφαρμόστηκαν σε 300 Ρώσους βουλευτές και 21 εταιρείες. Παράλληλα, ΕΕ και ΗΠΑ ίδρυσαν κοινή επιχειρησιακή ομάδα για τον συντονισμό των κυρώσεων, τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων και την προώθηση ποινικών διώξεων για εγκλήματα πολέμου ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου. Η Ρωσία, από την πλευρά της, αντέδρασε θεσπίζοντας νόμο που τιμωρεί τη διάδοση «ψευδών πληροφοριών» σχετικά με την εισβολή στην Ουκρανία, την οποία χαρακτήριζε «ειδική στρατιωτική επιχείρηση».

Τον Απρίλιο, οι ΗΠΑ προσέθεσαν 120 ρωσικές και λευκορωσικές εταιρείες στη λίστα κυρώσεων, απαγορεύοντας κάθε συνεργασία μαζί τους και επιβάλλοντας περιορισμούς στην έκδοση βίζας. Επιπλέον, απαγορεύθηκε σε ρωσικά και λευκορωσικά πλοία να εισέρχονται σε αμερικανικούς και ευρωπαϊκούς λιμένες, ενώ τα οχήματα που συνδέονταν με τις δύο χώρες αποκλείστηκαν από τη χρήση του ευρωπαϊκού οδικού δικτύου. Ως αντίποινα, η Ρωσία απαγόρευσε την είσοδο σε 29 Αμερικανούς πολίτες. Τον Μάιο, οι Ηνωμένες Πολιτείες κλιμάκωσαν τις κυρώσεις, επιβάλλοντας περιορισμούς σε

υψηλόβαθμα στελέχη ρωσικών τραπεζών, κρατικών μέσων ενημέρωσης και εταιρειών αμυντικής βιομηχανίας. Παράλληλα, η Ρωσία αντέδρασε απαγορεύοντας την είσοδο σε περίπου 100 Αμερικανούς πολίτες, ανάμεσα στους οποίους περιλαμβάνονταν και ο Πρόεδρος Τζο Μπάιντεν.

Τον Ιούνιο, διευρύνθηκαν περαιτέρω οι κυρώσεις. Οι ΗΠΑ επέβαλαν πάγωμα περιουσιακών στοιχείων και περιορισμούς στις συναλλαγές για περισσότερες από 70 ρωσικές εταιρείες, ενώ η ΕΕ εφάρμοσε παρόμοια μέτρα σε 18 εταιρείες και 65 άτομα. Επιπλέον, ανεστάλη η μετάδοση ρωσικών μέσων ενημέρωσης εντός της ΕΕ. Αντιδρώντας, η Ρωσία απαγόρευσε την είσοδο σε πολίτες από τις ΗΠΑ, την Αυστραλία και τον Καναδά, κυρίως δημοσιογράφους και αξιωματούχους αμυντικών εταιρειών. Τον Ιούλιο, η Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε στην επιβολή κυρώσεων που αφορούσαν 50 άτομα και 10 επιχειρήσεις. Σε απάντηση, η Ρωσία επέβαλε περιοριστικά μέτρα σε βάρος 400 μελών του ιαπωνικού κοινοβουλίου.

Τον Αύγουστο, οι Ηνωμένες Πολιτείες επέβαλαν κυρώσεις σε επιχειρήσεις όπου Ρώσοι ολιγάρχες κατείχαν ποσοστό συμμετοχής άνω του 50%, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση στόχευσε τον πρώην πρόεδρο της Ουκρανίας, Βίκτορ Γιανουκόβιτς, καθώς και τον γιο του. Τον Σεπτέμβριο, οι ΗΠΑ διέυρυναν το πεδίο των κυρώσεών τους, περιλαμβάνοντας 22 άτομα και 2 εταιρείες που δραστηριοποιούνταν σε ουκρανικά εδάφη υπό ρωσική κατοχή, ενώ συμπεριέλαβαν στη λίστα τους και 14 μέλη του ρωσικού στρατιωτικού-βιομηχανικού συμπλέγματος. Η ΕΕ ανανέωσε τις κυρώσεις της σε 1206 άτομα και 108 εταιρείες για έξι μήνες. Τον Οκτώβριο, η ΕΕ προχώρησε σε νέες κυρώσεις κατά 30 ατόμων και 7 εταιρειών, στοχεύοντας πολιτικούς και στρατιωτικούς αξιωματούχους της Ρωσίας.

Τον Δεκέμβριο, ΗΠΑ και ΕΕ ανακοίνωσαν μέτρα εναντίον 200 ατόμων και εταιρειών, συμπεριλαμβανομένων 3 μεγάλων ρωσικών τραπεζών, ενώ η Ρωσία συνέχισε τις αντίμετρες ενέργειές της.

2.3.2 Κυρώσεις στον Τραπεζικό Τομέα

Τον Φεβρουάριο, οι Ηνωμένες Πολιτείες προχώρησαν σε ένα νέο πακέτο οικονομικών κυρώσεων με στόχο την αποδυνάμωση της ρωσικής οικονομίας και την άσκηση πιέσεων στη Μόσχα. Συγκεκριμένα, περιόρισαν την αγορά ρωσικών κρατικών ομολόγων από Αμερικανούς επενδυτές, γεγονός που αύξησε τα επιτόκια δανεισμού για

τη Ρωσία και περιέπλεξε την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους της χώρας. Παράλληλα, κυρώσεις επιβλήθηκαν σε επτά ρωσικές τράπεζες, με δύο από αυτές να χαρακτηρίζονται ζωτικής σημασίας για τη χρηματοδότηση της αμυντικής βιομηχανίας της Ρωσίας. Οι κυρώσεις αυτές απαγόρευσαν πλήρως κάθε είδους συναλλαγή από αμερικανικούς οργανισμούς και πολίτες προς τις συγκεκριμένες τράπεζες, αποκόπτοντας τις από το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Από την πλευρά της, η Ευρωπαϊκή Ένωση εισήγαγε πρόσθετους περιορισμούς, περιορίζοντας σημαντικά την πρόσβαση της Ρωσίας στις ευρωπαϊκές αγορές κεφαλαίων και τις χρηματαγορές. Τα μέτρα αυτά περιλάμβαναν την πλήρη απαγόρευση συναλλαγών με την Κεντρική Τράπεζα της Ρωσίας, αποσκοπώντας στη μείωση της δυνατότητάς της να διαχειρίζεται τα συναλλαγματικά της αποθέματα και να σταθεροποιεί το ρούβλι. Επιπλέον, οι δυτικές χώρες αποφάσισαν να αποκλείσουν επιλεγμένες ρωσικές τράπεζες από το σύστημα SWIFT⁴², το οποίο αποτελεί το κύριο εργαλείο διεθνών χρηματοοικονομικών συναλλαγών. Αυτή η κίνηση αποσκοπούσε στο να αποκόψει τη ρωσική οικονομία από το διεθνές χρηματοπιστωτικό δίκτυο, καθιστώντας τις διεθνείς τραπεζικές συναλλαγές εξαιρετικά δύσκολες. Μέρος του πακέτου κυρώσεων αφορούσε επίσης τη λεγόμενη πρακτική των «χρυσών διαβατηρίων», η οποία επέτρεπε σε Ρώσους ολιγάρχες να αποκτούν την υπηκοότητα άλλων κρατών για να αποφεύγουν τις κυρώσεις. Η χρήση αυτών των εργαλείων περιορίστηκε, αποσκοπώντας στη δυσχέρεια της μετακίνησης κεφαλαίων και της χρηματοδότησης από Ρώσους επιχειρηματίες που συνδέονται με το Κρεμλίνο. Η Ρωσία απάντησε με δικά της αντίμετρα, προχωρώντας στην επιβολή ελέγχου κεφαλαίων για να αποτρέψει τη μαζική εκροή συναλλάγματος από τη χώρα. Παράλληλα, απαγόρευσε στους πολίτες της να μεταφέρουν συνάλλαγμα στο εξωτερικό, προσπαθώντας να διατηρήσει τα αποθέματα νομίσματος στο εσωτερικό και να ενισχύσει τη σταθερότητα της ρωσικής οικονομίας υπό τις νέες συνθήκες κυρώσεων.

Τον Μάρτιο, το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Ηνωμένες Πολιτείες και ο Καναδάς ανακοίνωσαν συντονισμένα μέτρα οικονομικής απομόνωσης της Ρωσίας και της

⁴² Το SWIFT είναι ένας παγκόσμιος συνεταιρισμός που λειτουργεί ως ένα εκτεταμένο σύστημα ανταλλαγής μηνυμάτων. Τα μέλη του, όπως τράπεζες και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, το χρησιμοποιούν για την ταχεία, ακριβή και ασφαλή αποστολή και λήψη πληροφοριών, κυρίως για την εκτέλεση εμβασμάτων

Λευκορωσίας, με στόχο την άσκηση περαιτέρω πίεσης στις κυβερνήσεις τους λόγω της συνεχιζόμενης κρίσης στην Ουκρανία. Οι τρεις χώρες ανέστειλαν κάθε μορφή οικονομικής υποστήριξης προς τις δύο χώρες, αποκλείοντάς τες από προγράμματα χρηματοδότησης που είχαν στόχο την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης και σταθερότητας. Ταυτόχρονα, προχώρησαν στην αύξηση των εισαγωγικών δασμών για τα ρωσικά προϊόντα, καθιστώντας δυσκολότερη και πιο ακριβή τη διακίνηση ρωσικών αγαθών στις δικές τους αγορές.

Επιπλέον, σε μία κίνηση που ενίσχυσε τη διεθνή απομόνωση της Ρωσίας, την απέκλεισαν από τη δυνατότητα πρόσβασης σε χρηματοδότηση από σημαντικούς διεθνείς οργανισμούς, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και άλλους πολυμερείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Ως απάντηση, η Ρωσία απαίτησε από τις λεγόμενες «μη φιλικές» χώρες, μεταξύ των οποίων και τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να πραγματοποιούν πληρωμές για την προμήθεια φυσικού αερίου σε ρούβλια, σε μία προσπάθεια να ενισχύσει το εθνικό της νόμισμα και να παρακάμψει τις κυρώσεις.

Τον Απρίλιο, οι Ηνωμένες Πολιτείες διεύρυναν τις κυρώσεις τους, στοχεύοντας δύο επιπλέον ρωσικές τράπεζες, ανεβάζοντας το συνολικό αριθμό των τραπεζικών ιδρυμάτων που υπόκεινται σε περιορισμούς σε εννέα. Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανακοίνωσε την πλήρη απαγόρευση συναλλαγών με τέσσερις ακόμη ρωσικές τράπεζες, αποκόπτοντάς τες από το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Στο ίδιο πλαίσιο, το Ηνωμένο Βασίλειο έλαβε δραστικά μέτρα, απαγορεύοντας οποιαδήποτε νέα επένδυση βρετανικών κεφαλαίων στη Ρωσία.

Τον Μάιο, οι ΗΠΑ αφαίρεσαν μία εξαίρεση που είχαν προηγουμένως θεσπίσει, επιτρέποντας την αποπληρωμή των ρωσικών ομολόγων μέσω τραπεζικών συναλλαγών. Με τη νέα απόφαση, οι Αμερικανοί ομολογιούχοι δεν μπορούσαν πλέον να αποπληρώσουν τις επενδύσεις τους, γεγονός που προκάλεσε περαιτέρω οικονομική απομόνωση της Ρωσίας.

Τον Ιούνιο, η αποκοπή της Ρωσίας από το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα ενισχύθηκε με τον αποκλεισμό τριών ακόμη ρωσικών τραπεζών και μίας Λευκορωσικής από το σύστημα SWIFT, δυσχεραίνοντας ακόμη περισσότερο τις διεθνείς συναλλαγές.

Τον Οκτώβριο, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ευρωπαϊκή Ένωση επιχείρησαν για πρώτη φορά να επιβάλουν πλήρη απαγόρευση σε συναλλαγές και λογαριασμούς που συνδέονται με κρυπτονομίσματα, ανεξάρτητα από το ύψος τους⁴³. Αυτή η πρωτοβουλία στόχευε να μειώσει τη δυνατότητα της Ρωσίας να χρησιμοποιεί την αγορά κρυπτονομισμάτων για να παρακάμψει τις οικονομικές κυρώσεις, δεδομένου ότι η χώρα διαθέτει σημαντική τεχνογνωσία στον τομέα της εξόρυξης και διαχείρισης κρυπτονομισμάτων⁴⁴. Παρά τους περιορισμούς, υπήρχαν ενδείξεις ότι ρωσικές εταιρείες και ολιγάρχες ενδέχεται να είχαν ήδη στραφεί σε αυτή την παράλληλη αγορά για να μετριάσουν τις συνέπειες των κυρώσεων, αξιοποιώντας την έλλειψη αποτελεσματικών κρατικών ελέγχων⁴⁵ στον τομέα αυτό⁴⁶.

2.3.3 Κυρώσεις στον Τομέα Ενέργειας

Τον Φεβρουάριο, οι κορυφαίες δυτικές ενεργειακές εταιρείες ανακοίνωσαν είτε την πλήρη αποχώρησή τους είτε την προσωρινή αναστολή της δραστηριότητάς τους στη ρωσική αγορά, υπογραμμίζοντας ένα ισχυρό μήνυμα οικονομικής απομόνωσης στον ενεργειακό τομέα. Τον Μάρτιο, οι εξελίξεις κορυφώθηκαν, με τις Ηνωμένες Πολιτείες να επιβάλλουν πλήρη απαγόρευση στις εισαγωγές ρωσικού πετρελαίου, υγροποιημένου φυσικού αερίου και άνθρακα, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση ενίσχυσε τους περιορισμούς στις εξαγωγές προϊόντων προς τη Ρωσία, στοχεύοντας στρατηγικά τις ενεργειακές βιομηχανίες που στηρίζουν την οικονομία της χώρας.

Τον Απρίλιο, η Γερουσία των ΗΠΑ επικύρωσε νομοσχέδια που εδραίωσαν την απαγόρευση στις εισαγωγές ρωσικών ενεργειακών προϊόντων και τη διακοπή εμπορικών σχέσεων με τη Ρωσία. Παράλληλα, η Ε.Ε. ανακοίνωσε την πρόθεση πλήρους απαγόρευσης εισαγωγών ρωσικού άνθρακα, προγραμματίζοντας την εφαρμογή μέχρι το

⁴³ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_5990

⁴⁴ Μετά τον Σεπτέμβριο 2021, όταν η Κίνα έθεσε εκτός νόμου στο σύνολο των συναλλαγών σε κρύπτο.

⁴⁵ <https://www.bankingnews.gr/kriptonomismata/articles/627090/rosia-to-2-tis-ilektrikis-energeias-gia-eksoryksi-bitcoin-anadyomeni-viomixania>

⁴⁶ <https://www.cnbc.com/2022/09/20/treasury-department-russia-avoid-sanctions-using-crypto.html>

τέλος του 2022⁴⁷, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο δεσμεύτηκε να σταματήσει τις εισαγωγές άνθρακα και πετρελαίου από τη Ρωσία στο ίδιο χρονικό διάστημα.

Η Ρωσία απάντησε με αντίποινα, διακόπτοντας την παροχή φυσικού αερίου σε Πολωνία και Βουλγαρία τον Απρίλιο, καθώς αρνήθηκαν να πληρώσουν σε ρούβλια, και υιοθέτησε αντίστοιχα μέτρα εναντίον της Φινλανδίας τον Μάιο. Επιπλέον, από τον Μάιο, απαγόρευσε οικονομικές συναλλαγές με 31 δυτικές ενεργειακές εταιρείες, στοχεύοντας να ανατρέψει τις εμπορικές σχέσεις.

Τον Σεπτέμβριο, οι υπουργοί οικονομικών του G7 συμφώνησαν σε ανώτατο όριο τιμών για το ρωσικό πετρέλαιο και τα πετρελαιοειδή. Οι Ηνωμένες Πολιτείες εφάρμοσαν άμεσα το μέτρο, επιτρέποντας συγκεκριμένες ναυτιλιακές συναλλαγές υπό την προϋπόθεση τήρησης του πλαφόν. Σε απάντηση, η Ρωσία κλιμάκωσε τις ενέργειές της, διακόπτοντας τη ροή φυσικού αερίου μέσω του Nord Stream 1 και ανακοινώνοντας σχέδια για περαιτέρω μείωση εξαγωγών φυσικού αερίου προς την Ε.Ε., απαιτώντας την άρση των δυτικών κυρώσεων.

Τον Δεκέμβριο, η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε έναν νέο μηχανισμό σταθεροποίησης της αγοράς φυσικού αερίου, προγραμματίζοντας την εφαρμογή του από τον Φεβρουάριο του 2023. Ο μηχανισμός αυτός σχεδιάστηκε με σκοπό να προστατεύσει τόσο τους πολίτες όσο και την ευρωπαϊκή οικονομία από τον κίνδυνο εξαιρετικά υψηλών τιμών ενέργειας, οι οποίες απειλούν την οικονομική σταθερότητα και την κοινωνική ευημερία^{48 49 50}.

Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισήγαγε ανώτατο όριο στις τιμές εξαγωγής του ρωσικού φυσικού αερίου. Το μέτρο αυτό είχε διπλή στόχευση: αφενός, να περιορίσει τα σημαντικά εμπορικά πλεονάσματα που η Ρωσία αποκόμιζε από την εκτεταμένη εξάρτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις ρωσικές ενεργειακές προμήθειες, και αφετέρου, να μειώσει τα οικονομικά οφέλη της Ρωσίας από τις ενεργειακές εξαγωγές

⁴⁷ Για την επιβολή απαγόρευσης εισαγωγών ρωσικού πετρελαίου στην ΕΕ, εκδόθηκε ανακοίνωση τον Ιούνιο 2022, χωρίς να θέτει συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο εφαρμογής.

⁴⁸ <https://www.naftemporiki.gr/finance/world/1419982/fysiko-aerio-oi-den-toy-plafon-kai-oi-dyo-kindynoi-gia-tin-eyropi/>

⁴⁹ <https://www.ot.gr/2022/12/19/energeia/fysiko-aerio/ee-symfonia-gia-epivoli-plafon-sto-fysiko-aerio/>

⁵⁰ <https://www.cnb.com/2022/12/19/european-union-approves-cap-on-natural-gas-prices.html>

της⁵¹ ⁵², τα οποία μπορούσαν να χρηματοδοτούν περαιτέρω στρατιωτικές δραστηριότητες.

2.3.4 Κυρώσεις στον Εμπορικό και Αμυντικό Τομέα

Τον Φεβρουάριο, οι Ηνωμένες Πολιτείες περιόρισαν δραστικά την πρόσβαση της Ρωσίας σε τεχνολογικά προϊόντα, όπως ημιαγωγούς, υπολογιστές και εξοπλισμό τηλεπικοινωνιών, μέσω αυστηρού ελέγχου στις άμεσες και έμμεσες εξαγωγές που απαιτούσαν αμερικανική έγκριση. Ταυτόχρονα, απαγόρευαν νέες επενδύσεις αμερικανικών επιχειρήσεων στον ρωσικό πρωτογενή τομέα, εξαγωγές γεωργικών προϊόντων προς τη Ρωσία, καθώς και εισαγωγές από τη χώρα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έθεσε αντίστοιχα περιορισμούς στις εξαγωγές ημιαγωγών και υλικών προηγμένης τεχνολογίας, στοχεύοντας τη ρωσική αμυντική βιομηχανία, ενώ απαγόρευσε την εισαγωγή προϊόντων που προέρχονται από τις περιοχές του Ντονέσκ και του Λουχάνσκ.

Τον Μάρτιο, οι Ηνωμένες Πολιτείες διεύρυναν τους περιορισμούς στις εξαγωγές, επεκτείνοντάς τους και σε τρίτες χώρες που χρησιμοποιούσαν αμερικανικά εξαρτήματα για να τα προωθήσουν στη βιομηχανία άμυνας, αεροδιαστημικής και ναυτιλίας της Λευκορωσίας, ενώ απαγόρευαν εξαγωγές προϊόντων που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν ρωσικές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Η απαγόρευση εξαγωγής πολυτελών προϊόντων προς τη Ρωσία και τη Λευκορωσία είχε κυρίως συμβολικό χαρακτήρα. Παράλληλα, η Ε.Ε. αυστηροποίησε τους ελέγχους στις εξαγωγές θαλάσσιου εξοπλισμού, τεχνολογιών ραδιοεπικοινωνιών, καθώς και προϊόντων άμυνας και ασφάλειας. Επιπλέον, επιβλήθηκαν περιορισμοί στις εισαγωγές ρωσικού χάλυβα και σιδήρου, ενώ απαγορεύτηκαν οι νέες επενδύσεις. Αντίστοιχα, η Ρωσία αντέδρασε με απαγορεύσεις στις εξαγωγές ηλεκτρονικού εξοπλισμού, ανταλλακτικών κινητήρων και γεωργικών προϊόντων, όπως το σιτάρι, η σίκαλη και το κριθάρι.

Τον Απρίλιο, η Ε.Ε. προχώρησε σε απαγορεύσεις εισαγωγών ρωσικών αγροτικών προϊόντων και εξαγωγών κρίσιμων τεχνολογικών αγαθών, όπως ημιαγωγοί, καύσιμα πυραύλων και κβαντικοί υπολογιστές, αλλά και υπηρεσιών όπως διεθνή λογιστικά,

⁵¹ <https://www.iea.org/news/how-europe-can-cut-natural-gas-imports-from-russia-significantly-within-a-year>

⁵² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_imports_of_energy_products_-_recent_developments

συμβουλευτικές υπηρεσίες και εταιρικές συστάσεις. Οι ΗΠΑ εφάρμοσαν παρόμοια μέτρα. Επιπλέον, η Δύση απαγόρευσε τις εισαγωγές ρωσικού χρυσού, με τις ΗΠΑ να εγκαινιάζουν την απαγόρευση τον Ιούνιο και την Ε.Ε. να ακολουθεί τον Ιούλιο. Τον Ιούλιο, Ρωσία και Ουκρανία συμφώνησαν στην εξαγωγή ουκρανικών σιτηρών μέσω των λιμανιών της Μαύρης Θάλασσας. Παρά τις προκλήσεις στην εφαρμογή, η συμφωνία μείωσε τον κίνδυνο επισιτιστικής κρίσης, ειδικά για ευάλωτες αναπτυσσόμενες χώρες.

Τον Οκτώβριο, οι ΗΠΑ και η Ε.Ε. προχώρησαν σε πλήρη απαγόρευση εισαγωγής ρωσικών μεταλλικών προϊόντων, όπως χάλυβας και ατσάλι, καθώς και προϊόντων χημικής βιομηχανίας, όπως καλλυντικά, πλαστικά και χαρτί. Επιπλέον, επέκτειναν τις απαγορεύσεις στις κατεχόμενες ουκρανικές περιοχές, συμπεριλαμβάνοντας τη Ζαπορίζια και τη Χερσόνα. Τον Δεκέμβριο, η Ε.Ε.⁵³ κατήγγειλε τις επενδύσεις σε ρωσικές εταιρείες εξόρυξης και απαγόρευσε εξαγωγές προηγμένων τεχνολογιών με πιθανή χρήση στη ρωσική αμυντική βιομηχανία.

2.4 Συνέπειες των Κυρώσεων για την Ρωσία

2.4.1 Συνέπειες των Κυρώσεων για την Ρωσία περιόδου (2014-2021)

Η ακριβής αποτίμηση του οικονομικού αντικτύπου των κυρώσεων που επιβλήθηκαν στη Ρωσία την περίοδο 2014-2021 παραμένει δύσκολη, καθώς περιπλέκεται από τις εξελίξεις στην Ουκρανία και την αδυναμία απομόνωσης των συνεπειών τους από άλλους πολιτικούς, εμπορικούς και οικονομικούς παράγοντες. Η δυσκολία αυτή ενισχύεται περαιτέρω λόγω των αντιμέτρων που έλαβε η Ρωσία, όπως η ενίσχυση της εγχώριας παραγωγής για την αντικατάσταση εισαγωγών, η διεύρυνση του φάσματος εμπορικών συνεργασιών, η εξασφάλιση εναλλακτικών πηγών επενδύσεων και η στρατηγική υποτίμηση του ρουβλίου.

Η ρωσική οικονομία είχε ήδη παρουσιάσει σημάδια επιβράδυνσης το 2012 και το 2013, παρά τις ευνοϊκές τιμές του πετρελαίου εκείνη την περίοδο. Μεταξύ Ιουνίου 2014 και αρχών 2015, οι τιμές του αργού πετρελαίου σημείωσαν πτώση σχεδόν κατά 50%, φτάνοντας σε ιστορικά χαμηλά το 2016⁵⁴. Το 2019, το ΔΝΤ

⁵³ Οι ΗΠΑ είχαν επιβάλλει αντίστοιχες απαγορεύσεις από τον Μάρτιο

⁵⁴ Likka Korhonen, "Economic Sanctions on Russia and their Effects", *NYU Jordan Centre for the Advanced Study of Russia*, October 28, 2021, <https://jordanrussiacenter.org/blog/economic-sanctions-on-russia-and-their-effects-part-i>

εκτίμησε ότι την περίοδο 2014-2018, οι κυρώσεις είχαν ως αποτέλεσμα την ετήσια συρρίκνωση του ρωσικού ΑΕΠ κατά 0,2%. Παράλληλα, η σημαντική πτώση στις τιμές του πετρελαίου άσκησε ακόμα μεγαλύτερη πίεση στη ρωσική οικονομία, επηρεάζοντας την ανάπτυξή της σε μεγαλύτερο βαθμό, με ετήσια μείωση 0,7%⁵⁵. Ωστόσο, άλλες πηγές εκτιμούν ηπιότερες επιπτώσεις, υποδεικνύοντας μικρότερες οικονομικές μεταβολές.

Το εξωτερικό χρέος της Ρωσίας σημείωσε πτώση, υποχωρώντας σε 484,24 δισ. δολάρια το 2019 από 553,1 δισ. δολάρια το 2014, καθώς οι δυτικές τράπεζες και χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί περιόρισαν δραστικά τη χορήγηση πιστώσεων, καθιστώντας πιο δύσκολη την αναχρηματοδότηση για τις ρωσικές επιχειρήσεις που επλήγησαν από κυρώσεις⁵⁶. Η ρωσική οικονομία υπέστη επίσης πλήγμα από τη μείωση των ξένων άμεσων επενδύσεων (ΑΞΕ) και την περιορισμένη πρόσβαση σε διεθνή κεφάλαια. Σύμφωνα με εκτίμηση, η συνολική ζημία κατά την περίοδο 2014-2020⁵⁷ ανήλθε σε 648 δισ. δολάρια, εκ των οποίων 479 δισ. προήλθαν από την απώλεια πιστώσεων και 169 δισ. από τη μείωση των ΑΞΕ.

Οι απώλειες αυτές συνοδεύτηκαν από σημαντικές εκροές κεφαλαίων και ανάγκασαν τη ρωσική κυβέρνηση να υιοθετήσει αυστηρότερη μακροοικονομική πολιτική, περιλαμβάνοντας αυξήσεις φόρων και μειώσεις στις δημόσιες δαπάνες, ενώ προώθησε πολιτικές για μεγαλύτερη οικονομική συγκέντρωση. Παρά τις δυσκολίες, η Ρωσία υποστήριξε ότι οι κυρώσεις είχαν περιορισμένο αντίκτυπο, επισημαίνοντας χαμηλά επίπεδα πληθωρισμού, μειωμένο εξωτερικό χρέος, πλεονάσματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και υψηλά διεθνή συναλλαγματικά αποθέματα.

Ως απάντηση στις κυρώσεις και με στόχο τον περιορισμό των οικονομικών και πολιτικών επιπτώσεών τους, η Ρωσία προχώρησε το 2015 στη δημιουργία της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης (ΕΑΕU), σε συνεργασία με το Καζακστάν, τη

⁵⁵ International Monetary Fund, *Russian Federation- Article IV Staff Report*, Washington DC, IMF 2019

⁵⁶ Anders Aslund, "Western economic Sanctions on Russia Over Ukraine 2014- 2019", CESifo Forum, Volume 20 (2019), <https://www.cesifo.org/DocDL/CESifo-Forum-2019-4-aslund-economic-sanctions-december.pdf>

⁵⁷ Anders Aslund and Maria Snegovaya, *The Impact of Western Sanctions on Russia and How They Can Be Made Even More Effective*, Atlantic Council Report, 03 May 2021, <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/the-impact-of-western-sanctions-on-russia>

Λευκορωσία, την Αρμενία και την Κιργιζία. Η ΕΑΕΥ, στην οποία η Ρωσία αντιπροσωπεύει περίπου το 90% του συνολικού ΑΕΠ, διαθέτει αρμοδιότητες που εκτείνονται σε κρίσιμους τομείς πολιτικής. Αυτοί περιλαμβάνουν τη διαχείριση της τελωνειακής ένωσης, τη ρύθμιση του εμπορίου, τη συνεργασία στην αμυντική βιομηχανία, τον έλεγχο αγορών, τη ρύθμιση γεωργικών και βιομηχανικών προϊόντων, την προστασία πνευματικών δικαιωμάτων και την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου.

Οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Ρωσία το 2014 είχαν ξεκάθαρα πολιτικούς στόχους. Σκοπός τους ήταν η διεθνής απομόνωση της χώρας, η αποτροπή περαιτέρω στρατιωτικών ενεργειών στην Ουκρανία και η προώθηση μιας πολιτικής λύσης που θα εξυπηρετούσε την ασφάλεια και την οικονομική σταθερότητα της Ευρώπης. Οι κυρώσεις επιδίωκαν να επιβάλουν ένα σημαντικό οικονομικό κόστος στη Ρωσία, δημιουργώντας πίεση που θα μπορούσε να οδηγήσει σε πολιτική υποχώρηση. Αρχικά, η άρση των κυρώσεων συνδεόταν με την εφαρμογή της Συμφωνίας του Μινσκ⁵⁸, ωστόσο η βαθιά καχυποψία μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών υπονόμωσε κάθε προσπάθεια προόδου.

Παράλληλα, η ενίσχυση της στρατιωτικής παρουσίας του NATO στην ανατολική Ευρώπη και η αυξανόμενη συνεργασία με την Ουκρανία, που περιλάμβανε την παροχή στρατιωτικού εξοπλισμού και τεχνογνωσίας, όξυναν περαιτέρω τις ρωσικές αντιδράσεις. Σε απάντηση, η Ρωσία υιοθέτησε σκληρότερη στάση, απαιτώντας από τις Ηνωμένες Πολιτείες και το NATO να διακόψουν κάθε στρατιωτική δραστηριότητα στην ανατολική Ευρώπη, ενώ ζήτησε εγγυήσεις ότι η Ουκρανία δεν θα ενταχθεί ποτέ στη Συμμαχία⁵⁹. Οι εντεινόμενες στρατηγικές αντιπαραθέσεις κατέστησαν το πολιτικό κλίμα ακόμα πιο τεταμένο, περιπλέκοντας τις προσπάθειες για επίλυση της κρίσης.

Είναι προφανές ότι οι κυρώσεις δεν πέτυχαν τους στόχους που είχαν τεθεί. Στον οικονομικό τομέα, αν και προκάλεσαν αρνητικές επιπτώσεις στη ρωσική οικονομία κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, αυτές δεν ήταν αρκετά έντονες ώστε να

⁵⁸ Adam DuBard, "2014 and Now: Will Sanctions Change Putin's Calculations", Friedrich Naumann Foundation, <https://www.freiheit.org/2014-and-now-will-sanctions-change-putins-calculations>

⁵⁹ Centre for Preventive Action, "Global Conflict Tracker – Conflict in Ukraine", Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>

επιφέρουν δραματικές αλλαγές. Αντίθετα, παρείχαν στη Ρωσία την ευκαιρία να προχωρήσει σε στρατηγικές προσαρμογές, μειώνοντας τις οικονομικές της αδυναμίες και προετοιμάζοντας την οικονομία για την αντιμετώπιση πιθανών αυστηρότερων κυρώσεων στο μέλλον⁶⁰. Σε πολιτικό επίπεδο, οι κυρώσεις είχαν περιορισμένη επιρροή. Η υποστήριξη του ρωσικού λαού προς τον Πούτιν παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα, ενώ η επιδίωξη πλήρους διεθνούς απομόνωσης της Ρωσίας απέτυχε. Συνολικά, οι κυρώσεις κατάφεραν να επιβραδύνουν την έναρξη ενός πολέμου πλήρους κλίμακας, αλλά δεν ήταν αρκετές για να τον αποτρέψουν εντελώς.

2.4.2 Συνέπειες των Κυρώσεων για την Ρωσία 2022

Όπως αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η εκτίμηση των συνεπειών που είχαν οι δυτικές κυρώσεις στη ρωσική οικονομία για το έτος 2022 είναι ιδιαίτερα περίπλοκη και δεν μπορεί να αποδοθεί με ακρίβεια. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι κυρώσεις αλληλοεπιδρούν με έναν ευρύτερο σύνολο παραγόντων, οι οποίοι επηρεάζουν επίσης τη ρωσική οικονομία και τις πολιτικές εξελίξεις. Μεταξύ αυτών, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι αυξημένες στρατιωτικές δαπάνες που απαιτούνται από τον παρατεταμένο πόλεμο μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας, καθώς και η συνεχιζόμενη στρατιωτική και οικονομική υποστήριξη που παρέχουν οι δυτικές χώρες προς την Ουκρανία.

Παράλληλα, οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν σε παγκόσμιο επίπεδο για την ανάκαμψη από τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας του COVID-19 δημιούργησαν ένα ακόμα επίπεδο οικονομικής αστάθειας, που επηρεάζει τις δυνατότητες αξιολόγησης της κατάστασης. Επιπλέον, η ρευστότητα στο διεθνές γεωπολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, με εξελίξεις σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο, επιτείνει τη δυσκολία διαχωρισμού των άμεσων επιπτώσεων των κυρώσεων από άλλες, ανεξάρτητες οικονομικές και πολιτικές επιδράσεις. Ως αποτέλεσμα, οποιαδήποτε αξιολόγηση των κυρώσεων πρέπει να λαμβάνει υπόψη το σύνολο αυτών των αλληλένδετων παραμέτρων, που από κοινού

⁶⁰ Peter van Bergeijk, "Economic Sanctions and the Russian war on Ukraine: A Critical Comparative Appraisal", International Institute of Social Studies, Erasmus University, Rotterdam

διαμόρφωσαν την οικονομική και στρατηγική πραγματικότητα της Ρωσίας το 2022.

2.4.2.1 Οικονομικός Τομέας

Η οικονομική και χρηματοπιστωτική δραστηριότητα της Ρωσίας επηρεάστηκε δραματικά κατά τους μήνες Φεβρουάριο και Μάρτιο, όταν τέθηκαν σε ισχύ οι πιο σκληρές κυρώσεις από τη Δύση. Οι επιπτώσεις αυτών των κυρώσεων προκάλεσαν σοβαρές διαταραχές στις εμπορικές ροές και τη χρηματοδότηση, αποσταθεροποιώντας καίρια την οικονομία της χώρας. Για να περιορίσει τις ζημιές, η ρωσική κυβέρνηση υιοθέτησε σειρά έκτακτων δημοσιονομικών και νομισματικών μέτρων. Ανάμεσά τους περιλαμβάνονταν περιορισμοί στις ροές κεφαλαίων, απαγόρευση εξαγωγής σκληρού νομίσματος, περιορισμοί στις εξαγωγές συγκεκριμένων προϊόντων και πρώτων υλών, υποχρεωτική χρήση του ρουβλίου για πληρωμές φυσικού αερίου, εφαρμογή εναλλακτικών συστημάτων πληρωμών και ανακατεύθυνση του εμπορίου και των επενδύσεων προς άλλες αγορές. Ταυτόχρονα, η ρωσική κυβέρνηση αύξησε τις κρατικές δαπάνες και εισήγαγε φορολογικές ελαφρύνσεις, με το ύψος των αρχικών μέτρων να ανέρχεται στα 35 δισεκατομμύρια δολάρια μόνο τον πρώτο μήνα της κρίσης, ενώ ακολούθησαν πρόσθετα μέτρα αξίας 75 δισεκατομμυρίων δολαρίων τον Απρίλιο⁶¹. Εν τω μεταξύ, πολλές διεθνείς εταιρείες επέλεξαν να αποχωρήσουν από τη Ρωσία ή να αναστείλουν τη λειτουργία τους στη χώρα, επιδεινώνοντας την κατάσταση.

Τον Απρίλιο, η Παγκόσμια Τράπεζα εκτίμησε ότι το ρωσικό ΑΕΠ θα σημειώσει μείωση της τάξης του 11,2% μέσα στο έτος 2022, ενισχύοντας τις ανησυχίες για βαθιά οικονομική ύφεση. Ωστόσο, οικονομικές εκτιμήσεις που δημοσιεύθηκαν την περίοδο Απριλίου-Μαΐου υπολόγιζαν μικρότερη πτώση, κυμαινόμενη μεταξύ 8% και 10,4%. Μέχρι τον Οκτώβριο, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) αναθεώρησε σημαντικά τις προβλέψεις του, εκτιμώντας μείωση του ΑΕΠ της Ρωσίας μόλις κατά 3,4% για το έτος, έναντι προηγούμενων εκτιμήσεων που

⁶¹ Alexander Osipovich, "Russia Turns On Spending Taps to Blunt Economic Impact of War and sanctions", The Wall Street Journal, <https://www.wsj.com/articles/russia-turns-on-spending-taps-to-blunt-economic-impact-of-war-and-sanctions-11651450784>

έκαναν λόγο για μείωση 6% τον Ιούλιο και 8,5% τον Απρίλιο⁶². Το ΔΝΤ σημείωσε ότι οι ρωσικές εξαγωγές, τόσο σε αργό πετρέλαιο όσο και σε μη ενεργειακά προϊόντα, παρέμειναν υψηλότερες από το αναμενόμενο, αντισταθμίζοντας εν μέρει τις απώλειες και συμβάλλοντας στη συγκράτηση της ύφεσης.

Το ρωσικό Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης προέβλεψε ότι η οικονομία της χώρας θα σημειώσει συρρίκνωση της τάξης του 4,2% το 2022, θα συνεχίσει να μειώνεται κατά 2,7% το 2023, ενώ το 2024 αναμένεται να ανακάμψει με ανάπτυξη 3,7% ⁶³. Το ρούβλι κατέγραψε ιστορικά χαμηλά αμέσως μετά την εισβολή στην Ουκρανία, όμως ανέκαμψε εντυπωσιακά, καθιστάμενο το νόμισμα με την καλύτερη απόδοση παγκοσμίως μέχρι τον Ιούνιο του 2022⁶⁴. Παρά τις αρνητικές συνέπειες, το ρωσικό εξαγωγικό μοντέλο επέδειξε ανθεκτικότητα⁶⁵, καθώς η χώρα κατόρθωσε να προσελκύσει εναλλακτικές αγορές για τα ενεργειακά και εμπορικά της προϊόντα. Προσφέροντας ανταγωνιστικές τιμές, η Ρωσία βρήκε αγοραστές σε χώρες όπως η Κίνα και η Ινδία.

Ωστόσο, η μείωση των εισαγωγών αποτέλεσε σοβαρή πρόκληση για την οικονομία, καθώς αυτές αντιπροσώπευαν περίπου το 20% του ΑΕΠ της τελευταίας δεκαετίας⁶⁶. Η δυσκολία προμήθειας υλικών και τεχνολογίας αιχμής είχε σημαντικές συνέπειες, επηρεάζοντας τομείς όπως η αμυντική βιομηχανία, η αυτοκινητοβιομηχανία και η μηχανολογία. Ο τομέας των αερομεταφορών αντιμετώπισε επίσης προβλήματα, κυρίως όσον αφορά τη συντήρηση και επισκευή αεροσκαφών⁶⁷, λόγω των περιορισμών στη διαθεσιμότητα ανταλλακτικών και τεχνολογίας.

⁶² World Economic Outlook Update: Gloomy and More Uncertain, International Monetary Fund, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/07/26/world-economic-outlook-update-july-2022>

⁶³ Evgeny Gontmakher, Appraising Russia's Wartime Economy, GIS Report Online, <https://www.gisreportsonline.com/r/russia-economy-war>

⁶⁴ Jason Karain, "The Russian Ruble Keeps Rising, Hitting a Seven Year High", New York Times, June 22, 2022, <https://www.nytimes.com/2022/06/21/business/russian-ruble-ukraine.html>

⁶⁵ Anna Pestova, Mikhail Mamonov, and Steven Onggena, "The Price of War: Macroeconomic Effects of the 2022 Sanctions on Russia", VOXEU Column, CEPR, April 15, 2022, <https://cepr.org/voxeu/columns/price-war-macroeconomic-effects-2022-sanctions-russia>

⁶⁶ World Bank, "Imports of Goods and Services (% of GDP) - Russian Federation- Data" <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS?locations=RU>

⁶⁷ Tanmay Kadam, "Russia's Staggering Move Battered by Sanctions, Moscow Turns to Iran for Help on Aircraft Repair and Maintenance", Eurasian Times, May 02, 2022, <https://eurasianimes.com/moscow-turns-to-iran-for-help-on-aircraft-repair-maintenance>

Μια μελέτη του Πανεπιστημίου Γέιλ που δημοσιεύθηκε τον Αύγουστο του 2022 ανέδειξε τα όρια των δημοσιονομικών και νομισματικών παρεμβάσεων της Ρωσίας για την άμβλυση των επιπτώσεων των κυρώσεων. Σύμφωνα με τη μελέτη, τα μέτρα αυτά δεν παρέχουν βιώσιμη λύση μακροπρόθεσμα, δεδομένου ότι η ρωσική οικονομία ήδη αντιμετωπίζει σοβαρά μακροοικονομικά προβλήματα. Επιπλέον, η ανθεκτικότητα της οικονομίας εξαρτάται σημαντικά από το αν η Δύση διατηρήσει την ενότητά της και συνεχίσει την αυστηρή εφαρμογή των κυρώσεων⁶⁸.

Ο συνολικός αντίκτυπος στις οικονομικές επιδόσεις της Ρωσίας, μέχρι το φθινόπωρο του 2022, υπήρξε αναμφίβολα αρνητικός, αν και όχι καταστροφικός. Παρά τις προκλήσεις που αντιμετώπισε η χώρα λόγω των αυστηρών κυρώσεων και των περιορισμών στο εμπόριο, η ρωσική οικονομία διατήρησε ένα επίπεδο ανθεκτικότητας, χάρη σε στρατηγικές προσαρμογής, όπως η στροφή σε εναλλακτικές αγορές και η εφαρμογή μέτρων στήριξης. Ωστόσο, η μακροπρόθεσμη πορεία της οικονομίας παραμένει αβέβαιη, καθώς οι επιπτώσεις των κυρώσεων ενδέχεται να γίνουν πιο έντονες με την πάροδο του χρόνου, υπονομεύοντας περαιτέρω τη βιωσιμότητα κρίσιμων τομέων και τη συνολική οικονομική δυναμική της χώρας.

Αντίθετα, η Ουκρανία βιώνει μια κρίση άνευ προηγουμένου, με τον πόλεμο να έχει προκαλέσει τεράστιες καταστροφές σε ανθρώπινο, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Ο ανθρώπινος φόρος είναι βαρύς, με χιλιάδες ζωές να έχουν χαθεί, εκατομμύρια να έχουν εκτοπιστεί και τις υποδομές της χώρας να υφίστανται εκτεταμένες ζημιές. Η οικονομική διάσταση αυτής της καταστροφής είναι εξίσου σοβαρή, με το ΑΕΠ της Ουκρανίας να μειώνεται κατά 30% έως 40% για το 2022. Η δραματική αυτή πτώση αποδίδεται κυρίως στις επιπτώσεις του πολέμου, που έχει διακόψει κρίσιμες παραγωγικές δραστηριότητες, το εμπόριο και την επενδυτική εμπιστοσύνη. Παρόλο που οι οικονομικές κυρώσεις έχουν επίσης επηρεάσει την ουκρανική οικονομία, η συνεισφορά τους στη συνολική πτώση του ΑΕΠ είναι σαφώς μικρότερη σε σύγκριση με τις άμεσες συνέπειες των συνεχιζόμενων στρατιωτικών συγκρούσεων.

⁶⁸ Jeffrey A Sonnenfeld et al., "Business Retreats and Sanctions Are Crippling the Russian Economy", Yale University, (2022), https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4167193

2.4.2.2 Πολιτικός Τομέας

Ο πόλεμος που ξεκίνησε τον Φεβρουάριο κατέδειξε ότι οι έως τότε κυρώσεις απέτυχαν να αποτρέψουν τη Ρωσία από την υλοποίηση των σχεδίων της για την Ουκρανία. Επιπλέον, δεν κατάφεραν να μειώσουν τη διάρκεια της σύγκρουσης ούτε να εξαναγκάσουν τη Ρωσία να τερματίσει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις της. Σύντομα, η Μόσχα αντιλήφθηκε ότι η αρχική της επιδίωξη για άμεση κατάληψη του Κιέβου και εγκαθίδρυση μιας φιλορωσικής κυβέρνησης ήταν ανέφικτη και χρειάστηκε να αναπροσαρμόσει τη στρατηγική της. Οι κυρώσεις, σε συνδυασμό με την αυξημένη δυτική στρατιωτική υποστήριξη προς την Ουκρανία, η οποία ξεκίνησε με αμυντικά συστήματα και εξελίχθηκε σε προηγμένα όπλα και πληροφοριακή στήριξη, καθώς και τα ρωσικά στρατηγικά λάθη, ανάγκασαν τη Ρωσία να επανεξετάσει τους στόχους της. Στις πρώτες συνομιλίες Ρωσίας-Ουκρανίας στη Λευκορωσία τον Φεβρουάριο, η Μόσχα πρότεινε τρεις όρους για την ειρήνη: την ουδετερότητα της Ουκρανίας, τη ρωσική κυριαρχία στην Κριμαία και την αναγνώριση των επαρχιών Λουχάνσκ και Ντόνετσκ ως ανεξάρτητων. Ωστόσο, οι όροι αυτοί απορρίφθηκαν από την Ουκρανία, οδηγώντας σε αδιέξοδο τόσο αυτές όσο και τις επόμενες συνομιλίες που πραγματοποιήθηκαν μέσω τηλεδιάσκεψης στην Τουρκία τον Μάρτιο⁶⁹.

Σε διεθνές επίπεδο, η Ρωσία απέφυγε την πλήρη απομόνωση. Παρά την αντίθεση των G-7, η πλειονότητα των κρατών της G-20, μιας ευρύτερης και πιο ισχυρής ομάδας, δεν συντάχθηκε υπέρ των κυρώσεων⁷⁰. Η Ρωσία κατάφερε να διατηρήσει διαύλους επικοινωνίας και εμπορικές σχέσεις με χώρες όπως η Κίνα, η Ινδία και η Τουρκία, παρά το γεγονός ότι η τελευταία είναι μέλος του NATO. Οι συνέπειες του πολέμου και των κυρώσεων έχουν προκαλέσει γεωπολιτικές αλλαγές που εκτείνονται πέρα από την περιοχή της σύγκρουσης, με την εξέλιξή τους να παραμένει απρόβλεπτη.

⁶⁹ "Ukraine and Russia hold third round of talks", DW, March 07, 2022, <https://www.dw.com/en/ukraine-and-russia-hold-third-round-of-talks/a-61039008>

⁷⁰ Alan Crawford et al., "The US Led Drive to Isolate Russia and China is Falling Short", Bloomberg, August 08, 2022, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-08-05/the-us-led-drive-to-isolate-russia-and-china-is-falling-short>

Κεφάλαιο Τρίτο

Η Δύση και η Στάση των Μεγάλων Ασιατικών Κρατών (Κίνα – Ινδία)

3.1 Οι Επιπτώσεις των Κυρώσεων και τα Διλλήματα της Επιβολής τους για την Δύση

Σε αντίθεση με τα έτη 2014-2021, οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Ρωσία το 2022 προκάλεσαν σημαντικές επιπτώσεις και στις δυτικές χώρες, ξεπερνώντας κατά πολύ την επίδραση που είχαν οι προηγούμενες κυρώσεις. Οι αποφάσεις για την εφαρμογή αυτών των κυρώσεων συνοδεύτηκαν από δύσκολα διλήμματα, καθώς προέκυψαν από την έντονη οικονομική και εμπορική διασύνδεση που είχαν αναπτύξει με τη Ρωσία σε βασικούς τομείς όπως η ενέργεια, το εμπόριο και οι χρηματοοικονομικές συναλλαγές. Αυτή η αλληλεξάρτηση καθόρισε τις συνέπειες των κυρώσεων, οι οποίες δεν ήταν ομοιόμορφες μεταξύ των δυτικών χωρών. Οι επιπτώσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες, που διατηρούν μικρότερη εξάρτηση από τη Ρωσία, διέφεραν αισθητά από εκείνες που αντιμετώπισε η Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου πολλά κράτη μέλη βασίζονται σε ρωσικούς ενεργειακούς πόρους. Επομένως, οι συνέπειες για κάθε περιοχή απαιτούν ξεχωριστή ανάλυση, ώστε να κατανοηθεί το εύρος και η ένταση των προκλήσεων που ανέκυψαν.

3.1.1 Οικονομικός Τομέας

Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν διατηρούσαν στενή οικονομική εξάρτηση από τη Ρωσία, γεγονός που περιόρισε τις άμεσες επιπτώσεις των κυρώσεων στην αμερικανική οικονομία. Κατά την περίοδο 1995-2020, οι εξαγωγές των ΗΠΑ προς τη Ρωσία σημείωσαν αύξηση από 2,75 δισεκατομμύρια δολάρια σε 5,68 δισεκατομμύρια δολάρια, με μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 2,94%. Παράλληλα, οι ρωσικές εξαγωγές στις ΗΠΑ αυξήθηκαν από 3,94 δισεκατομμύρια δολάρια σε 11,9 δισεκατομμύρια δολάρια, με ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 4,51%. Ωστόσο, αυτές οι συναλλαγές αντιπροσώπευαν ένα ελάχιστο ποσοστό της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας των ΗΠΑ, καθώς το 2020 οι εξαγωγές των ΗΠΑ ανήλθαν σε 1.430 δισεκατομμύρια δολάρια και οι εισαγωγές σε 2.405 δισεκατομμύρια δολάρια⁷¹, με τις διμερείς εμπορικές συναλλαγές να συνεισφέρουν μόλις στο 0,4% και 0,49%

⁷¹ <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/USA/Year/LTST/Summarytext>

αντίστοιχα.

Μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και την επιβολή κυρώσεων, οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών περιορίστηκαν δραστικά. Συγκεκριμένα, από τον Νοέμβριο του 2021 έως τον Νοέμβριο του 2022, οι εξαγωγές των ΗΠΑ προς τη Ρωσία μειώθηκαν κατά 88%, ενώ οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά 78,5%. Παρά την απότομη αυτή πτώση, οι άμεσες συνέπειες για την αμερικανική οικονομία ήταν περιορισμένες. Αντίθετα, οι έμμεσες επιπτώσεις αποδείχθηκαν θετικές, όπως η ενίσχυση των εξαγωγών υδροποιημένου φυσικού αερίου (LNG), που έφτασαν τους 81,2 εκατομμύρια τόνους⁷², ενισχύοντας τη γεωπολιτική και οικονομική θέση των ΗΠΑ.

Το αμερικανικό ΑΕΠ παρουσίασε πτώση κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2022, αντανακλώντας τις προκλήσεις που έθεταν η παγκόσμια οικονομική κρίση, ο πληθωρισμός και οι κυρώσεις. Ωστόσο, η οικονομία ανέκαμψε δυναμικά στο δεύτερο μισό του έτους, καταγράφοντας ρυθμούς ανάπτυξης 3,2% και 2,9% στα τρίτο και τέταρτο τρίμηνο αντίστοιχα⁷³. Συνολικά, το αμερικανικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 2,1% για το 2022, αποδεικνύοντας την ανθεκτικότητα της οικονομίας ακόμη και σε συνθήκες διεθνούς αναταραχής και οικονομικών πιέσεων⁷⁴.

Η οικονομική πραγματικότητα στην Ευρώπη παρουσιάζει εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά σε σύγκριση με άλλες περιοχές. Μέχρι τον Φεβρουάριο του 2022, η Ρωσία αποτελούσε έναν από τους κύριους εμπορικούς εταίρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁷⁵. Από την υπογραφή της συμφωνίας εταιρικής σχέσης το 1997, μέχρι την ένταξη στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου το 2012, οι οικονομικοί δεσμοί μεταξύ ΕΕ και Ρωσίας ενισχύθηκαν σταθερά, δημιουργώντας ισχυρή αλληλεξάρτηση. Παρά το σοβαρό πλήγμα που προκάλεσε η προσάρτηση της Κριμαίας το 2014, οι εμπορικές σχέσεις δεν επηρεάστηκαν δραματικά, διατηρώντας τον σημαντικό τους ρόλο.

Το 2021, η Ρωσία ήταν ο πέμπτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της ΕΕ,

⁷² <https://www.naftemporiki.gr/finance/world/1423848/isopalia-ipa-kai-katar-stis-exagoges-Ing/>

⁷³ <https://www.bea.gov/data/gdp/gross-domestic-product>

⁷⁴ https://www.bea.gov/sites/default/files/2023-01/hist4q22_adv.pdf

⁷⁵ https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en?etrans=el

συνεισφέροντας το 5,8% στο συνολικό εμπόριο αγαθών της Ευρώπης. Στις διμερείς εμπορικές συναλλαγές, η ΕΕ κατέστη ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Ρωσίας, αντιπροσωπεύοντας το 36,5% των συνολικών εισαγωγών της χώρας και το 37,9% των εξαγωγών της. Ιδιαίτερα στον τομέα της ενέργειας, η σχέση ήταν ζωτικής σημασίας: το 62% των ρωσικών εξαγωγών προς την ΕΕ, αξίας 98,9 δισεκατομμυρίων ευρώ, αφορούσε ενεργειακούς πόρους όπως καύσιμα και ορυκτά. Αυτή η ποσότητα αντιπροσώπευε περίπου το 40% του συνόλου των ενεργειακών εισαγωγών της Ευρώπης, καθιστώντας τη Ρωσία κεντρικό πάροχο ενεργειακής ασφάλειας.

Επιπλέον, οι επενδυτικοί δεσμοί μεταξύ των δύο πλευρών ήταν επίσης αξιοσημείωτοι. Το 2019, οι άμεσες ξένες επενδύσεις από την ΕΕ προς τη Ρωσία ανήλθαν σε 311,4 δισεκατομμύρια ευρώ, υπογραμμίζοντας τη σημασία της ρωσικής αγοράς για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις. Αντίστοιχα, οι ρωσικές επενδύσεις στην ΕΕ⁷⁶ ανήλθαν σε 136 δισεκατομμύρια ευρώ, επιδεικνύοντας μια πολυδιάστατη οικονομική σχέση που ξεπερνούσε τη συνήθη εμπορική δραστηριότητα.

Η εισβολή του 2022 επέφερε δραστικές αλλαγές στις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ Ρωσίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τόσο οι ευρωπαϊκές εισαγωγές από τη Ρωσία όσο και οι εξαγωγές προς αυτήν σημείωσαν σημαντική πτώση σε σύγκριση με το 2021⁷⁷ και το ποσοστό της Ρωσίας στις συνολικές εισαγωγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης συρρικνώθηκε σημαντικά, πέφτοντας από 9,5% τον Φεβρουάριο σε μόλις 5,3% έως τον Σεπτέμβριο του 2022. Αντίστοιχα, οι εξαγωγές της ΕΕ προς τη Ρωσία κατέγραψαν πτώση, με το ποσοστό τους να υποχωρεί από 4,0% σε 1,8% κατά την ίδια χρονική περίοδο.

Το εμπορικό έλλειμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη Ρωσία εκτοξεύθηκε τον Μάρτιο του 2022, φτάνοντας στο υψηλότερο σημείο του με 18,1 δισεκατομμύρια ευρώ. Ωστόσο, στη συνέχεια παρουσίασε σταδιακή μείωση, φτάνοντας στα 10,5 δισεκατομμύρια ευρώ τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους. Παρά τις προκλήσεις, οι πρώτες εκτιμήσεις για την οικονομική ανάπτυξη του 2022 έδειξαν θετική πορεία. Σύμφωνα με τα τριμηνιαία στοιχεία, το ΑΕΠ σημείωσε αύξηση 3,5% στη ζώνη του

⁷⁶ <https://www.bbc.com/news/58888451>

⁷⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230125-2>

ευρώ, ενώ στο σύνολο της ΕΕ η αύξηση έφτασε το 3,6%⁷⁸, με την οικονομική δραστηριότητα να προσεγγίζει τα 17 τρισεκατομμύρια δολάρια^{79 80}.

Ωστόσο, οι αναλύσεις υπέδειξαν ότι η οικονομική πίεση από τις εξελίξεις του πολέμου και τις κυρώσεις δεν ήταν αμελητέα. Το δημοσιονομικό βάρος που επωμίστηκε η ΕΕ το 2022 εκτιμάται ότι έφτασε στο 0,9% του συνολικού ΑΕΠ⁸¹, αντανακλώντας το βάρος της προσαρμογής στις νέες γεωπολιτικές και οικονομικές συνθήκες.

Η ενεργειακή αγορά διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο λόγω της έντονης εξάρτησης της Ευρώπης από τις εισαγωγές ενέργειας. Μέχρι το πρώτο τρίμηνο του 2022, η Ρωσία διατηρούσε σταθερό μερίδιο στις ενεργειακές εισαγωγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που κυμαινόταν μεταξύ 26,0% και 27,6%⁸². Ωστόσο, από το δεύτερο τρίμηνο και μετά, το ποσοστό αυτό σημείωσε απότομη πτώση, συνεχίζοντας τη φθίνουσα πορεία του μέχρι το τέλος του 2022. Συνολικά, το ποσοστό της Ρωσίας στις εισαγωγές ενέργειας της ΕΕ συρρικνώθηκε από 25,5% στο πρώτο τρίμηνο σε 15,1% στο τέλος του 2022.

Αντίθετα, παρατηρήθηκε αύξηση στις ενεργειακές εισαγωγές της Ευρώπης από άλλες δυτικές χώρες. Κατά το τρίτο τρίμηνο του 2022, οι Ηνωμένες Πολιτείες κάλυψαν το 12,2% των ευρωπαϊκών εισαγωγών ενέργειας, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο συνεισέφερε με ποσοστό 7,7%. Παρά τη μείωση του μεριδίου της Ρωσίας, οι υψηλές τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, σε συνδυασμό με την αργή πρόοδο της ΕΕ στην ανεξάρτηση από τη ρωσική ενέργεια, απέφεραν στη Ρωσία έσοδα που ξεπέρασαν τα 158 δισεκατομμύρια ευρώ⁸³, ενισχύοντας τους πόρους για τη χρηματοδότηση των στρατιωτικών της επιχειρήσεων.

Η αρνητική επίδραση των κυρώσεων στην ελληνική οικονομία αποτυπώνεται ξεκάθαρα στο εμπορικό έλλειμμα, το οποίο υπερδιπλασιάστηκε

⁷⁸ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/16056034/2-14022023-AP-EN.pdf/d88030b3-8cb0-770a-0ab4-306f108bce76>

⁷⁹ <https://www.weforum.org/agenda/2023/02/eu-countries-largest-economies-energy-gdp/>

⁸⁰ <https://countryeconomy.com/countries/groups/european-union>

⁸¹ https://www.huffingtonpost.gr/entry/rosia-e-ee-poiios-pleronei-akrivotera-tis-keroseis-pros-te-moscha_gr_639311f0e4b019c696211d83

⁸² <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20221122-3>

⁸³ https://www.lemonde.fr/en/economy/article/2022/09/06/russia-has-earned-158-billion-euros-from-oil-and-gas-since-start-of-the-war_5995981_19.html

μέσα σε ένα χρόνο. Από περίπου 4 δισεκατομμύρια ευρώ το 2021, το έλλειμμα εκτινάχθηκε στα 9,17 δισεκατομμύρια ευρώ το 2022, υπογραμμίζοντας τη σοβαρότητα των οικονομικών συνεπειών για τη χώρα.

3.1.2 Πολιτικός Τομέας

Οι παραπάνω αναφορές στον οικονομικό τομέα αναδεικνύουν τα σοβαρά διλήμματα που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν οι Δυτικές χώρες. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, η λήψη αποφάσεων για τις κυρώσεις ήταν σχετικά απλή υπόθεση. Η αμερικανική οικονομία, ως η μεγαλύτερη παγκοσμίως, είχε ελάχιστη εξάρτηση από τη Ρωσία, γεγονός που επέτρεψε στην κυβέρνηση να επικεντρωθεί κυρίως στις συνέπειες των κυρώσεων στη ρωσική οικονομία και στη διεθνή ισορροπία ισχύος. Η στρατηγική των ΗΠΑ αντανάκλασε την επιθυμία τους να διατηρήσουν την παγκόσμια ηγεμονία τους, αποτρέποντας οποιαδήποτε μετατόπιση των κέντρων εξουσίας, ειδικά υπό το πρίσμα της πιθανής σύμπραξης Ρωσίας, Κίνας και Ινδίας.

Αντίθετα, οι Ευρωπαίοι ηγέτες βρέθηκαν αντιμέτωποι με πιο σύνθετες προκλήσεις. Γνώριζαν καλά ότι οι κυρώσεις κατά της Ρωσίας, όπως απαιτούσαν οι σύμμαχοι του NATO, θα επιβάρυναν σημαντικά την ήδη ευάλωτη ευρωπαϊκή οικονομία⁸⁴, η οποία πάλευε με υψηλό πληθωρισμό και τις συνέπειες της ενεργειακής κρίσης. Η αύξηση του κόστους ενέργειας, που προκλήθηκε από τη διαταραχή της ρωσικής ροής ενέργειας, δημιούργησε αλυσιδωτές αντιδράσεις, επιδεινώνοντας τον πληθωρισμό σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό οδήγησε σε αύξηση των επιτοκίων, οικονομική επιβράδυνση και πτώση του βιοτικού επιπέδου των Ευρωπαίων πολιτών. Οι κυβερνήσεις δυσκολεύονταν να δικαιολογήσουν αυτές τις θυσίες στους πολίτες, ιδιαίτερα καθώς οι κοινωνίες προσπαθούσαν να επιστρέψουν στην κανονικότητα μετά τους περιορισμούς της πανδημίας. Επιπλέον, σε χώρες με ηγέτες που ενστερνίζονται λαϊκίστικές προσεγγίσεις, όπως ο πρωθυπουργός της Ουγγαρίας, Βίκτορ Όρμπαν, υπήρξε έντονη αμφισβήτηση των μέτρων.

Η επιβολή των κυρώσεων στη Ρωσία δημιούργησε πολιτικές αναταράξεις και έθεσε υπό αμφισβήτηση τις επιλογές πολλών ευρωπαϊκών κυβερνήσεων, οδηγώντας σε

⁸⁴ <https://www.ot.gr/2022/10/15/diethni/ftaiei-mono-o-poutin-gia-tin-yfesi-kai-ton-plithorismo/>

πολιτικές αλλαγές σε αρκετές χώρες⁸⁵. Επιπλέον, η ΕΕ έπρεπε να διαχειριστεί το ευαίσθητο ζήτημα του εύρους και της εφαρμογής των κυρώσεων. Κάθε κράτος-μέλος είχε διαφορετικές προτεραιότητες, με αρκετά, κυρίως τα μικρότερα, να ζητούν εξαιρέσεις για να προστατεύσουν τα εθνικά τους συμφέροντα. Η αδυναμία άμεσης και ομοιόμορφης εφαρμογής των κυρώσεων επέτρεψε στη ρωσική οικονομία να κερδίσει πολύτιμο χρόνο, προσαρμόζοντας τις στρατηγικές της για να μετριάσει τις επιπτώσεις. Αυτή η καθυστέρηση αποτελεί βασικό παράγοντα της περιορισμένης αποτελεσματικότητας των κυρώσεων, ιδίως κατά τα αρχικά στάδια εφαρμογής τους.

Η Ελλάδα βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα ιδιαίτερα σοβαρό και λιγότερο προβεβλημένο δίλημμα κατά την επιβολή κυρώσεων στη Ρωσία, το οποίο σχετίζεται με την προστασία της ελληνικής ομογένειας στην περιοχή της Μαριούπολης και της Κριμαίας. Η ελληνική παρουσία σε αυτή την περιοχή, με ιστορία που ξεπερνά τα 3.000 χρόνια και πληθυσμό περίπου 150.000 ατόμων ελληνικής καταγωγής^{86 87}, είχε απειληθεί ουσιαστικά μόνο κατά την περίοδο του σταλινικού καθεστώτος στη σύγχρονη εποχή. Σήμερα, η κρίση αυτή φαίνεται να είναι η πιο σοβαρή στην ιστορία της ελληνικής μειονότητας, λόγω του πολέμου και της έντασης μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας. Η σαφής θέση της Ελλάδας υπέρ της Ουκρανίας και οι περιορισμένες διπλωματικές σχέσεις με τη Ρωσία έχουν μειώσει την ικανότητα της ελληνικής κυβέρνησης να παρέμβει ουσιαστικά για την προστασία της μειονότητας, η οποία βρίσκεται στο επίκεντρο της σύγκρουσης⁸⁸. Παράλληλα, η έλλειψη επίσημων στοιχείων καθιστά δύσκολη την εκτίμηση του αριθμού των ομογενών, κυρίως νεαρών ατόμων, που έχουν εγκαταλείψει την περιοχή για την Ελλάδα ή άλλες χώρες της ΕΕ εν μέσω του πολέμου.

Μια άλλη σημαντική πτυχή της ελληνικής επιλογής να ταχθεί με το δυτικό στρατόπεδο αφορά τη θέση του ελληνορθόδοξου Οικουμενικού Πατριαρχείου και την εντεινόμενη ρωσική προσπάθεια να αντικαταστήσει τον οικουμενικό του ρόλο με εκείνον του Πατριαρχείου Μόσχας. Η ένταση αυτή κλιμακώθηκε το 2018, όταν η

⁸⁵ <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2023/01/25/many-countries-in-europe-get-a-new-government-at-least-every-two-years/>

⁸⁶ <https://www.kathimerini.gr/society/752928/oi-ellines-tis-oykranias/>

⁸⁷ <https://www.capital.gr/story/3617626>

⁸⁸ <https://gr.euronews.com/2022/12/25/ta-xristoygenna-ton-ellhnon-sthn-empolemh-oykrania>

Ουκρανική Εκκλησία, η οποία υπαγόταν στο Πατριαρχείο Μόσχας από τον 17ο αιώνα, κήρυξε την ανεξαρτησία της και έλαβε αυτοκέφαλο καθεστώς από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο Α'. Παρότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο αναγνώρισε επίσημα το αυτοκέφαλο της Ουκρανικής Εκκλησίας, περίπου το 33% των ουκρανικών ενοριών παρέμειναν πιστές στον Πατριάρχη Μόσχας Κύριλλο⁸⁹. Η Ρωσία, χρησιμοποιώντας την Ορθόδοξη πίστη ως εργαλείο πολιτικής επιρροής από τον 18ο αιώνα, ενίσχυσε τις προσπάθειες να εδραιώσει τον Πατριάρχη Μόσχας ως κυρίαρχη θρησκευτική αρχή στον Ορθόδοξο κόσμο. Ο Πατριάρχης Κύριλλος υποστηρίζει ανοιχτά τη ρωσική εισβολή, ενώ οι κληρικοί που διαφωνούν αντιμετωπίζονται διώξεις.

Αυτή η εξέλιξη υπονομεύει τη θέση του Οικουμενικού Πατριάρχη και μειώνει την επιρροή του, γεγονός που πλήττει την Ελλάδα τόσο σε θρησκευτικό όσο και σε γεωπολιτικό επίπεδο. Ο συνδυασμός της θρησκευτικής αντιπαράθεσης και της αδυναμίας προστασίας της ελληνικής μειονότητας υπογραμμίζει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η χώρα μας, καθώς η Ορθοδοξία, ως συνδετικός κρίκος μεταξύ πολιτισμού και πολιτικής, βρίσκεται σε δοκιμασία και οι εθνικές στρατηγικές επηρεάζονται σημαντικά.

3.2. Οι Θέσεις των Μεγάλων Ασιατικών Κρατών (Κίνα – Ινδία)

Η ανάλυση μιας σύγκρουσης που έχει εξελιχθεί από περιφερειακό ζήτημα σε ένα γεωπολιτικό παίγνιο παγκόσμιας εμβέλειας απαιτεί την ενσωμάτωση της στάσης των δύο ασιατικών υπερδυνάμεων, της Κίνας και της Ινδίας. Αυτές οι δύο χώρες, με συνδυασμένο πληθυσμό που φτάνει τα 2,8 δισεκατομμύρια άτομα – αριθμός που αντιστοιχεί στο 35% του παγκόσμιου πληθυσμού – και με συνολικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) ύψους 27 τρισεκατομμυρίων δολαρίων⁹⁰, διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο στις διεθνείς εξελίξεις. Η στάση τους επηρεάζει ουσιαστικά την αποτελεσματικότητα των κυρώσεων που έχουν επιβάλει οι δυτικές χώρες στη Ρωσία, καθώς οι οικονομικές και πολιτικές σχέσεις αυτών των τριών κρατών δημιουργούν έναν παράλληλο άξονα δύναμης στο διεθνές σύστημα.

⁸⁹ <https://www.kathimerini.gr/world/561818404/to-patriarcheio-moschas-nomimopoiei-ton-polemo-poytin/>

⁹⁰ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2022/April/weo-report>

Είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτο ότι η Ρωσία, η Κίνα και η Ινδία είναι μέλη σημαντικών πολυμερών οργανισμών, όπως ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO)⁹¹ και το σχήμα BRICS⁹². Αυτοί οι οργανισμοί αποτελούν πλατφόρμες για την εμβάθυνση της οικονομικής και πολιτικής συνεργασίας μεταξύ των μελών τους, δημιουργώντας ένα αντίβαρο στις δυτικές κυρώσεις και στρατηγικές. Εντός αυτού του πλαισίου, η σύμπλευση ή οι αποκλίσεις στη στάση των δύο ασιατικών υπερδυνάμεων απέναντι στη Ρωσία και στις ενέργειες της Δύσης δεν επηρεάζουν μόνο την περιφερειακή σταθερότητα αλλά έχουν και παγκόσμιες επιπτώσεις, μετατρέποντας τη σύγκρουση σε ζήτημα στρατηγικού ενδιαφέροντος για ολόκληρο τον πλανήτη.

3.2.1 Η Θέση της Κίνας

Με βάση τις Σινο-Ρωσικές συμφωνίες που θεμελιώθηκαν το 1991⁹³ και επαναβεβαιώθηκαν το 2001⁹⁴, διευθετώντας τις συνοριακές διαφορές που είχαν προκύψει από το 1969, η συνεργασία μεταξύ Μόσχας και Πεκίνου έχει διευρυνθεί σε ποικίλους τομείς, όπως η οικονομία, το εμπόριο, η αντιμετώπιση της διασυνοριακής εγκληματικότητας και της τρομοκρατίας. Η ανανέωση της συμφωνίας το 2021⁹⁵ υπογραμμίζει τη θετική εξέλιξη αυτών των σχέσεων, η οποία φαίνεται να επηρεάζεται σε έναν βαθμό από τη στενή προσωπική σχέση των προέδρων Σι Τζινπίνγκ και Βλαντιμίρ Πούτιν. Από το 2013, οι δύο ηγέτες έχουν πραγματοποιήσει πολυάριθμες συναντήσεις και έχουν καθιερώσει συστηματική συνεργασία μεταξύ των κυβερνήσεων τους.

Το 2019, Κίνα και Ρωσία εξέφρασαν την πρόθεσή τους να εμβαθύνουν τη στρατιωτική τους συνεργασία, με αποκορύφωμα τη συμφωνία του 2021⁹⁶, η οποία περιλαμβάνει ανταλλαγές αξιωματικών συνδέσμων, κοινές στρατιωτικές ασκήσεις,

⁹¹ Ο SCO - Ευρασιατικός οργανισμός πολιτικής, οικονομικής και αμυντικής συνεργασίας

⁹² Οι BRICS - διεθνής πολιτικός οργανισμός των κορυφαίων αναδυόμενων αγορών (αποτελείται από πέντε χώρες: Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα και Νότια Αφρική)

⁹³ <https://www.chinaboundaries.com/wp-content/uploads/2018/07/The-Sino-Russian-Boundary-Settlement.pdf>

⁹⁴ <https://www.peaceagreements.org/view/1735>

⁹⁵ <https://gjia.georgetown.edu/2022/04/14/the-logic-behind-china-and-russias-strategic-alliance-like-partnership/>

⁹⁶ <https://www.janes.com/osint-insights/defence-news/news-detail/china-russia-approve-202125-road-map-to-increase-military-co-operation>

ανταλλαγή πληροφοριών και συνεργασία στην ανάπτυξη οπλικών συστημάτων. Επιπλέον, οι δύο χώρες απορρίπτουν τη χρήση μονομερών κυρώσεων ως μέσο άσκησης πολιτικής πίεσης και συντονίζουν τις δράσεις τους στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ για την προώθηση των συμφερόντων τους σε περιοχές όπως η Ουκρανία, ο Καύκασος, η Κορεατική Χερσόνησος και η Ταϊβάν.

Οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και Κίνας παρουσιάζουν έντονη ασυμμετρία, με την κινεζική οικονομία να υπερτερεί σημαντικά τόσο σε μέγεθος όσο και σε δυναμική. Η Κίνα αποτελεί πλέον τον κορυφαίο προορισμό για τις ρωσικές εξαγωγές, υποσκελίζοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία κατείχε αυτή τη θέση πριν από την επιβολή κυρώσεων. Το 2022, οι ρωσικές εξαγωγές προς την Κίνα σημείωσαν αύξηση 43,4%, φτάνοντας τα 114,15 δισ. δολάρια, ενώ οι κινεζικές εξαγωγές προς τη Ρωσία αυξήθηκαν κατά 12,8%, φτάνοντας τα 76,12 δισ. δολάρια. Το διμερές εμπόριο ενισχύθηκε περαιτέρω το 2023.

Η εκτίναξη των ρωσικών εξαγωγών το 2022 οφείλεται κυρίως στις δυτικές κυρώσεις που ανάγκασαν τη Ρωσία να στραφεί σε εναλλακτικές αγορές, αλλά και στην αύξηση των τιμών ενεργειακών προϊόντων, όπως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, που είναι η ραχοκοκαλιά των ρωσικών εξαγωγών. Η Κίνα επωφελείται αγοράζοντας το ρωσικό πετρέλαιο φτηνότερα κατά 10-12 δολάρια το βαρέλι, καλύπτοντας το 18-20% των ενεργειακών της αναγκών, ενώ ενισχύει και το ρωσικό ΑΕΠ. Το 2022, η Ρωσία ξεπέρασε τη Σαουδική Αραβία, κατακτώντας τη θέση του κορυφαίου παγκόσμιου προμηθευτή ενέργειας. Ο τομέας του πετρελαίου ήταν η βασική κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη των διμερών σχέσεων.

Παράλληλα, οι ρωσικές εξαγωγές φυσικού αερίου προς την Κίνα αυξήθηκαν, κυρίως μέσω του αγωγού "Power of Siberia", που συνέβαλε σε άνοδο 49% στις παραδόσεις LNG το 2022, ενώ το ρωσικό φυσικό αέριο πωλείται με έκπτωση 10%. Σημαντική ήταν και η αύξηση στις εισαγωγές ρωσικού άνθρακα από την Κίνα, που κατέγραψαν άνοδο 57%, με περαιτέρω ενίσχυση να προβλέπεται χάρη στη βελτίωση των υποδομών μεταφοράς.

Αντίστροφα, οι κινεζικές εξαγωγές στη Ρωσία σημείωσαν ραγδαία αύξηση, με τα βιομηχανικά προϊόντα να κυριαρχούν στη ρωσική αγορά. Οι πωλήσεις κινεζικών αυτοκινήτων αυξήθηκαν κατά 30%, ενώ προϊόντα όπως ηλεκτρονικές

συσκευές, οικιακά είδη και φορητοί υπολογιστές καταλαμβάνουν πλέον μεγάλο μερίδιο αγοράς, με τους φορητούς υπολογιστές να καλύπτουν το 45-50% της ρωσικής αγοράς. Αυτές οι εξελίξεις δείχνουν ότι οι κινεζικές και ρωσικές επιχειρήσεις κατάφεραν να αντισταθμίσουν τις ελλείψεις που δημιούργησαν οι δυτικές κυρώσεις.

Η ενίσχυση του εμπορίου μεταξύ των δύο χωρών έχει στρατηγική σημασία, αυξάνοντας την οικονομική τους αλληλεξάρτηση και αναδιαμορφώνοντας τις εμπορικές σχέσεις της Ρωσίας, με την Κίνα να αντικαθιστά σταδιακά τον ρόλο που είχε η ΕΕ μέχρι το 2021.

3.2.2 Η Θέση της Ινδίας

Παρά τη μακρόχρονη πολιτική συνεργασία και τη σημασία της Ινδίας^{97 98 99} ως κύριας αγοράς για τη ρωσική αμυντική βιομηχανία, οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των δύο χωρών παρέμειναν σχετικά περιορισμένες την τελευταία δεκαετία. Ωστόσο, το 2022 σημειώθηκε σημαντική άνοδος στο διμερές εμπόριο, λόγω των δυτικών κυρώσεων που περιόρισαν την πρόσβαση της Ρωσίας στις ευρωπαϊκές αγορές ενέργειας. Οι ρωσικές εξαγωγές στην Ινδία σχεδόν πενταπλασιάστηκαν, φτάνοντας τα 32,8 δισ. δολάρια, έναντι μόλις 6,6 δισ. δολαρίων το προηγούμενο έτος, σύμφωνα με στοιχεία της Γενικής Διεύθυνσης Εξωτερικού Εμπορίου της Ινδίας¹⁰⁰. Η εκτίναξη αυτή αποδίδεται κυρίως στο αυξημένο ενεργειακό εμπόριο, καθώς περίπου το 17% του αργού πετρελαίου και το 9% του άνθρακα που εισάγει η Ινδία προέρχονται πλέον από τη Ρωσία. Ως αποτέλεσμα, η Ρωσία ανέβηκε στην τέταρτη θέση των μεγαλύτερων προμηθευτών της Ινδίας για το 2022, από την 21η που κατείχε το 2021.

Η Ινδία, αποφεύγοντας να καταδικάσει τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και περιοριζόμενη σε γενικές εκκλήσεις για ειρήνη, αποτελεί κρίσιμο εταίρο για τη Ρωσία, καθώς αυτή επιδιώκει να μειώσει την αυξανόμενη εξάρτησή της από την

⁹⁷ <https://tradingeconomics.com/russia/exports/india>

⁹⁸ <https://www.thehindu.com/data/data-russias-exports-to-india-rise-further-trade-deficit-balloons/article66797194.ece>

⁹⁹ <https://asia.nikkei.com/Economy/Trade/Russia-aims-to-widen-trade-with-India-as-energy-ties-boom>

¹⁰⁰ <https://www.dgft.gov.in/CP/?opt=dgft-transfer-policy>

Κίνα. Η ενίσχυση των οικονομικών και πολιτικών δεσμών με το Νέο Δελχί παρέχει στη Ρωσία πρόσβαση σε μια ενεργειακή αγορά μεγαλύτερη από εκείνη της Ευρώπης. Παράλληλα, η συνεργασία αυτή λειτουργεί ως αντίβαρο για την Ινδία απέναντι στην εξάρτησή της από την Κίνα, περιορίζοντας τον κίνδυνο να βρεθεί σε υποδεέστερη θέση έναντι του ισχυρού γείτονά της.

Ωστόσο, η περαιτέρω ενίσχυση του εμπορίου Ινδίας-Ρωσίας αντιμετωπίζει προκλήσεις. Ο πόλεμος στην Ουκρανία, οι δυτικές κυρώσεις και οι γεωπολιτικές εντάσεις περιπλέκουν τις διμερείς σχέσεις. Η απειλή δευτερογενών κυρώσεων από τις ΗΠΑ και την ΕΕ, που αποτελούν βασικούς εμπορικούς εταίρους της Ινδίας, αποθαρρύνει τις ινδικές εταιρείες από τη συνεργασία με τη Ρωσία. Ακόμη και το εμπόριο ενέργειας μπορεί να επηρεαστεί, εάν η Ινδία ευθυγραμμιστεί με το ευρωπαϊκό πλαφόν στις τιμές του ρωσικού πετρελαίου. Αν και η Ινδία επωφελείται από τις χαμηλές τιμές ρωσικών ενεργειακών πόρων, ανησυχεί για τη στενή συνεργασία Ρωσίας-Κίνας, καθώς το Πεκίνο παραμένει ο κύριος περιφερειακός αντίπαλός της.

Η Ινδία, ωστόσο, αξιοποιεί ευκαιρίες στη ρωσική αγορά. Οι εξαγωγές φαρμακευτικών προϊόντων αυξήθηκαν κατά 16% το 2022, φτάνοντας τα 16 δισ. δολάρια. Επίσης, ινδικές εταιρείες επωφελήθηκαν από τη ζήτηση στη Ρωσία για γεωργικά μηχανήματα, εξοπλισμό, ανταλλακτικά και προϊόντα πληροφορικής, λόγω των δυτικών κυρώσεων. Οι εξαγωγές αυτές ανήλθαν στα 2,2 δισ. δολάρια κατά την περίοδο Απριλίου-Δεκεμβρίου 2022.

Παρά τη θετική δυναμική, η διαφοροποίηση του εμπορίου παραμένει πρόκληση. Το εμπορικό έλλειμμα Ινδίας-Ρωσίας διευρύνεται, καθώς οι ινδικές εξαγωγές μειώθηκαν κατά 14% το 2022, εξαιτίας προβλημάτων στις μεταφορές και της αποκοπής της Ρωσίας από το σύστημα SWIFT. Αυτή η ανισορροπία δυσχεραίνει την υιοθέτηση συναλλαγών σε τοπικά νομίσματα, παρότι και οι δύο κυβερνήσεις επιθυμούν τη μετάβαση. Το 2022, η Ινδία εισήγαγε νέο σύστημα πληρωμών σε ρουπίες, ενώ ρωσικές τράπεζες άνοιξαν λογαριασμούς "vostro" για την υποστήριξη αυτής της πρωτοβουλίας¹⁰¹.

¹⁰¹ <https://www.businesstoday.in/latest/economy/story/rbi-allows-banks-from-uk-17-other-countries- to-open-vostro-accounts-for-rupee-trade-373372-2023-03-14>

Η ανάπτυξη υποδομών μεταφορών, όπως ο Διεθνής Διάδρομος Μεταφορών Βορρά-Νότου (INSTC), αναμένεται να μειώσει τους χρόνους παράδοσης μεταξύ Βομβάης και Αγίας Πετρούπολης και να διπλασιάσει τον όγκο φορτίων σε 32 εκατομμύρια τόνους έως το 2030. Ωστόσο, η ολοκλήρωση αυτών των έργων απαιτεί χρόνο και σημαντικές επενδύσεις.

Συμπεράσματα

Πολιτικός Τομέας

Η Δύση αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις στον πολιτικό τομέα, οι οποίες απαιτούν στρατηγική δράση τόσο σε μεσοπρόθεσμο όσο και σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Ένας από τους βασικούς κινδύνους είναι η πιθανότητα περαιτέρω κλιμάκωσης της σύγκρουσης. Παράλληλα, η προσάρτηση τεσσάρων ουκρανικών επαρχιών μέσω αμφιλεγόμενων δημοψηφισμάτων, κατέδειξε τη στρατηγική επιθυμία της Μόσχας για περαιτέρω κλιμάκωση, ενώ το πλαίσιο για την αποκλιμάκωση παραμένει αβέβαιο και θολό.

Ένα κρίσιμο ερώτημα που αναδύεται είναι το σημείο στο οποίο η Ρωσία θα αποδεχθεί την αποτυχία των αρχικών της στόχων και οι επιλογές της σε περίπτωση στρατιωτικής ήττας. Η απειλή χρήσης μη συμβατικών όπλων, ιδιαίτερα πυρηνικών, επαναλαμβάνεται σε ρητορικό επίπεδο από ρωσικούς κύκλους, με τον ίδιο τον Πούτιν να ανακοινώνει το 2023 την απόσυρση από τη συνθήκη NEW START¹⁰² για τον έλεγχο πυρηνικών όπλων. Αυτή η κίνηση ενισχύει το κλίμα ανασφάλειας στις δυτικές κοινωνίες, ενώ οι παραδοσιακές αρχές του ευρωπαϊκού συστήματος ασφάλειας έχουν δεχθεί σοβαρό πλήγμα. Η Δύση, ωστόσο, αναγνωρίζει ότι μια νίκη της Ουκρανίας, συνοδευόμενη από πολιτική αστάθεια στη Ρωσία, θα μπορούσε να αυξήσει περαιτέρω τη διεθνή αβεβαιότητα.

Η έναρξη της ρωσικής επίθεσης πριν από το ουκρανικό αίτημα ένταξης στο NATO αποδεικνύει είτε την υποτίμηση των ρωσικών «κόκκινων γραμμών» από τη Δύση είτε την εσφαλμένη εκτίμηση ότι η Ρωσία δεν θα επιχειρούσε περαιτέρω στρατιωτική δράση. Επιπλέον, οι προϋποθέσεις για τη χρήση πυρηνικών όπλων, ιδιαίτερα σε τακτικό επίπεδο, παραμένουν εξαιρετικά ασαφείς. Η ΕΕ και οι ΗΠΑ έχουν ταυτιστεί με την άκαμπτη στάση της Ουκρανίας, απαιτώντας πλήρη αποχώρηση των ρωσικών δυνάμεων, μια θέση που καθιστά δύσκολες τις πιθανότητες συμβιβασμού.

Η προοπτική κλιμάκωσης απαιτεί από τη Δύση να επανεξετάσει τη στρατηγική της και να εξετάσει την αποδοχή ορισμένων ρωσικών θέσεων, όπως το καθεστώς της

¹⁰² <https://www.in.gr/2023/02/21/world/rosia-o-poutin-anakoinose-apoxorisi-apo-ti-synthiki-start-gia-ta-pyrinika-opla/>

Κριμαίας. Αυτή η προοπτική, ωστόσο, αντιτίθεται στις αρχές της δυτικής κοσμοθεωρίας, που βασίζεται στη διατήρηση μιας διεθνούς τάξης βασισμένης σε κανόνες, καθορισμένους από τους ίδιους τους Δυτικούς. Η δήλωση του Ζοζέπ Μπορέλ, Υπατου Εκπροσώπου της ΕΕ, σχετικά με την ανάγκη χρήσης της «γλώσσας της ισχύος»¹⁰³, αντικατοπτρίζει την αλλαγή παραδείγματος. Η ΕΕ αναγνωρίζει πλέον ότι οι διεθνείς σχέσεις δεν διαμορφώνονται αποκλειστικά από το διεθνές δίκαιο και τους κανόνες, αλλά και από την ισορροπία δυνάμεων και τον ειδικό ρόλο των μεγάλων δυνάμεων ως θεμελιωτών της διεθνούς τάξης.

Η ρεαλιστική προσέγγιση φαίνεται να αντικαθιστά την ιδεαλιστική θεώρηση. Η Δύση καλείται να προσαρμοστεί σε μια πιο πολυπολική και ρεαλιστική πραγματικότητα, όπου η χρήση ισχύος, στρατιωτικής και οικονομικής, παίζει αποφασιστικό ρόλο. Η αποδοχή αυτής της πραγματικότητας θα καθορίσει την επιτυχία ή αποτυχία της στρατηγικής της απέναντι στη Ρωσία και τις επιπτώσεις της σύγκρουσης στην παγκόσμια τάξη.

Στο πλαίσιο μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής θεώρησης, τίθεται το ζήτημα της μορφής που θα πάρουν οι σχέσεις Δύσης και Ρωσίας μετά την ολοκλήρωση του πολέμου. Με δεδομένες τις παράνομες προσαρτήσεις ουκρανικών εδαφών από τη Ρωσία, μια ολοκληρωμένη πολιτική διευθέτηση ανάμεσα στη Μόσχα και το Κίεβο θεωρείται σχεδόν αδύνατη. Ένα πιθανό σενάριο είναι η παύση των εχθροπραξιών ύστερα από παρατεταμένη περίοδο συγκρούσεων (είμαστε στο τέλος του 2024 και ο πόλεμος συνεχίζεται), οδηγώντας στη δημιουργία μιας ζώνης ελέγχου, παρόμοιας με εκείνη που παρατηρείται στην Κορεατική Χερσόνησο. Ωστόσο, παραμένει ασαφές το πού ακριβώς θα χαραχθεί αυτή η γραμμή διαχωρισμού, καθώς και ποιοι στρατιωτικοί μηχανισμοί θα τη διαχειρίζονται^{104 105}.

Η μέχρι τώρα αντίδραση των δυτικών δυνάμεων απέναντι στη ρωσική εισβολή, που περιλάμβανε την επιβολή κυρώσεων, τη στρατιωτική ενίσχυση της Ουκρανίας και τη θωράκιση του NATO, δεν κατάφερε να θέσει τη Ρωσία αντιμέτωπη με ένα καθοριστικό

¹⁰³ European External Action Service, HR/VP Borrell in India: “Europeans are Beginning to Realise that We Have to Learn to Talk the Language of Power”, 16 January 2020, <https://www.eeas.europa.eu/node/73087>

¹⁰⁴ Η Τουρκία εκτιμάται ότι έχει προβάδισμα, ως αποδεκτός και από τους 2 αντιπάλους, παράγοντας

¹⁰⁵ Περαιτέρω ανάλυση για τα πιθανά σενάρια τερματισμού του πολέμου, αναφέρεται παρακάτω.

δίλημμα ασφαλείας. Αυτές οι ενέργειες, οι οποίες ήταν αναγκαίες, θα έπρεπε να είχαν προγραμματιστεί και υλοποιηθεί προτού ξεκινήσει η στρατιωτική επιχείρηση, δεδομένης της επιρρέπειας της Ρωσίας στην κλιμάκωση και της απρόβλεπτης φύσης της έκβασης του πολέμου.

Ακόμη και αν επιτευχθεί κάποια προσωρινή μείωση της έντασης μέσω ενός είδους συμφωνίας, η ΕΕ και το ΝΑΤΟ θα βρεθούν αντιμέτωποι με μια μακροχρόνια ασταθή κατάσταση. Το χειρότερο δυνατό σενάριο είναι η εγκαθίδρυση μιας «παγωμένης σύγκρουσης» που θα παραμείνει ενεργή στα ανατολικά τους σύνορα για δεκαετίες. Ήδη σήμερα (Δεκ 2024) είμαστε κοντά στα τρία χρόνια. Επιπλέον, η πιθανότητα απομάκρυνσης του Βλαντιμίρ Πούτιν από την εξουσία δεν αναμένεται να αλλάξει ουσιαστικά τη δυναμική αυτή. Ένας πιθανός διάδοχος είτε θα αποδώσει τις αποτυχίες στον προκάτοχό του και θα ακολουθήσει πολιτική περαιτέρω κλιμάκωσης, είτε θα προσπαθήσει να δρομολογήσει τη λήξη των εχθροπραξιών, κάτι που όμως φαντάζει εξαιρετικά δύσκολο λόγω της εσωτερικής πολιτικής πίεσης και του κλίματος που επικρατεί στη Ρωσία.

Η ανησυχία των ρωσικών ελίτ για την ασφάλεια της χώρας απέναντι στις δυτικές δυνάμεις φαίνεται να αποτελεί μια σταθερά. Η ένταση ανάμεσα στη Μόσχα και τη Δύση είναι πιθανό να παραμείνει σε υψηλά επίπεδα ανεξαρτήτως πολιτικών αλλαγών στη Ρωσία, καθώς η δυσπιστία προς τη Δύση και η επιδίωξη ασφαλιστικών εγγυήσεων από την πλευρά της Ρωσίας είναι βαθιά ριζωμένες στο γεωπολιτικό της όραμα. Επομένως, το μακροπρόθεσμο πλαίσιο διαμορφώνεται από αβεβαιότητα, ενισχυμένη δυσπιστία και τη συνεχή παρουσία γεωπολιτικών εντάσεων.

Κοινωνικός Τομέας

Οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Ρωσία το 2022 φαίνεται ότι απέτυχαν να αποσταθεροποιήσουν το πολιτικό σύστημα του Κρεμλίνου ή να προκαλέσουν ουσιαστική διαφοροποίηση στις ελίτ που το στηρίζουν. Γεγονός που ισχύει ακόμα και σήμερα. Οι κυρώσεις δεν οδήγησαν σε δημόσιες εκδηλώσεις διαμαρτυρίας ή σε οργανωμένη αντίσταση από την πλευρά των ρωσικών ελίτ. Αντίθετα, οι μόνοι εμφανείς αντίκτυποι είναι αλλαγές στις προσωπικές τους συνήθειες, όπως η επιλογή διαφορετικών προορισμών για τις διακοπές τους, με χώρες όπως η Τουρκία, τα Ηνωμένα Αραβικά

Εμιράτα και το Ντουμπάι να αντικαθιστούν προορισμούς στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οποιαδήποτε δυσaráσκεια εκφράζεται από πλευράς ισχυρών ολιγαρχών παραμένει καλά κρυμμένη, περιοριζόμενη σε κατ' ιδίαν συζητήσεις και αποκλείεται από τη δημόσια σφαίρα.

Η αντοχή του καθεστώτος Πούτιν απέναντι σε τέτοιες πιέσεις οφείλεται στο εξαιρετικά συγκεντρωτικό μοντέλο διακυβέρνησης της Ρωσίας. Σε αυτό το μοντέλο, ακόμη και οι υποψίες για διαφωνία αντιμετωπίζονται άμεσα μέσω εκφοβισμού, αποδυνάμωσης ή απομάκρυνσης των αντιφρονούντων. Παράλληλα, οι υποστηρικτές του Πούτιν ενισχύονται και προωθούνται σε καίριες θέσεις εξουσίας. Σε αυτό το περιβάλλον, όλοι οι αξιωματούχοι, πλην του ίδιου του Προέδρου, θεωρούνται αναλώσιμοι, γεγονός που αποτρέπει την ανάπτυξη οποιασδήποτε συντονισμένης δράσης από δυνητικούς διαφωνούντες. Η σιωπή αποτελεί τη μόνη βιώσιμη επιλογή για αυτούς που ενδέχεται να αμφισβητήσουν το καθεστώς.

Παρότι οι κυρώσεις κατά συγκεκριμένων ατόμων δεν έχουν αποδώσει τα επιθυμητά αποτελέσματα σε επίπεδο ανώτατων ελίτ, μπορεί να έχουν πιο σημαντικό αντίκτυπο στις δευτερεύουσες ελίτ της ρωσικής κοινωνίας. Αυτή η δεύτερη βαθμίδα, αν και λιγότερο ισχυρή από τους ολιγάρχες, διαθέτει την ικανότητα να επηρεάσει καταστάσεις και να συμβάλει σε αλλαγές στη Ρωσία. Παράλληλα, οι κυρώσεις έχουν συμβάλει στη μείωση της ήπιας ισχύος της Μόσχας στη Δύση, καθώς περιορίζουν τη διείσδυση ρωσικών κεφαλαίων στις δυτικές αγορές, μέσω επενδύσεων σε ακίνητα, έργα τέχνης, ιδιωτικά κεφάλαια ή δωρεές σε πολιτικούς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς.

Στο μέλλον, ενδέχεται να εξεταστεί η διεύρυνση του πλαισίου κυρώσεων ώστε να περιλαμβάνει και τις οικογένειες των Ρώσων ελίτ. Συχνά, τα μέλη των οικογενειών τους διατηρούν παρουσία και περιουσιακά στοιχεία στην Ευρώπη, αποτελώντας έναν πιθανό στόχο για περιοριστικά μέτρα. Επίσης, μπορεί να τεθεί προς συζήτηση η ανάκληση ιθαγένειας από ολιγάρχες συνδεδεμένους με τον Πούτιν, ιδιαίτερα εκείνους που έχουν αποκτήσει ευρωπαϊκή υπηκοότητα μέσω προγραμμάτων όπως αυτό της Κύπρου¹⁰⁶, παρακάμπτοντας τους συνήθεις ελέγχους ασφαλείας. Αυτά τα μέτρα θα μπορούσαν να αυξήσουν την πίεση στις ρωσικές ελίτ και να επηρεάσουν τη μακροπρόθεσμη ισορροπία

¹⁰⁶ <https://www.csis.org/analysis/russia-sanctions-one-year>

δυνάμεων εντός και εκτός της Ρωσίας.

Σενάρια Τερματισμού του Πολέμου

Η βιβλιογραφία που εξετάζει τους πιθανούς τρόπους για την ολοκλήρωση του πολέμου μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας προσδιορίζει τρεις βασικές προσεγγίσεις: την απόλυτη επικράτηση, την ανακωχή και τη συνολική πολιτική διευθέτηση. Αυτές οι στρατηγικές δεν πρέπει να συγχέονται με προσωρινές εκχειρίδες ή επιχειρησιακές παύσεις, καθώς αποσκοπούν στη δημιουργία μίας μόνιμης κατάστασης σταθερότητας και όχι σε μία βραχυπρόθεσμη ανακούφιση από τη σύγκρουση.

Στην έναρξη του πολέμου, η στρατηγική της Μόσχας επικεντρωνόταν στην επίτευξη απόλυτης επικράτησης, που περιλάμβανε την ανατροπή της ουκρανικής κυβέρνησης, την προσάρτηση εδαφών και την εξουδετέρωση των στρατιωτικών δυνατοτήτων της Ουκρανίας. Ωστόσο, από τον Απρίλιο του 2022, μετά την αποτυχία κατάληψης του Κιέβου, οι στόχοι της Ρωσίας τροποποιήθηκαν. Παρά τις δηλώσεις για φιλόδοξα σχέδια, η πρόοδος στο πεδίο των μαχών δείχνει ότι τέτοιες φιλοδοξίες είναι ανέφικτες. Η στρατηγική του Βλαντιμίρ Πούτιν φαίνεται να επικεντρώνεται πλέον στη διατήρηση των εδαφών που έχουν ήδη καταληφθεί στην ανατολική Ουκρανία, μια προσέγγιση που απέχει πολύ από την πλήρη επικράτηση. Ωστόσο, η συνεχιζόμενη ισχυρή παρουσία του ουκρανικού στρατού, με τη στήριξη της Δύσης, αποτελεί απειλή για τις ρωσικές δυνάμεις τόσο στα κατεχόμενα εδάφη όσο και στα ίδια τα σύνορα της Ρωσίας.

Παράλληλα, η πλήρης επικράτηση της Ουκρανίας μοιάζει εξίσου απίθανη. Ο Πρόεδρος Βολοντίμιρ Ζελένσκι έχει θέσει ως στόχο την ανακατάληψη όλων των ουκρανικών εδαφών, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών του Ντονμπάς και της Κριμαίας, που προσαρτήθηκαν από τη Ρωσία το 2014. Ακόμα κι αν επιτύχει αυτούς τους στόχους, η Ρωσία θα διατηρεί τη δυνατότητα να συνεχίσει στρατιωτικές επιθέσεις σε ολόκληρη την ουκρανική επικράτεια.

Η επιλογή μιας ανακωχής, όπως έχει συμβεί στο παρελθόν σε συγκρούσεις όπως ο πόλεμος της Κορέας το 1953 ή η σύγκρουση στην Υπερδνειστερία το 1992, συνεπάγεται τον τερματισμό των ενεργών στρατιωτικών επιχειρήσεων και την

εγκαθίδρυση μηχανισμών που αποτρέπουν την αναζωπύρωση της βίας. Μηχανισμοί όπως αποστρατιωτικοποιημένες ζώνες θα μπορούσαν να συμβάλουν στη μείωση των εντάσεων. Ωστόσο, η ανακωχή δεν επιλύει τα βαθύτερα πολιτικά ζητήματα που πυροδότησαν τη σύγκρουση. Ως αποτέλεσμα, οι εντάσεις θα παραμείνουν, με τις σχέσεις μεταξύ των δύο πλευρών να χαρακτηρίζονται από διαρκή ψυχρότητα. Σε αυτήν την περίπτωση, η γραμμή του μετώπου θα παγιωθεί, αλλά ζητήματα όπως οι εδαφικές διεκδικήσεις, οι αποζημιώσεις και η γεωπολιτική κατεύθυνση της Ουκρανίας θα παραμείνουν άλυτα.

Η τρίτη επιλογή, μια πολιτική διευθέτηση ή συνθήκη ειρήνης, απαιτεί τη μόνιμη κατάπαυση του πυρός και την αντιμετώπιση ορισμένων από τις βασικές αιτίες του πολέμου. Στο πλαίσιο της σύγκρουσης Ρωσίας-Ουκρανίας, μια τέτοια διευθέτηση θα απαιτούσε αμοιβαίους συμβιβασμούς. Από τη ρωσική πλευρά, πιθανώς θα συμπεριλάμβανε τη δέσμευση της Ουκρανίας για ουδετερότητα και την αποφυγή ένταξης σε δυτικούς οργανισμούς όπως το NATO, κάτι που αποτελεί κεντρικό ζήτημα για τη Ρωσία. Από την πλευρά της Ουκρανίας, θα απαιτούνταν ισχυρές εγγυήσεις ασφάλειας από τη Δύση, δεδομένης της δυσπιστίας της προς τη Ρωσία. Επιπλέον, η διευθέτηση θα μπορούσε να περιλαμβάνει ζητήματα όπως η ανοικοδόμηση υποδομών, η διευκόλυνση του διμερούς εμπορίου, η συνεργασία σε πολιτιστικά θέματα και η ρύθμιση των συνθηκών για την άρση των διεθνών κυρώσεων κατά της Ρωσίας. Ο βασικός στόχος μιας τέτοιας συμφωνίας θα ήταν η αποκατάσταση μίας σχετικής ομαλότητας στις σχέσεις των δύο χωρών.

Επίλογος

Παρά την επιβολή κυρώσεων και τις σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις που αυτές έχουν προκαλέσει στις ρωσικές επιχειρήσεις, το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ρωσίας παραμένει σε επίπεδα που δεν προκαλούν άμεσο κίνδυνο. Η κυβέρνηση στη Μόσχα φαίνεται να διατηρεί την ικανότητά της να εξασφαλίζει τους απαιτούμενους οικονομικούς πόρους για τη συνέχιση της στρατιωτικής της δραστηριότητας στην Ουκρανία. Αυτό σημαίνει ότι, παρά τις πιέσεις, η επίδραση των κυρώσεων στο μέλλον της Ρωσίας δεν μπορεί να προσδιοριστεί με σαφήνεια.

Η αξιολόγηση αυτής της κατάστασης γίνεται πιο σύνθετη εάν ληφθούν υπόψη συγκρίσεις με χώρες όπως το Ιράν και η Νότια Αφρική την περίοδο του

απαρτχάντ. Αν και οι ιστορικές και πολιτικές συνθήκες στις περιπτώσεις αυτές είναι διαφορετικές, ορισμένες αναλογίες μπορούν να προσφέρουν ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Στο Ιράν, οι κυρώσεις προκάλεσαν σημαντικά προβλήματα, εντείνοντας τις οικονομικές δυσχέρειες και τροφοδοτώντας τη λαϊκή δυσαρέσκεια. Ωστόσο, αυτές οι οικονομικές πιέσεις δεν κατάφεραν να ανατρέψουν το καθεστώς, το οποίο εξακολουθεί να παραμένει στην εξουσία. Αντίστοιχα, στη Νότια Αφρική, οι διεθνείς κυρώσεις επιβάρυναν σημαντικά την οικονομία της χώρας, υπονομεύοντας τελικά τη διατήρηση του απαρτχάντ και συμβάλλοντας στη μετάβαση προς ένα νέο πολιτικό καθεστώς.

Οι παραπάνω περιπτώσεις δείχνουν πως η αποτελεσματικότητα των κυρώσεων εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως οι εγγενείς αδυναμίες της εκάστοτε οικονομίας, η κοινωνική συνοχή και η πολιτική ανθεκτικότητα του καθεστώτος. Στην περίπτωση της Ρωσίας, οι επιπτώσεις των κυρώσεων ίσως αποδειχθούν διαφορετικές. Αν και είναι φανερό ότι περιορίζουν τη δυναμική της οικονομίας και προκαλούν προβλήματα στις συναλλαγές της χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο, δεν είναι ακόμη σαφές εάν αυτές οι πιέσεις θα επηρεάσουν ουσιαστικά την πολιτική σταθερότητα του καθεστώτος ή την ικανότητά του να συνεχίσει τον πόλεμο.

Τελικά, η αντοχή του Βλαντιμίρ Πούτιν και του πολιτικού του συστήματος θα δοκιμαστεί στον χρόνο. Οι επόμενοι μήνες ή και χρόνια θα αποκαλύψουν εάν οι κυρώσεις θα καταφέρουν να προκαλέσουν σημαντική αποσταθεροποίηση ή εάν η Μόσχα θα παραμείνει σε θέση να αντέξει τις πιέσεις και να συνεχίσει την τρέχουσα πολιτική και στρατιωτική στρατηγική της.

ΠΗΓΕΣ- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

Διαδικτυακές Πηγές (Internet Sites - Blogs)

- « *What are the tools of diplomacy?* ».

Ανακτήθηκε την **20 Φεβ 24** στο σύνδεσμο:

<https://diplomacy.state.gov/what-are-the-tools-of-diplomacy/>

- « *In Kyiv, EU leaders promise new sanctions and welcome Ukraine's 'progress' toward membership*».

Ανακτήθηκε την **20 Φεβ 24** στο σύνδεσμο:

https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/02/04/in-kyiv-eu-leaders-promise-new-sanctions-and-welcome-ukraine-s-progress-toward-membership_6014396_4.html

- « *Sanctions against 'aggressors'*».

Ανακτήθηκε την **20 Φεβ 24** στο σύνδεσμο:

https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert_23_sanctions.pdf

- « *Ukraine country profile*».

Ανακτήθηκε την **10 Μαρ 24** στο σύνδεσμο:

<https://www.bbc.com/news/world-europe-18018002>

- « *US campaign behind the turmoil in Kiev*».

Ανακτήθηκε την **10 Μαρ 24** στο σύνδεσμο:

<https://www.theguardian.com/world/2004/nov/26/ukraine.usa>

- « *Geography of the presidential elections in Ukraine* ».

Ανακτήθηκε την **12 Μαρ 24** στο σύνδεσμο:

<https://www.eurasian-research.org/publication/geography-of-the-presidential-elections-in-ukraine/>

- « *East Ukraine rebel leader claims to have missing OSCE observers* ».

Ανακτήθηκε την **12 Μαρ 24** στο σύνδεσμο:

<https://www.theguardian.com/world/2014/may/29/east-ukraine-rebel-leader-osce-observers-slovyansk-donetsk>

- « *Ukraine ceasefire: New Minsk agreement key points*».

Ανακτήθηκε την **12 Μαρ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.bbc.com/news/world-europe-31436513>

- « U.S Military aid to Ukraine grows to historic proportions».

Ανακτήθηκε την **12 Μαρ 24** στο σύνδεσμο

<https://theintercept.com/2022/09/10/ukraine-military-aid-weapons-oversight>

- « *The economic sanctions against Russia*».

Ανακτήθηκε την **12 Μαρ 24** στο σύνδεσμο

https://www.researchgate.net/publication/281619387_The_economic_sanctions_against_Russia

- « *Κυρώσεις της ΕΕ κατά της Ρωσίας*».

Ανακτήθηκε την **12 Μαρ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/#diplomatic>

- « *Status of the accession process with Russia and co-operation with Ukraine*».

Ανακτήθηκε την **12 Μαρ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.oecd.org/newsroom/statement-by-the-oecd-regarding-the-status-of-the-accession-process-with-russia-and-co-operation-with-ukraine.htm>

- « *A Recent History of U.S. Sanctions on Russia*».

Ανακτήθηκε την **12 Απρ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.visualcapitalist.com/history-us-sanctions-on-russia>

- « *Expanded U.S. sanctions may affect Russia's foreign expansion in oil and gas*».

Ανακτήθηκε την **14 Απρ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.reuters.com/article/russia-usa-energysanctions-idUSL8N1N74IM>

- « *EU sanctions against Russia*».

Ανακτήθηκε την **18 Απρ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/historyrestrictive-measures-against-russia-over-ukraine>

- « *Background Press Call by Senior Administration Officials on Russia Ukraine Economic Deterrence Measures*».

Ανακτήθηκε την **18 Απρ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/01/25/background-press-call-by-senior-administration-officials-on-russia-ukraine-economic-deterrence-measures/>

- « *Speech by President von der Leyen at the Munich Security Conference 2022*».

Ανακτήθηκε την **18 Απρ 24** στο σύνδεσμο

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_1221

- « *Full text of Vladimir Putin’s speech announcing ‘special military operation’ in Ukraine*».

Ανακτήθηκε την **03 Μαΐου 24** στο σύνδεσμο

<https://theprint.in/world/full-text-of-vladimir-putinsspeech-announcing-special-military-operation-in-ukraine/845714/>

- « *Ρωσία: Το 2% της ηλεκτρικής ενέργειας για «εξόρυξη» bitcoin – Αναδυόμενη βιομηχανία*».

Ανακτήθηκε την **12 Μαΐου 24** στο σύνδεσμο

<https://www.bankingnews.gr/kriptonomismata/articles/627090/rosia-to-2-tis-ilektrikis-energeias-gia-eksoryksi-bitcoin-anadyomeni-viomixania>

- « *Treasury warns against Russia’s efforts to evade sanctions with cryptocurrencies*».

Ανακτήθηκε την **12 Μαΐου 24** στο σύνδεσμο

<https://www.cnbc.com/2022/09/20/treasury-department-russia-avoid-sanctions-using-crypto.html>

- « *Φυσικό αέριο: Οι... «δεν» του πλαφόν και οι δύο κίνδυνοι για την Ευρώπη*».

Ανακτήθηκε την **12 Μαΐου 24** στο σύνδεσμο

<https://www.naftemporiki.gr/finance/world/1419982/fysiko-aerio-oi-den-toy-plafon-kai-oi-dyo-kindynoi-gia-tin-eyropi/>

- « *ΕΕ: Συμφωνία για επιβολή πλαφόν στο φυσικό αέριο*».

Ανακτήθηκε την **19 Μαΐου 24** στο σύνδεσμο

<https://www.ot.gr/2022/12/19/energeia/fysiko-aerio/ee-symfonia-gia-epivoli-plafon-sto-fysiko-aerio/>

- « *EU approves measure to limit natural gas prices in effort to combat energy crisis*».

Ανακτήθηκε την **19 Μαΐου 24** στο σύνδεσμο

<https://www.cnbc.com/2022/12/19/european-union-approves-cap-on-natural-gas-prices.html>

- « *How Europe can cut natural gas imports from Russia significantly within a year*».

Ανακτήθηκε την **23 Μαΐου 24** στο σύνδεσμο

<https://www.iea.org/news/how-europe-can-cut-natural-gas-imports-from-russia-significantly-within-a-year>

- « *Economic Sanctions on Russia and their Effects*».

Ανακτήθηκε την **03 Ιουν 24** στο σύνδεσμο

<https://jordanrussiacycenter.org/blog/economic-sanctions-on-russia-and-their-effects-part-i>

- « *2014 and Now: Will Sanctions Change Putin's Calculations?*».

Ανακτήθηκε την **12 Ιουν 24** στο σύνδεσμο

<https://www.freiheit.org/2014-and-now-will-sanctions-change-putins-calculations>

- « *War in Ukraine By the Center for Preventive Action*».

Ανακτήθηκε την **16 Ιουν 24** στο σύνδεσμο

<https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>

- « *Russia Turns on Spending Taps to Blunt Economic Impact of War and Sanctions*».

Ανακτήθηκε την **04 Ιουλ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.wsj.com/articles/russia-turns-on-spending-taps-to-blunt-economic-impact-of-war-and-sanctions-11651450784>

- « *Europe and Central Asia Economic Update*».

Ανακτήθηκε την **12 Ιουλ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update>

- « *Gloomy and More Uncertain*».

Ανακτήθηκε την **12 Ιουλ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/07/26/world-economic-outlook-update-july-2022>

- « *Appraising Russia's wartime economy*».

Ανακτήθηκε την **12 Ιουλ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.gisreportsonline.com/r/russia-economy-war/>

- « *The Russian ruble keeps rising, hitting a seven-year high.*».

Ανακτήθηκε την **12 Ιουλ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.nytimes.com/2022/06/21/business/russian-ruble-ukraine.html>

- « *The price of war: Macroeconomic effects of the 2022 sanctions on Russia* ».

Ανακτήθηκε την **12 Ιουλ 24** στο σύνδεσμο

<https://cepr.org/voxeu/columns/price-war-macroeconomic-effects-2022-sanctions-russia>

- « *Imports of goods and services (% of GDP) - Russian Federation*».

Ανακτήθηκε την **18 Ιουλ 24** στο σύνδεσμο

<https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS?locations=RU>

- « *Russia's "Staggering" Move – Battered By Sanctions, Moscow Turns To Iran For Help On Aircraft Repair & Maintenance*».

Ανακτήθηκε την **18 Ιουλ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.eurasiantimes.com/moscow-turns-to-iran-for-help-on-aircraft-repair-maintenance/>

- « *Ukraine, Russia hold third round of talks*».

Ανακτήθηκε την **23 Ιουλ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.dw.com/en/ukraine-and-russia-hold-third-round-of-talks/a-61039008>

- « *The US-Led drive to isolate Russia and China is falling short*».

Ανακτήθηκε την **26 Ιουλ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-08-05/the-us-led-drive-to-isolate-russia-and-china-is-falling-short>

- « *Trade Summary for United States 2022*».

Ανακτήθηκε την **26 Ιουλ 24** στο σύνδεσμο

<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/USA/Year/LTST/Summarytext>

[t](#)

- « *Ισοπαλία ΗΠΑ και Κατάρ στις εξαγωγές LNG*».

Ανακτήθηκε την **26 Ιουλ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.naftemporiki.gr/finance/world/1423848/isopalia-ipa-kai-katar-stis-exagoges-lng/>

- « *Gross Domestic Product 2022Q3*».

Ανακτήθηκε την **06 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.bea.gov/data/gdp/gross-domestic-product>

- « *The 2022Q4 (Advance Estimate) comparisons -- percent change from preceding period in real gross domestic product and related measures*».

Ανακτήθηκε την **06 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

https://www.bea.gov/sites/default/files/2023-01/hist4q22_adv.pdf

- « *EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments.*».

Ανακτήθηκε την **06 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en?etrans=el

- « *Russia sanctions: What impact have they had on its oil and gas exports?*».

Ανακτήθηκε την **06 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.bbc.com/news/58888451>

- « *EU trade with Russia declined strongly*».

Ανακτήθηκε την **06 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230125-2>

- « *GDP and employment flash estimates for the fourth quarter of 2022*».

Ανακτήθηκε την **12 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/16056034/2-14022023-AP-EN.pdf/d88030b3-8cb0-770a-0ab4-306f108bce76>

- « *These are the EU countries with the largest economies*».

Ανακτήθηκε την **12 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.weforum.org/stories/2023/02/eu-countries-largest-economies-energy-gdp/>

- « *Economy of European Union*».

Ανακτήθηκε την **12 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://countryeconomy.com/countries/groups/european-union>

- «Ρωσία ή ΕΕ; Ποιός πληρώνει ακριβότερα τις κυρώσεις προς τη Μόσχα».

Ανακτήθηκε την **12 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

https://www.huffingtonpost.gr/entry/rosia-e-ee-poiios-pleronei-akrivotera-tis-keroseis-pros-te-moscha_gr_639311f0e4b019c696211d83

- « *Russian energy imports fell by €6.1 billion*».

Ανακτήθηκε την **12 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20221122-3>

- « *Russia has earned €158 billion from oil and gas since start of the war*».

Ανακτήθηκε την **19 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

https://www.lemonde.fr/en/economy/article/2022/09/06/russia-has-earned-158-billion-euros-from-oil-and-gas-since-start-of-the-war_5995981_19.html

- « *ΕΛΣΤΑΤ: Αρνητικό το εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδας – Ρωσίας το 2022 – Θετικό με την Ουκρανία*».

Ανακτήθηκε την **19 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.ot.gr/2023/02/17/oikonomia/elstat-arnitiko-to-emporiko-isozygio-elladas-rosias-to-2022-thetiko-me-tin-oukrania/>

- « *Φταίει μόνο ο Πούτιν για την ύφεση και τον πληθωρισμό;*».

Ανακτήθηκε την **19 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.ot.gr/2022/10/15/diethni/ftaiei-mono-o-poutin-gia-tin-yfesi-kai-ton-plithorismo/>

- « *Many countries in Europe get a new government at least every two years*».

Ανακτήθηκε την **19 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/01/25/many-countries-in-europe-get-a-new-government-at-least-every-two-years/>

- « *Οι Έλληνες της Ουκρανίας*».

Ανακτήθηκε την **19 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.kathimerini.gr/society/752928/oi-ellines-tis-oukranias/>

- « *Η ιστορία των Ελλήνων της Μαριούπολης: Οι διώξεις και η φυγή*».

Ανακτήθηκε την **23 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.capital.gr/story/3617626>

- « Τα Χριστούγεννα των Ελλήνων στην εμπόλεμη Ουκρανία».

Ανακτήθηκε την **23 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://gr.euronews.com/2022/12/25/ta-xristoygenna-ton-ellhnon-sthn-empolemh-oykrania>

- « Το Πατριαρχείο Μόσχας νομιμοποιεί τον πόλεμο Πούτιν».

Ανακτήθηκε την **23 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.kathimerini.gr/world/561818404/to-patriarcheio-moschas-nomimopoiei-ton-polemo-poytin/>

- « *The Sino-Russian boundary settlement* ».

Ανακτήθηκε την **23 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.chinaboundaries.com/wp-content/uploads/2018/07/The-Sino-Russian-Boundary-Settlement.pdf>

- « *Treaty of Good-Neighborliness and Friendly Cooperation Between the People's Republic of China and the Russian Federation*».

Ανακτήθηκε την **23 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.peaceagreements.org/view/1735>

- « *The Logic behind China and Russia's Strategic Alliance-like Partnership*».

Ανακτήθηκε την **30 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://gjia.georgetown.edu/2022/04/14/the-logic-behind-china-and-russias-strategic-alliance-like-partnership/>

- « *Russia Exports to India*».

Ανακτήθηκε την **30 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://tradingeconomics.com/russia/exports/india>

- « *Russia's exports to India rise further, trade deficit balloons*».

Ανακτήθηκε την **30 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.thehindu.com/data/data-russias-exports-to-india-rise-further-trade-deficit-balloons/article66797194.ece>

- « *Russia aims to widen trade with India as energy ties boom*».

Ανακτήθηκε την **30 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://asia.nikkei.com/Economy/Trade/Russia-aims-to-widen-trade-with-India-as-energy-ties-boom>

- « *DGFT Transfer Policy*».

Ανακτήθηκε την **30 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.dgft.gov.in/CP/?opt=dgft-transfer-policy>

- « *RBI allows banks from UK, 17 other countries to open Vostro accounts for rupee trade*».

Ανακτήθηκε την **30 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.businesstoday.in/latest/economy/story/rbi-allows-banks-from-uk-17-other-countries-to-open-vostro-accounts-for-rupee-trade-373372-2023-03-14>

- « *Ρωσία: Ο Πούτιν αποχωρεί από τη συνθήκη START – Πυρηνικοί πύραυλοι σε ετοιμότητα*».

Ανακτήθηκε την **30 Σεπ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.in.gr/2023/02/21/world/rosia-o-poutin-anakoinose-apoxorisi-apo-ti-synthiki-start-gia-ta-pyrinika-opla/>

- « *R/VP Borrell in India: “Europeans are beginning to realise that we have to learn to talk the language of power”*».

Ανακτήθηκε την **15 Οκτ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.eeas.europa.eu/node/73087>

- « *Russia Sanctions at One Year*».

Ανακτήθηκε την **15 Οκτ 24** στο σύνδεσμο

<https://www.csis.org/analysis/russia-sanctions-one-year>

- « *Russian Grand Strategy: Rhetoric and Reality*».

Ανακτήθηκε την **15 Οκτ 24** στο σύνδεσμο

https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR4238.html

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- Sitt, B. (2010). *Sanctions and Weapons of Mass Destruction in International Relations*. Geneva: Geneva Centre for Security Policy, p. 19.
- Mulder, N. (2022). *The Economic Weapon: The Rise of Sanctions as a Tool of Modern War*. New Haven: Yale University Press.

- Foley, H. (2013). *Woodrow Wilson's Case for the League of Nations*. Princeton: Princeton University Press.
- Wallensteen, P. (2000). *A Century of Economic Sanctions: A Field Revisited*. Uppsala Peace Research Papers No. 1. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University.
- Davis, L., & Engerman, S. (2003). "Sanctions: Neither War Nor Peace." *Journal of Economic Perspectives*, 187-188.
- Morgan, C. T. (2014). Threat and Imposition of Sanctions, 1945-2005: Updating the TIES Dataset. *Conflict, Management and Peace Science*, p. 542.
- Walentek, D. (2021). "Success of Economic Sanctions Threats: Coercion, Information, and Commitment." *International Interactions*, p. 418.
- Aslund, A., & McFaul, M. (2006). *Revolution in Orange: The Origins of Ukraine's Democratic Breakthrough*. Carnegie Endowment for International Peace.
- Wilson, A. (2005). *Virtual Politics: Faking Democracy in the Post-Soviet World*. New Haven: Yale University Press.
- Karatnycky, A. (2005). "Ukraine's Orange Revolution." *Foreign Affairs*, 84(2).
- United Nations. (2014, March 27). "General Assembly Adopts Resolution Calling upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region." UN Press.
- International Monetary Fund. (2019). *Russian Federation - Article IV Staff Report*. Washington, DC: IMF.
- Aslund, A. (2019). "Western Economic Sanctions on Russia Over Ukraine, 2014-2019." *CESifo Forum*, Volume 20.
- Aslund, A., & Snegovaya, M. (2021). *The Impact of Western Sanctions on Russia and How They Can Be Made Even More Effective*. Atlantic Council Report.
- DuBard, A. (2022, March 3). "2014 and Now: Will Sanctions Change Putin's Calculations?" Friedrich Naumann Foundation.

- van Bergeijk, P. (2022). *Economic Sanctions and the Russian War on Ukraine: A Critical Comparative Appraisal*. Rotterdam: International Institute of Social Studies, Erasmus University.
- Pestova, A., Mamonov, M., & Ongena, S. (2022, April 15). "The Price of War: Macroeconomic Effects of the 2022 Sanctions on Russia." VOXEU Column, CEPR.
- Sonnenfeld, J. A. (2022). "Business Retreats and Sanctions Are Crippling the Russian Economy." Yale University.
- Yurchenko, Y. (2017). *Ukraine and the Empire of Capital: From Marketisation to Armed Conflict*. Pluto Press.
- Bojcun, M. (2016). *Towards a Political Economy of Ukraine: Selected Essays, 1990-2015*. Penguin Books Ltd.
- Plochy, S. (2016). *The Gates of Europe: A History of Ukraine*. Penguin Books Ltd.
- Ukraine Solidarity Campaign. (2022). *Voices of Resistance and Solidarity*. Resistance Books.
- Harris, T. D. (2022). *The Russia & Ukraine War 2022*. Independently published.
- Hauter, J. (2021). *Civil War? Interstate War? Hybrid War?*. Ibidem Press.
- Demarais, A. (2022). *Backfire: How Sanctions Reshape the World Against U.S. Interests*. Columbia University Press.
- Afesorghor, S. K. (2019). "The Impact of Economic Sanctions on International Trade: How Do Threatened Sanctions Compare with Imposed Sanctions?" *European Journal of Political Economy*.
- Ahn, D. P., & Ludema, R. D. (2020). "The Sword and the Shield: The Economics of Targeted Sanctions." *European Economic Review*.
- Aleksashenko, S. (2022). "The Dust Has Settled. The Russian Economy and Sanctions: Who's Who?" Free Russia Foundation.
- Attia, H., Grauvogel, J., & von Soest, C. (2020). "The Termination of International Sanctions: Explaining Target Compliance and Sender Capitulation." *European Economic Review*.

- Babina, T., Hilgenstock, B., Itskhoki, O., Mironov, M., & Ribakova, E. (2023). "Assessing the Impact of International Sanctions on Russian Oil Exports." CEPR Discussion Paper No. 17957.
- Bapat, N. A., Heinrich, T., Kobayashi, Y., & Morgan, C. (2013). "Determinants of Sanctions Effectiveness: Sensitivity Analysis Using New Data." *International Interactions*, p. 79-98.
- Barseghyan, G. (2019). "Sanctions and Counter-Sanctions: What Did They Do?" BOFIT Discussion Papers 24/2019. Bank of Finland Institute for Emerging Economies (BOFIT).
- Belin, M., & Hanousek, J. (2021). "Which Sanctions Matter? Analysis of the EU/Russian Sanctions of 2014." *Journal of Comparative Economics*, p. 244-257.
- Borin, A., Conteduca, F. P., & Mancini, M. (2022). "The Impact of the War on Russian Imports: A Synthetic Control Method Approach." ZBW Working Paper.
- Caruso, R. (2003). "The Impact of International Economic Sanctions on Trade: An Empirical Analysis." *Peace Economics, Peace Science, and Public Policy*.
- Chepeliev, M., Hertel, T., & van der Mensbrugghe, D. (2022). "Cutting Russia's Fossil Fuel Exports: Short-Term Economic Pain for Long-Term Environmental Gain." *World Economy*.
- Chowdhry, S., Hinz, J., Kamin, K., & Wanner, J. (2022). "Brothers in Arms: The Value of Coalitions in Sanction Regimes." Robert Schuman Centre for Advanced Studies Research Paper No. 2022/62.
- Gould-Davies, N. (2018). "Economic Effects and Political Impacts: Assessing Western Sanctions on Russia." BOFIT Policy Brief 8/2018.
- Gurvich, E., & Prilepsky, I. (2015). "The Impact of Financial Sanctions on the Russian Economy." *Russian Journal of Economics*, p. 359-385.
- Hufbauer, G. C., Schott, J. J., & Elliott, K. (2007). *Economic Sanctions Reconsidered*. Peterson Institute for International Economics.
- Huynh, T. L. D., Hoang, K., & Ongena, S. (2022). "The Impact of Foreign Sanctions on Firm Performance in Russia." CEPR Discussion Paper 17415.

- Jentleson, B. W. (2022). *Sanctions: What Everyone Needs to Know*. Oxford University Press.
- Pestova, A., Mamonov, M., & Ongena, S. (2022). "The Price of War: Macroeconomic Effects of the 2022 Sanctions on Russia." VoxEU Column.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» ΣΤΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

Από το 2023 έως το 2024, η Ευρωπαϊκή Ένωση ενίσχυσε σημαντικά τις κυρώσεις της κατά της Ρωσίας ως απάντηση στον συνεχιζόμενο πόλεμο στην Ουκρανία, εστιάζοντας σε διάφορους στρατηγικούς τομείς της ρωσικής οικονομίας και κοινωνίας. Οι κυρώσεις επιδιώκουν να αποδυναμώσουν τις στρατιωτικές δυνατότητες της Ρωσίας, να περιορίσουν τις οικονομικές της ροές και να αποτρέψουν τη συνέχιση της επιθετικής πολιτικής της.

Κύριοι Άξονες των Κυρώσεων

1. Οικονομικοί Περιορισμοί

Η ΕΕ έχει επιβάλει αυστηρούς περιορισμούς στη χρηματοπιστωτική πρόσβαση της Ρωσίας. Πολλές ρωσικές τράπεζες αποκλείστηκαν από το SWIFT, ενώ πάγωσαν περιουσιακά στοιχεία Ρώσων επιχειρηματιών και κρατικών φορέων στις χώρες της ΕΕ. Αυτά τα μέτρα αποσκοπούν στη διακοπή των χρηματοδοτικών ροών που ενισχύουν τον ρωσικό στρατό.

2. Εμπορικές Κυρώσεις

Η ΕΕ εστίασε στις απαγορεύσεις εμπορίου, όπως:

- ✓ **Εισαγωγές:** Απαγόρευση ρωσικών διαμαντιών, χάλυβα, και ορυκτών προϊόντων.
- ✓ **Εξαγωγές:** Περιορισμοί στην αποστολή τεχνολογίας αιχμής, όπως μικροσίπ, εξοπλισμός για εξόρυξη ενέργειας και προγραμματισμός. Αυτά τα προϊόντα θεωρούνται κρίσιμα για τη βιομηχανική παραγωγή και την τεχνολογική ανάπτυξη της Ρωσίας.

3. Στόχευση Ενεργειακού Τομέα

Η ΕΕ μείωσε την εξάρτησή της από τη ρωσική ενέργεια. Έχουν επιβληθεί πλήρεις απαγορεύσεις στις εισαγωγές ρωσικού πετρελαίου διά θαλάσσης, ενώ υπάρχει ανώτατο όριο τιμών για το ρωσικό φυσικό αέριο και πετρέλαιο. Παράλληλα, η ΕΕ επιτάχυνε την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και αύξησε τις εισαγωγές ενέργειας από εναλλακτικές χώρες.

4. Ανθρωπιστικά Ζητήματα και Προπαγάνδα

Στοχοποιήθηκαν περισσότερα από 140 πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων πολιτικών, στρατιωτικών παραγόντων και επιχειρηματιών. Οι κατηγορίες περιλαμβάνουν τη διασπορά προπαγάνδας υπέρ του πολέμου, τη συμμετοχή σε παράνομες εκλογές σε κατεχόμενα ουκρανικά εδάφη και την αναγκαστική «επανεκπαίδευση» παιδιών από την Ουκρανία.

5. Διεύρυνση Λίστας Κυρώσεων

Η λίστα των κυρώσεων επεκτείνεται συνεχώς. Στη 12η δέσμη μέτρων περιλήφθηκαν εταιρείες της στρατιωτικής βιομηχανίας, ιδιωτικές στρατιωτικές εταιρείες όπως η Wagner και επιχειρήσεις τεχνολογίας.

Αντίκτυπος των Κυρώσεων

Η ΕΕ στοχεύει να προκαλέσει μακροπρόθεσμες οικονομικές δυσκολίες στη Ρωσία. Οι κυρώσεις έχουν ήδη επηρεάσει τη ρωσική οικονομία με μείωση των εξαγωγών, περιορισμένη πρόσβαση σε τεχνολογίες αιχμής και σημαντική πτώση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ρουβλίου. Παράλληλα, η Ρωσία αναζητά εναλλακτικές αγορές και τρόπους για να παρακάμψει τις κυρώσεις μέσω συνεργασίας με τρίτες χώρες, όπως η Κίνα και η Ινδία. Ωστόσο, το κόστος και η απομόνωση αυξάνονται.

Δράσεις ΕΕ για την Ουκρανία

Η ΕΕ υποστηρίζει ενεργά την Ουκρανία μέσω στρατιωτικής, οικονομικής και ανθρωπιστικής βοήθειας. Έχουν διατεθεί δισεκατομμύρια ευρώ σε βοήθεια, ενώ ενισχύεται η συνεργασία της Ουκρανίας με την ΕΕ μέσω της υποψηφιότητάς της για ένταξη στην Ένωση.

Μελλοντικές Προοπτικές

Η ΕΕ δείχνει αποφασιστικότητα να συνεχίσει και να ενισχύσει τις κυρώσεις, με στόχο την αποδυνάμωση της ρωσικής στρατηγικής και τη διασφάλιση της ευρωπαϊκής ασφάλειας. Παράλληλα, προσαρμόζει τις πολιτικές της για να αντέξει την ενεργειακή κρίση και να ενισχύσει την ανθεκτικότητά της.

Χρονοδιάγραμμα κυρώσεων στη Ρωσία 2023-2024

2024

08 Οκτωβρίου: Η ΕΕ θεσπίζει νέο καθεστώς κυρώσεων για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών από τη Ρωσία

12 Σεπτεμβρίου: Η ΕΕ ανανεώνει τις ατομικές κυρώσεις κατά της Ρωσίας

22 Ιουλίου: Η ΕΕ ανανεώνει τις οικονομικές κυρώσεις κατά της Ρωσίας

28 Ιουνίου: Η ΕΕ επιβάλλει νέες ατομικές κυρώσεις στη Ρωσία

24 Ιουνίου: 14η δέσμη κυρώσεων κατά της Ρωσίας

17 Ιουνίου: Κριμαία και Σεβαστούπολη: Το Συμβούλιο ανανεώνει τις κυρώσεις για ένα ακόμη έτος

27 Μαΐου: Η ΕΕ θεσπίζει νέο πλαίσιο κυρώσεων για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Ρωσία

21 Μαΐου: Χρήση κερδών από δεσμευμένα ρωσικά περιουσιακά στοιχεία

17 Μαΐου: Το Συμβούλιο απαγόρευσε τις δραστηριότητες τεσσάρων μέσων ενημέρωσης ελεγχόμενων από τη Ρωσία

22 Μαρτίου: Νέες κυρώσεις της ΕΕ για τον θάνατο του Alexei Navalny

12 Μαρτίου: Επικαιροποίηση ατομικών κυρώσεων της ΕΕ για τη ρωσική στρατιωτική επίθεση στην Ουκρανία.

23 Φεβρουαρίου: 13η δέσμη κυρώσεων κατά της Ρωσίας

12 Φεβρουαρίου: Ακινητοποιημένα ρωσικά περιουσιακά στοιχεία: Το Συμβούλιο αποφάσισε την ξεχωριστή διατήρηση των έκτακτων εσόδων

29 Ιανουαρίου: Ανανέωση από το Συμβούλιο των οικονομικών κυρώσεων λόγω της ρωσικής στρατιωτικής επίθεσης στην Ουκρανία.

3 Ιανουαρίου: Κυρώσεις της ΕΕ κατά της ρωσικής εταιρείας διαμαντιών Alrosa

2023

18 Δεκεμβρίου: Δωδέκατη δέσμη κυρώσεων ως αντίδραση στην ρωσική εισβολή στην Ουκρανία

28 Ιουλίου: Ρωσική στρατιωτική επίθεση στην Ουκρανία και διασπορά παραπληροφόρησης: Επτά άτομα και πέντε οργανισμοί προστίθενται στη λίστα κυρώσεων της ΕΕ.

23 Ιουνίου: 11η δέσμη κυρώσεων κατά της Ρωσίας

13 Απριλίου: Προσθήκη της Ομάδας Wagner και του RIA FAN στον κατάλογο κυρώσεων της ΕΕ

13 Μαρτίου: Ανανέωση των επιμέρους κυρώσεων της ΕΕ

25 Φεβρουαρίου: 10η δέσμη κυρώσεων κατά της Ρωσίας

20 Φεβρουαρίου: Η ΕΕ παρατείνει τους περιορισμούς στις επιχειρηματικές δραστηριότητες με τις εκτός κυβερνητικού ελέγχου περιοχές της Ουκρανίας

4 Φεβρουαρίου: Συμφωνία ΕΕ για το πλαφόν στις τιμές των ρωσικών προϊόντων πετρελαίου Το Συμβούλιο αποφάσισε να ορίσει δύο ανώτατα όρια τιμών για προϊόντα πετρελαίου που υπάγονται στον κωδικό ΣΟ 2710 και κατάγονται ή εξάγονται από τη Ρωσία.

27 Ιανουαρίου: Ανανέωση των οικονομικών κυρώσεων της ΕΕ λόγω της στρατιωτικής επίθεσης της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας.
